

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KENT, ÇEVRE VE YEREL YÖNETİM POLİTİKALARI BİLİM DALI

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM BAĞLAMINDA ANKARA ANA KÜLTÜR TURİZMİ
BÖLGESİNİN İNCELEMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Eray DENİZ

Ankara, 2026

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KENT, ÇEVRE VE YEREL YÖNETİM POLİTİKALARI BİLİM DALI

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM BAĞLAMINDA ANKARA ANA KÜLTÜR TURİZMİ
BÖLGESİNİN İNCELEMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Eray DENİZ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Tayfun ÇINAR

Ankara, 2026

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KENT, ÇEVRE VE YEREL YÖNETİM POLİTİKALARI BİLİM DALI

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM BAĞLAMINDA ANKARA ANA KÜLTÜR TURİZMİ
BÖLGESİNİN İNCELEMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Tayfun ÇINAR

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

- 1- Prof. Dr. Tayfun ÇINAR**
- 2- Doç. Dr. Ahsen SAÇLI**
- 3- Dr. Öğr. Üyesi Gökçe KARALEZLİ AYDOĞAN**

Tez Savunması Tarihi:

29.06.2026

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Prof. Dr. Tayfun ÇINAR danışmanlığında hazırladığım “**Sürdürülebilir Turizm Bağlamında Ankara Ana Kültür Turizmi Bölgesinin İncelemesi (Ankara, 2026)**” adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

24.07.2026

Eray DENİZ

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
GRAFİK LİSTESİ.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1
1. Araştırmanın Sorunu ile Amacı.....	3
2. Araştırmanın Hipotezleri ile Önemi.....	5
3. Araştırmanın Sınırlılıkları ile Kapsamı.....	6
4. Araştırmanın Yöntemi ile Veri Toplama Teknikleri.....	7
1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
1.1. Kent ile Kent Özeği.....	10
1.2. Kültürel Miras.....	12
1.3. Turizm.....	15
1.4. Kültür Turizmi.....	20
1.5. Müze.....	23
1.6. Sürdürülebilirlik ile Sürdürülebilir Kalkınma.....	26
1.7. Sürdürülebilir Turizm.....	28

2. BÖLÜM: TÜRKİYE VE ANKARA BAĞLAMINDA KÜLTÜREL MİRAS İLE KÜLTÜR TURİZMİ.....32

2.1. Kültürel Miras Bağlamında Türkiye'nin Taraf Olduğu Sözleşmeler.....	33
2.2. Türkiye Bağlamında Kültürel Mirasa Dair Düzenlemeler.....	38
2.2.1. 2863 Sayılı Yasa.....	39
2.2.1.1. 2863 Sayılı Yasada Taşınmaz Kültür Varlıklarına Dair Bölüm.....	40
2.2.1.2. 2863 Sayılı Yasada Taşınır Kültür Varlıkları ile Müzelere Dair Bölüm.....	42
2.2.2. 2863 Sayılı Yasa ile Bağlı Bulunan Yasalar ve Yönetmelikler.....	43
2.2.2.1. Askeri Müzeler Yönetmeliği.....	46
2.2.2.2. Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik.....	47
2.3. Türkiye'de Kültürel Kalkınma Bağlamında Müze.....	49
2.4. Ankara'da Kültür Turizmi Bağlamında Müze.....	56
2.5. Ankara'nın Kent Özeğinde Müzelerin Oluşumu.....	59

3. BÖLÜM: ANKARA ANA KÜLTÜR TURİZMİ BÖLGESİNDEKİ MÜZELERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM ÖLÇÜTLERİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ.....67

3.1. Benzer Araştırmalar.....	67
3.2. Sürdürülebilir Turizm Ölçütleri.....	69
3.3. Ankara Ana Kültür Turizmi Bölgesi.....	73
3.4. Araştırma Sonuçları.....	79

3.4.1. Yönetsel Boyut.....	82
3.4.2. Sosyal-Ekonomik Boyut.....	86
3.4.3. Kültürel Boyut.....	89
3.4.4. Çevresel Boyut.....	91
3.4.5. Değerlendirme.....	92
SONUÇ.....	95
KAYNAKÇA.....	97
EKLER.....	119
EK-1 Etik Kurul İzni.....	119
EK-2 Araştırma Evreni.....	119
EK-3 Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi Destinasyon Ölçütleri.....	123
EK-4 Araştırmaya Katılanlara Yöneltilen Sürdürülebilir Turizm Soruları.....	145
EK-5 Mülakat Soruları.....	148
EK-6 Araştırmaya Katılanların Araştırma Evrenindeki Destinasyonlara Dair Bilgisi..	150
EK-7 Araştırmayı Destekleyici Nitelikteki Verilerin Oluşturduğu Tablolar.....	154
ÖZET.....	170
ABSTRACT.....	172

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: UNWTO Verileri ile Oluşturulan 2010-2023 Yılları Arası Küresel Turizm Grafiği.....	18
---	----

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: UNWTO Verileri ile Oluşturulan 2010-2023 Yılları Arası Küresel Turizm Tablosu.....	19
Tablo 2: 2020-2025 Yıllarında Türkiye’ye Gelen Uluslararası Ziyaretçilerin Sayısı.....	51
Tablo 3: 2020-2025 Yıllarında Türkiye Turizm Gelirleri ile Giderleri.....	52
Tablo 4: 2023 Yılında En Fazla Uluslararası Ziyaretçinin Geldiği Ülke Sıralaması.....	52
Tablo 5: 2023 Yılında Uluslararası Ziyaretçilerin En Fazla Harcama Yaptığı Ülke Sıralaması.....	53
Tablo 6: 2025 Yılında Türkiye’ye Gelen Uluslararası Ziyaretçilerin Sayısı.....	54
Tablo 7: 2020-2024 Yıllarında Türkiye Müze ve Ören Yeri Ziyaretçi Sayısı.....	55
Tablo 8: 2020-2024 Yıllarında Türkiye’deki Müze Sayısı.....	56
Tablo 9: 2025 Yılı Sonu Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Envanteri.....	58
Tablo 10: 2020-2024 Yıllarında Ankara Müze ve Ören Yeri Ziyaretçi Sayısı.....	58
Tablo 11: Araştırmaya Katılanların Araştırma Evreni Hakkındaki Ziyaret ile Bilgi İstatistiği.....	154
Tablo 12: Araştırma Evrenindeki Destinasyonların Adresi, Ziyaret Zamanı, Giriş Ücreti Durumu ve Açılış Yılı.....	159
Tablo 13: Araştırma Evrenindeki Müzelerin 2024 Yılında Ziyaretçi Sayılarına Göre Sıralaması ve Bağlı Bulundukları Yer.....	167

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: 1924 Yılına Ait 1:4.000 Ölçekli Ankara Kentinin Haritası.....	61
Şekil 2: HGM Ankara İl Haritası.....	62
Şekil 3: HGM'nin Ankara İli Sınırlarını Gösteren Haritası Üzerinde Araştırma Evreninin Sınırları.....	63
Şekil 4: AAKTB.....	76

KISALTMALAR

AAKTB	: Ankara Ana Kùltür Turizmi Bölgesi
AOÇ	: Atatürk Orman Çiftliği
DM	: Dünya Mirası
GZFT	: Güçlü-Zayıf-Fırsat-Tehdit
HGM	: Harita Genel Müdürlüğü
ICOM	: Uluslararası Müzeler Birliği
GSTC	: Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi
GSTC-D	: Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi Destinasyon Ölçütleri
KTB	: Kùltür ve Turizm Bakanlığı
KVMGM	: Kùltür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TGA	: Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kùltür Örgütü
UNWTO	: Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü

GİRİŞ

Kültür, bir toplumun yaşayış ve düşünce şeklidir. Bir toplumun ürettiği ve kültürünün parçası olan varlıklar ve değerler, kültür varlıklarını oluşturmaktadır. Kültür varlıkları ise gelecek kuşaklara kalarak kültürel mirası oluşturmaktadır.

Kültürel miras, kent mekanında mevcuttur. Bir kent, bir toplumun istek ve ihtiyaçlarını karşılayacak bir mekanda oluşmaktadır. Bu mekan içinde istek ve ihtiyaçları karşılamak amacıyla inşa edilen yapılar ise kent özeğinde yoğunlaşmaktadır. Zaman içerisinde yönetim, din, eğitim, sağlık, altyapı ya da savunma amacına hizmet eden yapılar işlevini kaybetmektedir. Aynı zamanda toplumun kültürünü yansıtan bu yapılar, gelecek nesillere kalarak kültürel miras haline gelmektedir. Bununla beraber kent özeği, kültürel mirasın yoğunlaştığı yer haline gelmektedir.

Değişen kent mekanında asıl işlevini yitirmiş ve kültürel miras haline gelmiş yapılar, kültürel mirasın yalnızca bir unsurunu oluşturmaktadır. Bu unsur, kültürel miras çatısı altında bulunduğu gibi, kültürel miras çatısı altında bulunan kent mirasının, taşınmaz kültür varlıklarının ve eski yapıtların da bir unsurudur.

Kültürel mirasın bir unsuru ise taşınır kültür varlıklarıdır. Bu unsur, bir kentte bulunabilen müzelerde yer almaktadır. Müzeler, kültürel mirasın bulunması, araştırılması, korunması ve sergilenmesi amacıyla vardır. Bunun yanı sıra müzelerin kendisi de kültürel miras olarak değerlendirilebilmektedir.

Kültürel mirasın bu unsurları, turizm faaliyetleri yoluyla değerlendirilebilmektedir. Kültürel mirasın turizm faaliyetlerinde kullanıldığı turizm türü kültür turizmidir. Kültür turizmi, dünyadaki en yaygın turizm türüdür. Turizm ise dünyadaki en önemli endüstrilerden biridir. Ülkeler, bir kalkınma aracı olarak turizm faaliyetlerini destekleyen politikaları izlemektedir. Bu sayede turizm faaliyetinin gerçekleştiği bölgeye ekonomik getiri sağlanmaktadır. Kültür turizmi ile buna ek olarak turizm faaliyetinde bulunan toplumun kültürünün tanıtılması da sağlanmaktadır. Dolayısıyla kültür turizminin eğitici bir yönü bulunmaktadır.

Turizmin ülkelere yararının yanı sıra, belli durumlarda zararı da olabilmektedir. Turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği bölgede kaynakların zarar görmesi, verimsiz ya da yetersiz yatırımlar, taşıma kapasitesinin aşılması ya da yeterli ziyaretçiye ulaşılamaması gibi durumlar, ülkeleri sorunlarla yüzleştirecek ve turizm faaliyetlerinin sürmesini güçleştirecektir. Turizmin yol açabileceği sorunların önlenmesi ya da giderilmesi için turizm faaliyetinin sürdürülebilir olması gerekmektedir.

Ülkeler 1970’li yıllara kadar turizm faaliyeti gibi kalkınma faaliyetlerinde bulunurken kullandıkları kaynakların sınırsız olduğu varsayımında bulunmuş, bunun sonucunda bir süre sonra meydana gelen çevre sorunlarıyla karşılaşmıştır. İlk başta bu sorunların önlenmesi yerine giderilmesi yönünde uygulamalarda bulunulmuştur. Ancak çevre sorunları artmaya devam etmiştir. Bunun sonucunda, kalkınmanın gerçekleşmesi ile çevrenin sürdürülebilmesi arasında bir denge gözetilerek sürdürülebilir kalkınma kavramı ortaya konmuştur. Bu kavramın amacı, gelecek nesillerin de mevcut kaynaklardan yararlanabilmesini hedefleyerek kaynak kullanımı ile kalkınma arasında dengenin sağlanmasıdır. Turizm faaliyetlerinde sürdürülebilirlik ise sürdürülebilir turizm kavramı ile ele alınmıştır.

Kültür turizmi, sürdürülebilir turizme yatkındır. Çünkü kültür turizminin kaynağı olan kültür varlıklarının korunması, devletler tarafından amaçlanmaktadır. Eski yapıtlar ile müzeler, uluslararası sözleşmeler ve yasal düzenlemelerle koruma altındadır. Bunun yanı sıra eski yapıtlar ile müzeler birer destinasyondur. Bu destinasyonların korunması, kültür turizminden yararlanılmasını sağlayacaktır.

Kültür kavramı, Türkiye’nin politikalarında zamanla önem kazanmıştır. Kültürel mirasın korunması için kapsamlı bir yasal düzenleme oluşturulmuştur. Bu düzenlemeler başlıca Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) Anayasası’nda, 2863 sayılı Yasada ve 2863 sayılı Yasa ile bağlantılı yasalarda ve yönetmeliklerde yer almıştır. Bunun yanı sıra Türkiye’de kültürel mirasın değerlendirilmesi için kültür turizmi faaliyetleri desteklenmektedir.

Kültürel mirasın kültür turizmi ile değerlendirilmesi çabaları, Türkiye’nin Ankara kentinde görülebilmektedir. Ankara, özellikle kent özeğine yoğunlaşmış büyük bir kültürel mirasa sahiptir. Bunun yanı sıra pek çok eski yapıta ve müzeye de sahip durumdadır.

Bu araştırmada, bu araştırmaya benzer çalışmaların ışığında ve Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi'nin (Global Sustainable Tourism Council (GSTC)) ltlerinden yararlanılarak Ankara'nın kent özeğinde yoğunlaşmış olan kültürel mirasın oluşturduğu destinasyonların sürdürülebilir turizm bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmada amaçlanan bu destinasyonların "iyi" ya da "kötü" yönlerini belirlemek değildir. Bu araştırmada amaçlanan, destinasyonların sürdürülebilirliğini değerlendirmektir.

Ankara Ana Kültür Turizmi Bölgesi (AAKTB) adı verilen araştırma evrenindeki destinasyonların temsilcilerinden, araştırma bağlamında veriler toplanmıştır. Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi Destinasyon ltleri (GSTC-D), araştırmanın sınırlılıkları gözetilerek ve araştırma evrenine uyarlanarak destinasyonların temsilcilerine yönlendirilmiştir. Dört boyut altında değerlendirmede bulunulmuştur. Değerlendirme sonucunda destinasyonların sürdürülebilirlik yönünden durumları açıklık kazanmıştır.

1. Araştırmanın Sorunu ile Amacı

Ankara, köklü bir tarihe ve bununla birlikte büyük bir kültürel mirasa sahip bir kenttir. Bu kültürel miras içerisinde Ankara'nın tarihi kent özeğinde yoğunlaşan eski yapıtlar ve kültür varlıklarının araştırılması, incelenmesi, korunması, tanıtılması ve sergilenmesi için oluşturulan müzeler bulunmaktadır.

Bahsedilen bu eski yapıtlar ile müzeler, kültür turizmi bağlamında birer destinasyon olarak ele alınabilmektedir. Ankara'nın kültür turizmi alanında gelişmesi için ciddi çaba mevcuttur. Kültür turizmi faaliyetinin devam edebilmesi için ise sürdürülebilir olması gerekmektedir.

Turizm, turist ya da ziyaretçi olarak nitelendirilen kişilerin, turistik değere sahip olan bölgeleri ziyaret ederek tecrübe etmesidir. Bu eylem sonucunda ziyaret edilen yer ekonomik kazanç elde edebilmektedir. Bu ekonomik getiri ciddi bir boyuttadır ve ülkelerin kalkınmasına yarar sağlayabilmektedir. Bu ekonomik getirinin mal ve hizmet üretimi ve bunların ihracına katkısı bulunduğu gibi istihdamın sağlanmasına da katkısı bulunmaktadır. Bununla beraber turizm faaliyeti sonucu ziyaret eden ile ziyaret edilen toplumların bireyleri arasında kültürel

etkileşim oluşmaktadır. Bu durum, iki toplum arasındaki ilişkileri iyileştirebilmekte ve geliştirebilmektedir. Özellikle kültür turizmi sayesinde bunun gerçekleşmesi daha mümkündür. Çünkü kültür turizmi sayesinde bir toplum hakkında bilgi edinilebilmekte ve ziyaret edilen toplumun kültürü tanıtılabilmektedir.

Turizmin bir toplum için yararlarının yanı sıra, bazı durumlarda zararları da bulunmaktadır. Turizmin plansız, kapasitesinin üzerinde ve kaynaklarına zarar verici şekilde gerçekleşmesi, turizmin gerçekleştiği bölgedeki toplumu zarara uğratacaktır. Yapılan yatırımların israf olmasının yanı sıra bölge halkının yaşam standartlarında kötüleşmeye ve kaynakların tahribine sebebiyet verecektir.

Bu durumun gerçekleşmesinin önlenmesi ya da giderilmesi amacıyla sürdürülebilir turizm kavramı ortaya konmuştur. Sürdürülebilir turizm, turistik kaynakların korunmasını ve gelecek nesillerin de mevcut nesiller gibi bu kaynaklardan yararlanabilmesinin sağlanmasını amaçlamaktadır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için ise destinasyonların sürdürülebilir turizm ölçütlerini yerine getirmelerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu bağlamda araştırmada sınırlamalar yapılarak hazırlanan araştırma evreninin sürdürülebilir turizm bağlamında incelenmesi araştırmanın başlıca konusudur.

Araştırmada ele alınan diğer konular arasında ise araştırmanın kavramsal çerçevesi, araştırmada kullanılan kavramların uluslararası, ulusal ve yerel boyutu, kavramsal çerçevenin araştırma evreni bağlamında açıklanması, araştırma evreninin oluşumunun açıklanması ve sürdürülebilir turizm bağlamında bir araştırmanın gerçekleştirilmesi bulunmaktadır. Bu konular içerisinde araştırma evreninin kent, kent özeği, kültürel miras, turizm, kültür turizmi, müze, sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir turizm kavramlarıyla bağları açıklanmıştır. Buna ek olarak bu kavramların birbirleriyle olan yakın ilişkileri de açıklanmıştır.

Araştırmada yer verilen açıklamalar bağlamında araştırma evreninin sürdürülebilir olması için gereklilikler mevcuttur. Bu gerekliliklerin hangi ölçüde yerine getirildiğinin öğrenilebilmesi için ise sürdürülebilirlik ölçütlerine ihtiyaç vardır. Dolayısıyla bu araştırmada GSTC-D ile AAKTB adı verilen araştırma evreninin incelenmesi, elde edilen veriler ışığında ise değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Değerlendirme sonucunda, destinasyonların sürdürülebilirlik bağlamında eksik yönlerinin ve sahip olduğu olumlu unsurlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

2. Araştırmanın Hipotezleri ile Önemi

Araştırmanın hipotezleri şunlardır:

- Araştırma bağlamındaki destinasyonların kent içinde kazandırıldıkları işlev, kültür turizminin ekonomik boyutuna hizmet etmekten daha çok kültürel ve eğitim boyutuna hizmet etmektedir. Bu sebeple hedef ve mevcut ziyaretçi kitleleri ağırlıklı olarak öğrenci ve genç profile sahiptir. Bu bağlamda destinasyonlar, ziyaretçiler için maliyetli değildir. Ancak maliyetsiz olmaları ziyaretçi sayısını arttırmamaktadır. Bunun bir sonucu olarak destinasyonlar, ziyaretçiler tarafından finanse edilmemektedir. Destinasyonlar genel olarak ekonomik ya da ticari amaç gütmemektedir. Bu yüzden turizmin gerçekleştiği bölgedeki ekonomik boyut göz ardı edilmektedir. Ekonomik sürdürülebilirlikleri bağlı bulundukları gerçek ve tüzel kişilere bağlıdır.

- Araştırma bağlamındaki destinasyonlar yeterli tanıtıma sahip değildir. Destinasyonların temsilcileri, diğer destinasyonlar hakkında yeterli bilgiye sahip değildir. Kendi alanlarında bu bilgiye yeterince hakim olmamaları, destinasyonların tanıtımındaki yetersizliğin bir göstergesidir. Destinasyonların ortak amaçları vardır. Bunun için birbirlerini tanımaları, tanıtımları ve işbirliğinde bulunmaları ortak amaçlarına ulaşmalarını sağlayacaktır. Destinasyonların amaçlarından biri ziyaretçi çekmektir. Destinasyonların ziyaretçi sayısı bakımından farklı taşıma kapasiteleri ve hedefleri vardır. Bunun yanı sıra ziyaretçi sayısı ile sürdürülebilirlikleri arasında yakın bir bağ vardır.

- Araştırma bağlamındaki destinasyonlar, turizmin çevresel boyutunda yeterli sürdürülebilirliğe sahiptir.

Araştırma evreninde gerçekleştirilen alan araştırması sonucunda elde edilen veriler ile, araştırma bağlamında destinasyonlar hakkında bilgiye ulaşılabilmektedir. Bunun yanı sıra sürdürülebilir turizm bağlamında değerlendirme yapılabilmektedir. GSTC-D temel alınarak destinasyonlara yöneltilen ölçütlerin destinasyonlar tarafından ne ölçüde yerine getirildiği de incelenebilmektedir.

Turizm, ekonomik bağlamda önemli bir endüstri alanıdır. Bunun yanı sıra turizmin kültürel, sosyal, siyasal ve çevresel bağlamda da önemi bulunmaktadır. Turizmin sürdürülebilir

olduğu durumlarda, sürdürülebilirlik ilkelerinin ve gerekliliklerinin yerine getirilmesi ile, bunu gerçekleştiren topluma yarar sağlayacaktır. Bu yararlar arasında; turizmin gerçekleştiği bölgede istikrarlı üretimin ve istihdamın sağlanması, farklı kültüre sahip bir toplumun bireyinin turizmin gerçekleştiği bölgedeki kültür üzerine eğitilmesi, turizm faaliyeti sonucu toplumlar arası ilişkilerin geliştirilmesi, turizm yoluyla tanıtılan kültürün siyasi itibar kazandırması bulunmaktadır. Dolayısıyla araştırma sonucunda AAKTB'nin bu yararları sürdürülebilirliğine dikkat çekilmiş olmaktadır.

3. Araştırmanın Sınırlılıkları ile Kapsamı

Araştırmanın kapsamı, kavramsal çerçeve oluşturularak sınırlandırılmıştır.

Araştırma evreni, eski yapıtlar ve müzeler ile sınırlandırılmıştır. Destinasyon olarak değerlendirilen eski yapıtlar ve müzeler ise kültür turizminin birer unsuru olarak sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla diğer turizm türleri araştırmada yer almamıştır.

Eski yapıt kavramı, kültürel miras, kent mirası ve korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları kavramlarından daha dar bir kapsama sahiptir. Bu amaçla kullanılmasının yanı sıra AAKTB sınırları içerisinde bulunan her eski yapıt, araştırma evreninde yer almamıştır. Eski yapıt olarak nitelendirilebilecek olan cami, kilise, sinagog, bedesten, çeşme, hamam, han, kervansaray vb. araştırma evreninin kapsamı dışında bırakılmıştır. Bunun sebebi bu yapıların işlevlerinin turizm faaliyetleriyle doğrudan bağlantılı olmamasıdır. Dolayısıyla araştırma evreninde yer alan destinasyonlar gibi araştırma bağlamında veriler toplanması ve değerlendirilmesi güçtür. Sınırlamanın bir başka sebebi ise AAKTB sınırları içerisindeki eski yapıtlara dair kamuya açık bilginin sınırlı olmasıdır. Bir başka sebep ise eski yapıt olarak nitelendirilebilecek kültür varlıklarının bazıları bu araştırmada yer alan müzelere dönüştürülmüştür. Dolayısıyla araştırma bağlamında eski yapıt yerine müze olarak yer almışlardır.

Araştırma evreninde, AAKTB sınırları içerisindeki her müzenin bulunması amaçlanmıştır. Ancak bazı müzelere çeşitli sebeplerle araştırma evreninde yer verilememiştir.

Araştırma evreni, Ankara ilinin büyüklüğü göz önünde bulundurularak, araştırmanın imkan ile şartlar dahilinde gerçekleştirilebilmesi için Ankara'nın kent özeğinin bulunduğu

Altındağ ilçesi, Ankara Kalesi ve Ulus merkez alınarak, Keçiören, Mamak, Çankaya ve Yenimahalle ilçelerinin kesiştiği alanla sınırlandırılmıştır.

Araştırma evreni AAKTB olarak adlandırılmıştır. AAKTB, araştırma evreninin sınırlılıklarının kolaylıkla anlaşılabilmesi için araştırma bağlamında oluşturulmuş bir bölgedir. 9 eski yapıt ve 61 müzeden oluşmaktadır. AAKTB'nin, Ankara'nın tarihi kent özeğine yakınlığının belirtilmesinin yanı sıra, daha açıklayıcı ve anlaşılır olması için bir yakınlık sınırlandırması yapılarak sınırları oluşturulmuştur. Harita Genel Müdürlüğü'nün (HGM) Geoportal uygulaması kullanılarak, araştırma evrenindeki destinasyonların birbirine uzaklığının kuş uçuşu 2 km'yi geçmemesi amaçlanmıştır.

4. Araştırmanın Yöntemi ile Veri Toplama Teknikleri

Araştırma evrenini oluşturan eski yapıtların ve müzelerin bulunduğu liste EK-2'de yer almaktadır. Bu listedeki eski yapıtların ve müzelerin temsilcilerinden araştırma bağlamında veriler toplanmıştır.

Araştırmanın verileri nitel araştırma yöntemiyle toplanmıştır. Araştırmada toplanan veriler, araştırmaya katılanlardan sağlanan görüşmelerden, gözlemlerden ve dökümanlardan oluşmaktadır. Araştırmaya katılanlara yöneltilen araştırma bağlamındaki sorular, anket ve mülakat soruları şeklinde yöneltilmiştir.

Araştırma evreninin sürdürülebilir turizm bağlamında değerlendirilebilmesi için büyük ölçüde EK-3'te bulunan GSTC-D'den yararlanılmıştır. GSTC'nin 2019 yılına ait GSTC-D'si, küresel anlamda standartlaştırılmış bir sürdürülebilir turizm anlayışına sahip olunması için küresel çapta bir çalışma ile hazırlanmıştır. Destinasyonların azami değil, asgari düzeyde sahip olması gereken niteliklerinin değerlendirilmesi için hazırlanmıştır. Dört ana başlık altında bu değerlendirme ölçütü oluşturulmuştur. Bunlar sürdürülebilir yönetim, sosyal-ekonomik etkiler, kültürel etkiler ve çevresel etkilerdir. Bu ölçütler ne yapılması gerektiğini göstermektedir. Ancak nasıl yapılması gerektiğini ya da ölçüte ulaşip ulaşılmadığını göstermemektedir.

GSTC-D'nin araştırma evreninde bulunan eski yapıtlara ve müzelere yönlendirilebilmesi için İngilizce halinden Türkçeye çevrilmesi gerekmiştir. Araştırmaya katılanların

cevaplandırabilmesi adına, ölçütler araştırmaya uygun düzenlenmiştir. Ancak araştırmaya katılanlara yöneltilen bu ölçütlerin anlaşılması ve cevaplandırılması zaman almıştır. Katılanların bu ölçütleri daha hızlı ve kolay cevaplandırabilmesi adına GSTC-D gözden geçirilerek araştırmaya uygun bir şekilde sadeleştirilmiştir ve EK-4’te bulunan anket haline getirilmiştir.

Bu anketin yanı sıra EK-5’de bulunan mülakat soruları oluşturulmuştur. Mülakat soruları, GSTC-D’den esinlenerek oluşturulan ankette cevaplandırılmayacak ya da detaylandırılmasında yarar görülen sorulardan, araştırma evreni hakkındaki sorulardan ve araştırma bağlamındaki diğer konularla ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Mülakat soruları arasında cevaplandırılmaktan daha hızlı ve kolay olabilmesi için, araştırmaya katılanlara araştırma evreninde bulunan destinasyonlardan hangilerini ziyaret ettikleri ya da sadece bildikleri anket şeklinde sorulmuştur. Bu anket EK-6’da yer almıştır.

Veriler, araştırmaya katılanların uygun bulduğu şekilde toplanmıştır. Sorular da buna uygun olarak katılanların yüz yüze ya da tek başlarına cevaplandırabilecekleri şekilde hazırlanmıştır.

1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bilimsel bilgi ya da kavram üretilirken kullanılan dil, adlandırmaya kök olmaktadır (Erkan, 2014: 15). Bu araştırma içerisinde kavramların ve adlandırmaların kökeni ve anlamı yer almıştır. Araştırmanın sınırlılıkları çerçevesinde, araştırmanın anlatımı için gereken ve kullanılan kavramların ve bu kavramların kullanıldıkları bağlamın açıklamalarına bu bölümde yer verilmiştir.

Araştırmanın özeğini kültürel miras kavramı oluşturmaktadır. Kültürel miras kavramı açıklanırken, kültürel mirasın parçası olan kent mirası, eski yapıt ve kültür varlığı kavramlarına değinilmiştir. Araştırma bağlamında kültürel miras kavramıyla yakın bir bağı olan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)) ve Uluslararası Müzeler Birliği (International Council of Museums (ICOM)) hakkında bilgi verilmiştir.

Başta, açıklanan kavramların bulunduğu mekan olan kent kavramının ve araştırma bağlamında yoğunlaştıkları mekan olan kent özeği kavramının açıklaması yer almıştır.

Kültürel mirasın kente uyum sağlaması ve değerlendirilmesi kültür turizmi kavramı ile açıklanmıştır. Bunun yanı sıra kültür kavramına dair açıklamalar da bulunmaktadır.

Kültür turizmi kavramının açıklanmasından önce ise turizm kavramının açıklanmasına yer verilmiştir. Turizmin önemi verilerle açıklanmıştır. Turizmin içerisinde yer alan ziyaretçi ile turist ve destinasyon ile turizm destinasyonu kavramları, aralarındaki farklar ile birlikte açıklanmıştır. Bunların yanı sıra araştırma bağlamında bu kavramları açıklayan ve veriler sunan Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (United Nations World Tourism Organisation (UNWTO)) hakkında bilgi verilmiştir.

Kültürel mirasın bir unsuru olan ve araştırmanın değerlendirme konusu olan müze kavramı açıklanmıştır. Müze kavramının kent ve kültür turizmiyle ilişkisine değinilmiştir.

Son olarak araştırmanın değerlendirme ölçütü olan sürdürülebilir turizm kavramına yer verilmiştir. Sürdürülebilir turizm kavramının açıklanmasından önce ise bu kavramın oluşumunda yer edinen sürdürülebilirlik ile sürdürülebilir kalkınma kavramlarına yer verilmiştir.

1.1. Kent ile Kent Özeği

Kent kavramının anlaşılabilmesi için sözcüğün kökeninin bilinmesinde yarar vardır. Williams'ın (2005: 68) kent sözcüğünün kökenine dair açıklamasında İngilizce olarak *city*, eski Fransızca'da *cite*'den, *cite* ise Latince'deki *civitas*'tan türemiştir. *Civitas* bir yerleşim yeri ya da türü anlamında değil, bir yurttaş topluluğu anlamında kullanılmıştır. *Civitas* ise Latince'de yurttaş ya da kentli anlamındaki *civis*'ten türemiştir. *Civis*'ten türeyen başka bir Latince sözcük, yurttaşlara ait olan anlamındaki *civilis*'tir. *Civilis* ise bugün İngilizcede *civilization*, Türkçede ise uygarlık sözcüklerine kök verir. Bu bağlamda uygarlık, bir yurttaşlar topluluğunun varlıklarının bütünüdür.

Uygarlıkların kendi yaşam biçimleri ile “uygarlık seviyeleri” mekanı şekillendirmektedir. Şekillenen bu mekan kenti oluşturur. Kent denen mekanların şekillenmesinde şekli verenlerin kültürü, siyaseti, ekonomisi ve toplumsal yapısı etkilidir (Taşçı, 2014).

Toplumbilimciler, kent sözcüğünü kent özyapısına sahip olan yerleşmeleri belirtmek için nitelendirerek Latince'de yönetsel örgüt birimi anlamına gelen *urbs* ile kentsel yerleşme anlamına gelen *urbanus* sözcüklerinden gelen İngilizce *urban* ya da Fransızca *urbain* sözcüklerini kullanmaktadır (Keleş, 2020: 119).

Toplumbilimcilerin yaptığı kent tanımlarının ortak özelliği kentlerin nüfusunun çok, nüfusunu oluşturan bireylerin farklı, işbölümünün çeşitli olduğudur. Keleş'in (2021: 81) tanımına göre kent, “sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi”dir.

“İnsanlar bir uzam (mekan), bir toprak parçası üzerinde yaşarlar.” Bu mekan kent ya da köy olabilmektedir. Bu iki mekanın karıştırılmaması için bunları ayırt eden çeşitli düşünceler

bulunmaktadır. Mekanın yönetsel sınırlarını ölçüt alan düşünceye göre kent, yönetsel örgüt biriminin sınırları içinde, köy ise dışındadır. Nüfusu ölçüt alan düşünceye göre kent nüfusu, köy nüfusundan görece fazladır. Ekonomiyi ölçüt alan düşünceye göre kentte, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli değişen bir üretim, dağıtım ve tüketim mekanizması vardır (Keleş, 2020: 117-119).

Şikago Okulu'nun önde gelenlerinden Wirth, kenti tanımlarken insan ilişkileri üzerinden bir kavramsallaştırmada bulunmuştur. Wirth'e göre kent, insanların görece geniş bir alanda yoğunlaşarak sürekli yerleşik kaldıkları ve toplumsal açıdan birbirinden farklı insanların bir arada (heterojen) yaşadıkları yerdir. Wirth, kenti bir yaşam biçimi ve bir kültür olarak görmüştür (Erkan & Özhabes, 2014: 160-161).

Bir başka tanıma göre kent, “bir terbiyenin ve zevkin etrafında teşekkül eden müşterek bir hayattır”, “bitmeyen bir hikayedir” (Taşçı, 2014). Kent için “bitmeyen bir hikayedir” (Taşçı, 2014: 4) yerine, insanların yaşamlarının ya da “hikayelerinin” toplamının bir mekanda organizasyonu ve geçmiş-şimdi-gelecek zamanların aynı anda yaşandığı kurumsal bir yapı olduğu, bununla beraber insan unsurunun olduğu sürece kentin geliştiği söylenebilmektedir (Taşçı, 2014: 9).

Şikago Okulu'nun önde gelenlerinden bir diğeri olan Burgess, “Kentlerin Büyümesi” adlı eserinde kenti doğal bir ekosisteme benzetmiştir. Burgess'e göre kentler özekten dışa doğru halkalar şeklinde büyür. Özekteki halka ticaret özeğidir. Sonrasında dışa doğru halkalar sırasıyla “dönüşüm alanı”, “işçi konutları alanı”, “orta ve üst sınıf konutları alanı” ve “uydu kent” şeklindedir. Her iç halka dışa doğru büyüme eğilimindedir. Bunun yanı sıra sosyal, kültürel ve ekonomik yaşam en iç halkada toplanma eğilimindedir (Erkan & Özhabes, 2014: 161-162).

Sanayileşme öncesinde kent özeği, kentleşme hızının yavaş olduğu zamanlarda geleneksel işlerin yer aldığı, zanaat türü üretimin gerçekleştiği, ticaret yapılan ve pazar ile alışveriş alanlarının yoğunlaştığı bir alan olmuştur. Konut ile işyerleri ayrı olmadığı için kent özeğinde bulunan işyerleri aynı zamanda yönetim, denetim ve ticaretle uğraşan insanların konut alanı olmuştur (Osmay, 1998: 139-143).

Kent özeği, “şehir merkezi” olarak da adlandırılmaktadır. İngilizce ise *city centre* ya da *downtown* olarak adlandırılmaktadır. Keleş'e (2021: 83) göre kent özeği, bir kentin başlıca

kamusal ve özel yapıları ile yönetim ve ekin kuruluşlarının bir arada toplandığı, yoğun nüfus ve ilgi çekimine sahip kesimdir. Kent özeğinde tüm kentin ve etkileşim alanının toplumsal ve ekonomik faaliyetlerinin yönetiminin yer alması ve bu alanda karar verme, denetleme ve koordinasyon işlevlerinin yoğunlaşması, beraberinde karar verici kurum ve kuruluşların binaları, bunlara bağlı yan işler ve günlük ihtiyacı gideren faaliyetlerin yer alması, kent özeğinin sanayi toplumlarında “kentin beyni” olarak tanımlanması sonucunu doğurmuştur (Osmay, 1998: 139-143).

Lefebvre, mekanı kapitalist gelişmenin aracı olarak tanımlamaktadır. Kapitalist üretim tarzı için gerekli olan toplumsal üretim ilişkilerinin sürekli bir şekilde yeniden üretilebilmesi mekansal bir biçime bağlıdır. Bu mekansal biçim kent özeğidir. Lefebvre’e göre mekan, içinde bulunan toplumun kültürünü yansıtan sosyal bir üründür. Bu ürün, düşünce ve eylemin aracı olmasının yanı sıra bir üretim aracı ve bir kontrol aracıdır (Erkan & Özhabeş, 2014: 162-163).

Zamanla sanayileşmeye paralel olarak kent özeği, kentte en uzmanlaşmış ve en geniş kitlelere hizmet veren işyerlerinin bulunduğu, en yüksek arazi ve arsa değerlerinin olduğu ve ulaşımı en gelişmiş alanlar olmuştur. Bunun sonucunda kent özeği, merkezi iş alanına dönüşmüştür. Ancak bu dönüşüm bir anda olmamıştır. Yeni ortaya çıkan yönetim işlevleri ve bunlara yönelik hizmetlerle “yeni merkez” özeği oluşurken, bir yanda da eski kent dokusuyla bütünleşen “geleneksel” özek, ya da tarihi kent özeği ayrımı oluşmuştur. Bu özekler işlevsel bütünlük, ulaşım ya da iletişim altyapısı bakımından birbirlerine yakın olurken bazen de iç içe olmuşlardır (Osmay, 1998: 139-143).

1.2. Kültürel Miras

Kültür, bir toplumun somut ile somut olmayan değerlerinden oluşur; düşünce ile yaşam şeklini anlatır. Miras, birinin kendisinden sonra kendi yerine gelene bıraktığı varlıktır. Kültürel miras ise bir toplumun ortak değerlerini ve geçmişini oluşturan ve nesilden nesile aktarılan somut ya da somut olmayan kültür varlıklarıdır (Komşu vd., 2025: 33).

Kültürel miras, somut ile somut olmayan kültürel miras olarak ikiye ayrılmaktadır. Somut kültürel miras, kültür varlığı olan nesnelerden; somut olmayan kültürel miras ise dil, yemek,

dans, müzik, inanç ya da edebiyat kültüründen oluşabilmektedir (Ceyhun Sezgin & şanlıer, 2018: 216).

Somut olmayan kültürel miras, yaşayan kültürel miras olarak da adlandırılmaktadır. Yaşayan kültürel miras, kültürel bellek aracılığıyla korunmaktadır. Kültürel bellek, bir toplumun kültürel bilgi birikimini güncel şekilde nesilden nesile aktarmasıdır (Kalaba, 2021: 102-110).

Somut kültürel miras, taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları olarak ikiye ayrılmaktadır. Taşınır kültür varlıkları küçük nesnelerden oluşmaktadır ve müzelerde korunabilmektedir. Ancak eski yapıt gibi taşınmaz kültür varlıkları fiziksel boyut olarak büyük olduklarından dolayı korunmaları kendi mevcut yerlerinde sağlanmaktadır (Komşu vd., 2025: 70).

Kültür varlığı kavramı, farklı devletlerin, farklı hukuklarında, farklı tanımlamalar bağlamında görülmektedir. Bu sebeple kültür varlıkları, sınırları içerisinde bulundukları ülkenin hukukuna özel bir tanımlamaya sahiptir. Uluslararası sözleşmelerde de, sözleşme  er evesi içerisinde tanımlanmaktadır (Sancakdar, 2012: 35-36).

Ülkelerin nesneleri kültür varlığı olarak değerlendirmelerinde farklı görüşler ve yöntemler mevcuttur. Maksimalist görüşe göre kültür varlığı geçmişte, şimdi ve gelecekte önem ve değer taşımalıdır. Korunması gereken kültür varlıkları mevzuatta tek tek belirtilir, buna “sayma ve numaralandırma” yöntemi denir. Minimalist görüşe göre ise kültür varlığının tüm zamanlara ilişkin değeri olması gerekmez, kendisine yüklenen değer onu kültür varlığı yapmaktadır. Bu görüş “kategorilere ayırma” ve “sınıflandırma” olarak iki alt yönteme ayrılmaktadır. Kategorilere ayırma yönteminde genel bir kültür varlığı tanımı yapılır ve varlıklar kategorilere ayrılır. Sınıflandırma yönteminde ise kültür varlıkları belli idari mercilerce tasnif edilir. Son olarak karma yöntemde ise sayma ve kategorilere ayırma yöntemleri birlikte kullanılmaktadır (Sancakdar, 2012: 43-47).

Kültürel değerlerin korunması, turizm faaliyetlerinde kullanılabilmelerini sağlamaktadır. Buna karşılık olarak kültürel değerler, turizm açısından da bir değer ve işlev kazanmaktadır. Bu sebeple kültürel mirasın korunmasında ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında turizm önemli bir araçtır. Turizm yoluyla bir toplum kültürel mirasından ekonomik fayda sağlayabilmektedir. Kültürel değerlerin turizm ürününe dönüştürülerek pazarlanması için yapılan düzenlemeler ve yürütülen politikalar, bu için gerçekleşmesi için yapılan girişimler ve yatırımlar, kurulan altyapı,

oluşturulan işgücü, tanıtım ve reklamlarla birlikte toplumun kalkınması sağlanmaktadır. Kalkınmanın sağlanmasıyla ise toplumun refah düzeyi artacaktır ve yaşam kalitesi olumlu yönde etkilenecektir (Komşu vd., 2025: 35-36).

Kültürel miras bağlamında, kültür varlıklarının korunması amacıyla yapılan uluslararası ilk düzenlemeler UNESCO tarafından yapılan sözleşmelere dayanmaktadır. Bu ilk düzenlemeler sadece somut kültürel varlıklarla ilgili olmuştur ve genellikle savaş ortamında zarar gören kültürel varlıkların korunması amacıyla yapılmıştır. Ancak zamanla düzenlemelerin sayısı ve kapsamı artmıştır (Komşu vd., 2025: 111).

1946 yılında UNESCO bünyesinde ICOM kurulmuştur. ICOM, müze faaliyetleri için profesyonel ve etik standartlar oluşturan bir sivil toplum kuruluşudur. Kültürel mirasa dair sorunlarla ilgili tavsiyelerde bulunmaktadır. Müze profesyonellerinin uluslararası sesi olmaktadır (ICOM, t.y.-a; Komşu vd., 2025: 67-68).

Kültürel mirası oluşturan unsurlardan biri kent mirasıdır. Kent mirasını oluşturan unsurlardan biri ise eski yapıtlardır.

Keleş'in (2021: 56) tanımına göre eski yapıtlar, “kentlerin düzentsarlarında özel koruma önlemlerine konu yapılmalıyken gereken, çağbilim, güzelduyu ve sanat yönünden büyük değer taşıyan yapılar”dır.

Kent mirası (urban heritage) kavramının 20. yy.'dan başlayarak uluslararası şartlarda düşünsel çerçevesi oluşturulmaya başlanmıştır. İlk 1931 yılındaki Atina Şartı'nda, sonrasında 1964 yılındaki Venedik Şartı'nda anıtların tarihi yapısı ve estetiğiyle birlikte kentin tarihi dokusuyla uyumlu bir şekilde korunması üzerinde durulmaktadır. Korunması amaçlanan inşa edilmiş çevrenin kültürel, tarihi, sanatsal ve mimari nitelikleri bulunmaktadır.

Zamanla kent mirasının, toplumların gözündeki önemi ve değeri artmış, kent planlamasında merkezi bir faktör olarak bulunması gerektiği düşünülmüştür. Ancak kent mirasına karşı yaklaşım toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir. Bazı toplumlar kent dokusunun ve kültürünün korunması için mirasın da korunarak kente uyum sağlamasını amaçlamaktayken, bazı toplumlar mirası yalnızca ekonomik yönden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Kent mirasının sahibi toplum, zamanla mirasa atfedilmiş kültürel değerleri

edinebilmekte ve değerlendirebilmektedir. Her korunan kent mirasının kültürel değerleri, yaşayan toplumun düşünceleriyle örtüşmeyebilmektedir. Bir toplum, sahip oldukları miras üzerinde ilgiye ya da güce sahip olmasa bile, mirasın çıkar paydaşı (stakeholders) ve muhafızıdır. Mirasın değerlendirilmesi konusunda ilgiye ve güce sahip toplumlar, kültürel bilinç, sosyal dayanışma, turizm sayesinde ekonomik getiri ve siyasi itibar gibi yararlarla sahip olur (Rodwell & Ripp, 2015).

1.3. Turizm

Turizm, Latince *Tornus* sözcüğünden türetilmiş, Fransızca kökenli *tourisme* sözcüğünden Türkçeye geçmiştir. Bir eksen etrafında dönmek ile çevreyi dolaşarak geri dönmek anlamında kullanılmıştır. Turist sözcüğü ilk olarak Samuel Pegge (1773-1800) tarafından 1800 yılında İngilizcenin Anektodları (Anectodes of English Language) eserinde kullanılmıştır. Fransızcada ise turist sözcüğü ilk olarak Stendhal'ın 1838 yılında çıkardığı Bir Turistin Anıları'nda (Memoires d'un touriste) kullanılmıştır. Turist sözcüğünün ilk tanımı 1876 yılında çıkan Büyük Evrensel 19. yy Sözlüğü'nde (Dictionnaire universel du XIX esiecle) yer almıştır. Tanıma göre turistler, rahatlık, seyahat keyfi ve merak nedeniyle seyahat eden kişilerdir (Karaküçük, 2016: 331-332). Bu tanımdan hareketle, bu çalışma içerisinde turistin amacı belirlenmektedir. Bu araştırmada odaklanılacak turist amacı ise turistin “merak nedeniyle” gerçekleştirdiği “aktivite” olacaktır.

UNWTO, Birleşmiş Milletler'in sorumlu, sürdürülebilir ve evrensel olarak ulaşılabilir turizm için özelleşmiş kuruluşudur. Örgüt, ulusal ve küresel gündemde turizmin dahil edilmesini; yoksulluğun azaltılması, istihdam yaratılması, yeniliklerin gözetilmesi ve 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne (Sustainable Development Goals (SDGs)) ulaşılmasına katkı sağlaması için turizmin potansiyelini savunmaktadır. Beş stratejik önceliğe odaklanmaktadır. Bunlar yenilikleri hızlandırmak ve dijital dönüşüm, yatırım ve girişimcilikle sektör rekabetini geliştirmek, istihdam yaratmak ve eğitim fırsatlarını arttırmak, direnci iyileştirmek ve güvenli, sorunsuz seyahati sağlamak, yerel toplulukları desteklerken kültürel ve doğal mirası korumaktır. Bu bağlamda Örgüt, üye devletleri öğretim açıkları konusunda değerlendirip bildirmekte, bilgi paylaşımında bulunarak destekleyerek turizm öğretimi için lise ile daha yüksek öğretilere ve

profesyonel gelişimlerle sektöre ihtiyacı olan becerileri kazandırma konusunda çaba harcamaktadır. 100'ün üzerinde üye devlete teknik destek ve kalkınma projesi sağlayarak, kültürel farklılıklara saygılı ve çevreyi koruyan katılımcı ve sürdürülebilir turizm uygulamalarını ön plana çıkarmaktadır. Ayrıca sürdürülebilir büyümeyi desteklemek için yatırım fırsatlarını takip ederek küresel yatırımcılarla destinasyonları buluşturmaktadır (T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024: 8-9; UNWTO, t.y.-b).

UNWTO'ya göre turizm, “ziyaretçi”lerin gerçekleştirdiği “aktivite”dir. UNWTO'ya göre ziyaretçi ise alışıldık çevresi dışındaki bir “destinasyon”da istihdam edilmek haricindeki bir sebeple (iş, tatil, ya da şahsi bir amaç) bir yıldan az süreliğine seyahat eden kişilere denir. Araştırma bağlamında tanımlanan ziyaretçi ile turist sözcükleri birbirleriyle benzerlik göstermektedir. Ancak aralarında belirli bir anlam ayrımı vardır. Bu anlam ayrımı yine UNWTO'nun yaptığı açıklamaya göre ziyaretçinin günübirlik, turistin ise en az bir gece turizm destinasyonunda kalacak olmasıdır (UNWTO, 2024, t.y.-a).

UNWTO'ya göre *destination*, seyahat amacının özeğini oluşturan ziyaret yeridir. *Tourism destination* ise bir ziyaretçinin gece konaklayabileceği, yönetsel ve/veya analitik sınırları olan ya da olmayan, birden fazla turizm değerine dair üretim ile hizmetin ve beraberinde getirdiği deneyimler ile tecrübelerin birleşiminin bulunduğu yerlerden oluşur (UNWTO, t.y.-a).

UNWTO'nun ayrımını yaptığı bu iki farklı İngilizce kavram, zaman zaman akademik çalışmalarda birbirlerinin yerine kullanılabilir. Örneğin Türkçe “destinasyon” şeklinde kullanılan kavram kısaca “gidilecek yer” anlamında kullanılarak, İngilizce *destination* kavramındaki seyahatin gerçekleştirilmesinin ana nedenini oluşturan yer anlamına gelebileceği gibi, aynı zamanda daha kapsamlı bir anlamda kullanıldığında “sahip olduğu çeşitli turizm kaynakları ile turistleri çeken ve yoğun olarak turist ziyaretine ev sahipliği yapan, pek çok kurum ve kuruluşun sağladığı doğrudan veya dolaylı turizm hareketlerinin bütününden oluşan karmaşık bir ürün” şeklinde açıklanarak, İngilizce *tourism destination* kavramına daha yakın bir anlama sahip olmaktadır. Bu anlamların yanı sıra destinasyon, “yerel olmayan turist veya günübirlikçilerin hizmetine sunulmuş farklı doğal güzellikleri, özellikleri ve çekicilikleri olan bir alan” şeklinde tanımlanmıştır (Genç vd., 2014: 50).

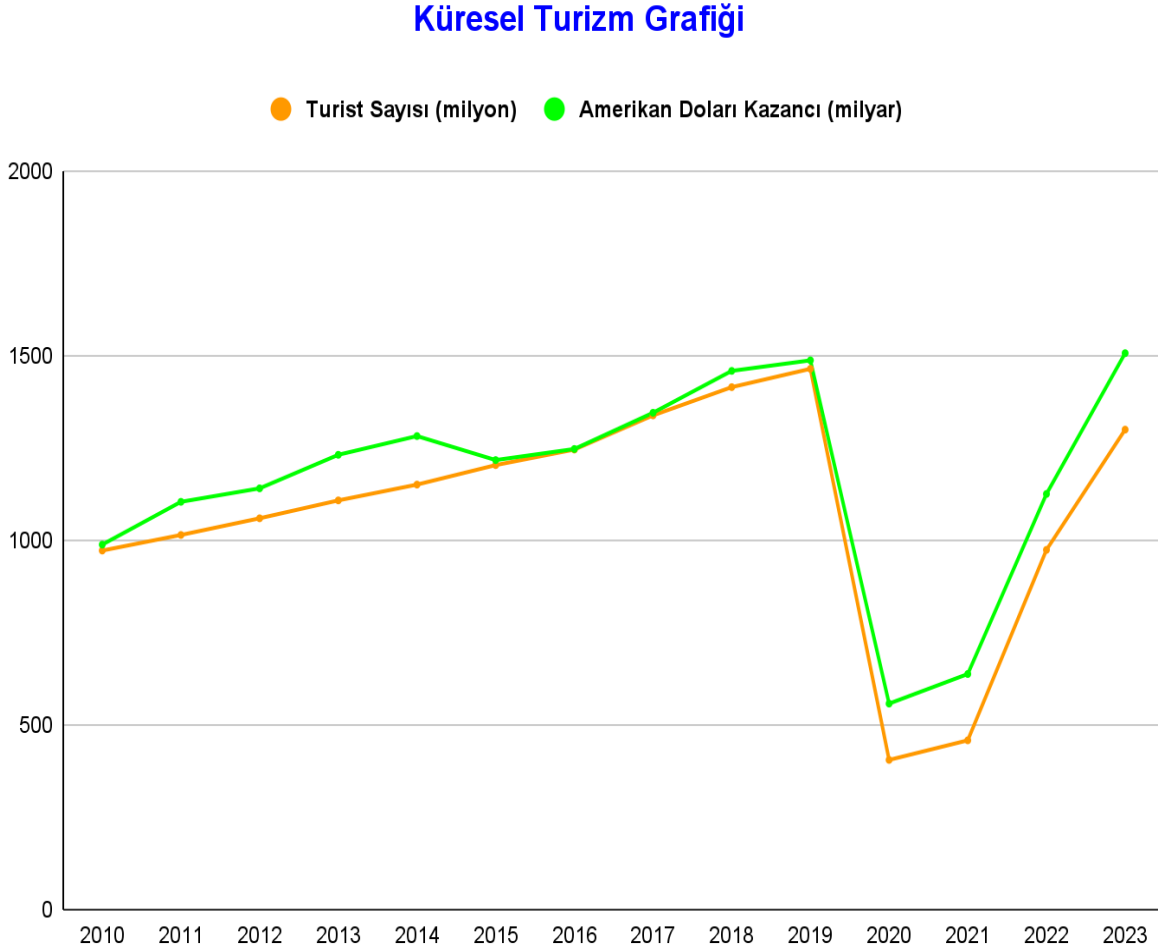
Anlam karmaşasının önlenmesi amaçlandığından ötürü bu araştırmada, bu iki kavramın farkı belirtilerek, *tourism destination* “turizm destinasyonu”, *destination* “destinasyon” şeklinde kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırma evrenini oluşturan eski yapıtlar ile müzeler destinasyonlar olarak nitelendirilebilmektedir. Araştırma evreninin tamamının oluşturduğu mekan ise turizm destinasyonu olarak nitelendirilebilmektedir.

UNWTO'nun turizm istatistiklerinde kullanılan aktivite tanımı, kişilerin seyahat öncesi hazırlıkta ve seyahat sırasında gerçekleştirdikleri eylem ile davranışların tüketici kapasitesidir (UNWTO, 2024, t.y.-a).

Turizmin çokça türü vardır. Bunlar arasından bazıları kültür turizmi, inanç turizmi, sağlık turizmi, medikal turizm, kırsal turizm, yayla turizmi, kış turizmi, mağara turizmi, kongre turizmi, jeopark turizmi, gastronomi turizmi, golf turizmi, eko-turizm ve macera turizmidir (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2021; T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024: 6).

Turizm ürünü, turist ya da ziyaretçinin turizm faaliyeti sürecinin başından sonuna kadar yararlandığı mal ve hizmetler ile destinasyon ya da turizm destinasyonunun sahip olduğu doğal ve kültürel kaynakları, mal ve hizmetleri ifade etmektedir. Turizm ürününün fazla ve çeşitli olması ziyaretçi ve turizm faaliyetlerinin sayısını arttıracaktır ve turizm faaliyetlerinin zaman bakımından uzamasını sağlayacaktır. Bununla beraber ziyaretçilere sunulacak turizm ürünlerinin ziyaretçi profilleri gözetilerek kullanılması turizm faaliyetinin etkin olabilmesi için önemlidir (Er & Bardakoğlu, 2016: 97).

Grafik 1: UNWTO Verileri ile Oluşturulan 2010-2023 Yılları Arası Küresel Turizm Grafiği

Kaynak: (UNWTO, t.y.-e)

Turizm, dinamik ve dünya üzerinde önemli etkiye sahip bir sektördür (Bahtiyar Sarı, 2025: 104). UNWTO verilerine göre (2024, t.y.-e), 2023 yılında küresel anlamda yaklaşık 1,3 milyar turist vardır ve 1 trilyon 507 milyar Amerikan Doları turizmden kazanç elde edilmiştir. Grafik 1 ile Tablo 1’de, 2010-2023 yılları arası küresel turizmdeki turist sayıları ile elde edilen kazanç belirtilmiştir.

Tablo 1: UNWTO Verileri ile Oluşturulan 2010-2023 Yılları Arası Küresel Turizm Tablosu

Yıllar	Turist Sayısı (milyon)	Amerikan Doları Kazancı (milyar)
2010	972,81	989
2011	1.015,08	1.104,70
2012	1.060,21	1.141,20
2013	1.108,58	1.232
2014	1.151,37	1.282,70
2015	1.204,14	1.217,70
2016	1.246,14	1.247,70
2017	1.338,71	1.345,80
2018	1.415,05	1.459,10
2019	1.464,65	1.487,60
2020	406,3	558,7
2021	459,38	638,8
2022	974,69	1.126
2023	1.300,11	1.507

Kaynak: (UNWTO, t.y.-e)

2024 yılında küresel çapta turist sayısı 1,465 milyar, turizmden elde edilen kazanç 1,739 trilyon Amerikan Doları olmuştur. 2025 yılında ise turist sayısı 1,523 milyar, elde edilen kazanç 1,844 trilyon Amerikan Doları olmuştur (UNWTO, t.y.-e). 2030 yılında turist sayısının 1,8 milyar olması beklenmektedir (T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024: 7). Bu bağlamda turizm endüstrisinin sürekli büyüdüğü görülmektedir ve beklenmektedir.

Turizm endüstrisi ekonomik ve stratejik öneme sahiptir. Turizm, dünyada akaryakıt, kimyasal ürünler, otomotiv ürünlerden sonra dördüncü sırada en büyük sosyo-ekonomik faaliyet

alanıdır. Destinasyonlar ekonomik refahı ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlar (Aslan & Güneş, 2016: 5).

Turizm sektörünün getirisinin önemli boyutlarda olması, bu getiriden pay almak isteyen destinasyonların sayısını arttırmaktadır. Destinasyonlar, bu getiriden daha fazla pay alabilmek amacıyla turistleri ve ziyaretçileri kendilerine çekmek için diğer destinasyonlarla rekabet halinde olmaktadır. Bunun için ise daha sürdürülebilir olmayı hedeflemektedirler. Destinasyonlar rekabet halinde olarak kendilerini geliştirebilecekleri gibi, birlikte çalışarak da birbirlerini geliştirebilmektedir. Ortak hedefleri turist ya da ziyaretçi çekmektir. Bu amaç doğrultusunda birbirleriyle koordinasyon kurmaları amacıyla yönetim birimleri oluşturulabilmektedir. Bu yönetim birimleri ulusal, bölgesel ya da yerel düzeyde örgütlenebilmektedir. Bu sayede destinasyonlar arasında işbirliği, destek ve pazarlama çalışmaları gerçekleşebilmektedir. Günümüzde genel olarak ulusal çaptaki örgütlenmelerden uzaklaşılarak yerel bazda örgütlenmelere ağırlık verildiği gözlemlenmektedir (Genç vd., 2014: 50-51).

Turizmin sosyo-kültürel boyutundaki etkilerinden biri, birbirinden farklı düşünce ve yaşam şekline sahip insanları bir araya getirmesidir. Bunun sonucunda ise etkileşime giren insanların sosyal yapılarında, kültürel anlayışlarında ve toplumsal davranışlarında değişime yol açabilmektedir (Aslan & Güneş, 2016: 9).

Turizmin, turizmin gerçekleştiği bölgeye, destinasyona ya da turizm destinasyonuna yararı olabileceği gibi, ekonomik, kültürel, toplumsal ve çevresel zararı da olabilmektedir. Turizmin olumsuz etkileri, kitlelerin tüketime dayalı kullanımı sonucu meydana gelmektedir. Turizm için plansız yapılanma, bir destinasyonun kapasitesinin üstünde kullanımı turizmin sürdürülebilmesine zarar vermektedir (Eser vd., 2012: 27).

1.4. Kültür Turizmi

Kültür sözcüğünün kökü Latince *cultura*'dır. *Cultura*'nın Fransızca biçimleri kendi özel anlamını geliştirerek *couture* sözcüğüyle 15. yy.'da İngilizceye geçen *culture* olmuştur. *Culture*, temel olarak çiftçilik ya da doğal büyümenin gözetilmesi anlamına gelmiştir. Bu anlama yakın bir şekilde *culture* sözcüğü ilk kullanımında, bir şeyin, özellikle hayvanlar ile ekinlerin bakımı

süreci olmuştur. 16. yy.'dan itibaren doğal büyümenin gözetilmesi ile insan gelişimini içine alacak şekilde anlamı gelişmiştir. 18. ve 19. yy.'lara kadar bu anlamda kullanılmıştır. Sonrasında uygarlık kavramının, kültür kavramıyla eş anlamlı olarak değerlendirildiği de olmuştur. Ancak bir zaman sonra bu anlamlardan görece farklılaşmasıyla bağımsız olarak, tam tarih vermek güç olsa da 19. yy. öncesi oluşurken, 19. yy. ortalarında mevcut haldeki kullanımı yaygınlık kazanmıştır. Mevcut kullanımda; 18. yy.'dan itibaren zihinsel, manevi ve estetik gelişim sürecinin adı, bir toplumun ya da zamanın yaşam biçimi, entelektüel ve sanatsal etkinlik ürünlerini ya da uygulamalarını anlatan ad olmak üzere üç anlamı bulunmaktadır (Çuhadar, 2025: 50; Erkan & Daldeniz, 2014: 145; Komşu vd., 2025: 34; Williams, 2005: 105-112).

Kültür, bir toplumun sahip olduğu her türlü öğeyi içerir. Bu öğeler arasında toplumun yaşam biçimi, inancı, sosyal ve siyasi düzeni bulunmaktadır. En geniş tanımıyla ise insanlar tarafından üretilen maddi ya da manevi tüm eserleri ve değerleri kapsamaktadır. Farklı dillerde farklı anlamlara sahiptir. Kültür kavramı, İngilizler ile Fransızlar için uygarlık kavramıyla eşdeğer tutulmaktayken, Almanlar için genelde maddi kültür öğeleri kastedilirken kullanılmaktadır (Komşu vd., 2025: 108-109).

Johann Gottfried von Herder, kültür kavramını yerel olanla ilişkilendiren, kültürden çoğul olarak bahseden ilk düşünürdür. Herder'e göre evrensel ve insani olan değerler, aslında çoğul ve tarihsel olarak göreceli olan kültürler tarafından bireye aktarılır ve bireyin dünyaya bakışı etkilendiği kültürler tarafından şekillenir (Erkan & Daldeniz, 2014: 146).

Kültür, öğrenme ve öğretme aracılığıyla yaşatılan ve aktarılan bir üründür. Bu sebeple kültürün eğitimle yakın bir bağı vardır. Eğitim aracılığıyla kültürel miras gelecek nesillere aktarılmaktadır. Bunun yanı sıra eğitim aracılığıyla kültürel değişim de sağlanabilmektedir (Komşu vd., 2025: 108-109).

Turizmin kültürel yönünü kültür turizmi ele almaktadır. Toplamların kültürünü tanımak için seyahat ederek gerçekleştirilen eylem kültür turizmini oluşturmaktadır. Kültür turizmi, turizm ile kültürel miras ilişkisi sonucu oluşmuştur. Son yıllarda küresel turizm faaliyetlerinin çoğu kültürel mirasa odaklanmaktadır. Turistler farklı kültürleri tanımak, öğrenmek ve tecrübe etmek amacıyla kültürel değerler sergilenen destinasyonlara gitmektedir. Sergilenenler bir toplumun tarihini, sanatını, bilimini ve yaşam şeklini ziyaretçilere sergilemektedir. Kültür

turizminin öğretici olması önemli bir özelliğidir. Bunun yanı sıra kültür turizminin toplumlara kültürel mirasın korunması, kültürel bilincin gelişimi, kültürlerarası etkileşim, ekonomik getiri vb. hususlarda yararı bulunmaktadır (Er & Bardakoğlu, 2016: 98; Kalaba, 2021: 102-106; Komşu vd., 2025: 57).

Kültür turizmi, “farklı kültürleri tanımak, yeme-içme alışkanlıklarını öğrenmek, festival ve özel etkinliklere katılmak, sanat eserlerini, müzeleri, tarihi eserleri, sit alanlarını görmek gibi geniş bir yelpazede faaliyeti kapsamaktadır” (Karaküçük, 2016: 363). Bu tanımlamaya benzer olarak kültür turizminin amacını açıklayan UNWTO, ziyaretçinin motivasyonunun somut ve somut olmayan olarak ayrılan kültür turizmiyle kültür varlığını öğrenmek, keşfetmek, tecrübe etmek ve tüketmek olduğunu belirtmektedir. Bu kültür varlıkları toplumun maddi, entelektüel, ruhsal ve duygusal niteliklerini taşıyarak sanatına, mimarisine, tarihi ve kültürel mirasına, yemek kültürüne, edebiyatına, müziğine, yaratıcı endüstrilerine ve yaşayan kültür ile yaşam biçimine, geleneklerine, inançlarına ve değerler sistemine etki etmektedir (UNWTO, 2024, t.y.-a).

Kültür turizminin çatısı altında etkinlik alanlarına göre alt gruplar bulunmaktadır. Bunlar miras turizmi, tarih turizmi, etnik turizm ve sosyo-kültürel miras turizmi gibi turizm çeşitlerinden oluşmaktadır. Kültür turizmi üç kategoriye ayrılmıştır. İlk kategoride müzeleri, tarihi alanları, tiyatroları ve bilim merkezlerini ziyaret etmeyi amaçlayan kurumsallaşmış kültür bulunmaktadır. İkinci kategoride film, spor, yemek, el sanatları ve alışveriş deneyimlerini amaçlayan popüler kültür turizmi bulunmaktadır. Üçüncü kategoride ise eğitim, dil, din, giyim gibi etnik sembollerin deneyimlenmesi amaçlanan etnik semboller kategorisi bulunmaktadır (Komşu vd., 2025: 36-37).

Kültür turizminin ilgili topluma bulunacağı ekonomik yararları arasında talebe göre kültür turizmi alanında büyüme, sürdürülebilir ekonomiye katkı, istihdam sağlanması, yerel ekonomiye getiri ve döviz girişi vardır. Kültür turizminde bulunan kültürel miras, turizm ürünü olarak pazarlanabilmekte, böylece mirasın sahibi topluma yarar sağlayabilmektedir. Bu yarar destinasyondaki kültürün tanıtılması ya da korunması amaçlarına hizmet etmek olabileceği gibi, bulunduğu bölgedeki ekonomiye turizm hareketliliği sayesinde kazanç sağlaması da olabilmektedir (Kalaba, 2021: 102-107).

Kültür turizmi büyük ve önemli bir sektördür. Sürdürülebilirliğinin sağlanması halinde gelecek kuşakların da katkılarından yararlanabilmesi sağlanacaktır. Sürdürülebilir olması ise kültür turizmi ürünü olan unsurların korunmasına bağlıdır (Çuhadar, 2025).

Müzeler, kültürel mirasın bilinçli bir şekilde özenle korunması amacına hizmet etmektedir. Hizmetleri sayesinde bir destinasyonun tarihi, sosyal ve kültürel değerleri sürdürülebilir olmaktadır (Kalaba, 2021: 108).

1.5. Müze

Müze, sözcük kökeni olarak Yunan mitolojisindeki Zeus'un dokuz kızının adları olan *Mouseion*'dan gelir. Adlarının kökeni ise Yunanca kökenli düşünce, akıl ve yaratıcılık gücü kavramlarını içeren *men* sözcüğünden gelmektedir. İlhamla bağdaştırılan bu varlıklar ile mabetlerine de topluca, Yunanca *Mousa* denmektedir. Dolayısıyla müzenin ilham verici bir niteliği vardır (Ankara Üniversitesi, t.y.; Michalopoulos, 2001: 87).

Müzelerin kökeni farklı kaynaklarda 14. yy. ile 15. yy. ya da 16. yy. ile 18. yy. arasında Avrupa'da var olan nadire kabinelerine uzanmaktadır. Yaratıcılıkla, türlü nesneler estetik zevk vermiş, merak uyandırmış, değer biçilmiş ve bir araya toplanmıştır. Toplanma sebeplerini dikkate alarak Putnam'ın anlatmak istediği üzere oluşumlarının temeli özeldir. Örneğin bir nadire kabinesi, sahibinin bir çok nesneyi birbirine benzetmesi, koruma isteği gibi sebeplerden oluşturulmuştur (Putnam, 2019: 10-11).

Avrupa'nın nadire kabinelerine benzer bir oluşum Osmanlı'da da gerçekleşmiştir. Başlangıç olarak değer biçilen nesneler, ganimet ya da hediye gibi, saklanıp korunmuştur. Avrupa ile paralel olarak koleksiyon yönetimine geçilmiştir. *Naturalia*, *artificialia*, *scientifica*, *mirabilia*, *bibliotheca* olarak koleksiyonlar sınıflandırılmıştır (Köksal, 2021: 15-16). Bu sınıflandırmada fark edilmesi gereken, Putnam'ın bahsettiği (2019: 61) nadire kabinelerinin Köksal'ın bahsettiği koleksiyonlara dönüşümüdür; çünkü başta benzer olan bu oluşumlar, birbirinden farklılaşarak çeşitlenmeye başlamıştır (Shaw, 2020: 8-9). Benzer olarak koleksiyonlar ile nadire kabinelerinin oluşumları ile varlık nedenleri, sahibinin kendi düşüncesine, kurduğu bağlara göre şekillenmiştir. Örneğin Osmanlı koleksiyonlarından birinde

bulunan *spolia*, ganimetlerden elde edilen nesneleri içermiştir. Sahibi için ganimetlerden oluşmuş bu nesneler askeri gücü, zenginliği temsil etmiştir. *Spolia* kendi içinde belli bir ölçütle oluşurken, zamanla *artificialia* koleksiyonuna, yani insan yapımı her türlü eşyayı kapsayan bir koleksiyona dahil olmuştur. *Artificialia*, *spolia*'nın yanı sıra arkeolojik, sanatsal, zanaatsal eserleri de içermiştir. Dolayısıyla bu koleksiyonların düzenlenme biçimi kendi içinde tutarlı bir mantığa, hatta ölçüte sahip olmuştur. Bu yüzden, bu koleksiyonların temeli öznel olsa da, nesnel bir niteliği olduğu da söylenebilmektedir (Grasskamp, 2019: 89; Köksal, 2021: 16-17).

Fransız Devrimi ile ulus devlet anlayışı, devlete ait koleksiyonları toplumun ortak zenginliği haline getirmiştir. Bu koleksiyonlar, ulusların siyasi itibarını, kültürünü ve ekonomik gücünü temsil ederek müze kimliğini kazanmıştır (Ankara Üniversitesi, t.y.).

Türkiye’de ilk müzecilik anlamındaki çalışmanın II. Abdülhamit döneminde, bir arkeolog ve güzel sanatlar hocası olan Osman Hamdi Bey’in çabalarıyla kurulan Asar-ı Atika Müzesi’yle yapıldığı söylenebilmektedir. Cumhuriyet döneminde milli kültürün oluşturulması için müzecilik faaliyetleri hızlanmıştır (Kır Şimşek, 2019: 98).

ICOM, 22 Ağustos 2022 tarihinde Prag’da toplandığı Olağanüstü Genel Kurul’da, müze tanımında güncelleme yapmıştır (ICOM, 2022, t.y.-c). Bu tanıma göre müze, “kar amacı gütmeyen ve toplumun hizmetinde somut ve somut olmayan mirası araştıran, toplayan, koruyan, yorumlayan ve sergileyen kalıcı bir kurumdur. Müzeler, halka açık, erişilebilir ve kapsayıcı olarak çeşitliliği ve sürdürülebilirliği sahiplenir. Etik, profesyonel ve toplulukların katılımı ile çalışır ve iletişim kurar; eğitim, yarar, etki ve bilgi paylaşımı için çeşitli tecrübeler sunar”.

Günümüz müzelerinin çeşitlilik gösterdiği gözlemlenebilmektedir. Sebebi, müzedeki koleksiyonların oluşturulmasındaki neden ile ölçütün çeşitli olmasında yatmaktadır. Bir başka deyişle müzelerin birbirine “benzer” ya da “benzersiz” olması, teşhir edilen koleksiyonlar ile sınıflandırılmalarına ve bunları inceleyeninin düşüncesine bağlıdır. Koleksiyonu oluşturanın hangi nesneyi koleksiyona ekleyeceğini seçmesinin yolu da değişiklik göstermektedir. Koleksiyonu oluşturan koleksiyoncu, çeşitli varlığı korumaya değer görebilmekte, imkanlarının yettiği ölçüde ulaşıp saklamak isteyebilmektedir. Sonrasında bu toplanan varlıklar, koleksiyon ya da koleksiyonlar şeklinde, düzenleyeninin isteğine göre belli amaçla sınıflandırılabilen ve bu

amaca hizmet eden mekanlarda, müzelerde teşhir edilmektedir (Grasskamp, 2019: 87-89; Kutlu, 2014: 67).

Geleneksel müzeler, belirli bir geçmişin seçilip algılanmasını sağlayan, tarih ya da bilim kitaplarında yer alan bilgilerin nesneler aracılığıyla canlandırıldığı mekanlardır (Shaw, 2020: 7; Köksal, 2021). Putnam'ın (2019) ya da Grasskamp'ın (2019) bahsettiği gibi, geleneksel müzelerin hayat ile sanat arasına mesafe koymasından dolayı, sanatçıların buna alternatif olarak oluşturduğu sanat müzeleri de bulunmaktadır. Sanatçıların amacı müzeye, geleneksel müzelerde rasyonel bir şekilde oluşturulan koleksiyonların basit, sade ve yalın anlamlarının aksine, inceleyen estetik ve incelenenin ötesindeki farklı düşüncelere bağlayarak yaratıcılığa iten bir işlev kazandırmaktır.

Müzenin geleneksel ya da sanat müzesi olarak ayrılmasına bir örnek verilebilmektedir. 1941'de kamuya sunulan Marcel Duchamp'ın *Boite-en-valise* (Valiz İçinde Kutu) eseri, Duchamp'ın sevdiği ya da ihtiyacı olduğu nesnelerin röprodüksiyonu ile minyatür versiyonlarından oluşturulmuştur. Bu kutu içindeki nesneler çoğu niteliğinden ve işlevinden arındırılmıştır ve geriye estetiğe hitap edecekleri bir imge kalmıştır (Buchloh, 2019: 102).

Wallis ile Haacke, müzelerin siyaset ve finansla bağı olduğunu söylemiştir. Özellikle bu sanat müzelerinde belirgindir. Nice insan yapımı nesne arasından hangisinin “sanat eseri” olduğunun kararı öznel ve bunu belirleyen insanların ideolojileri de bu seçimde yer edinmektedir. Ayrıca insanların bu tür nesnelere biçtiği değer ise maddi olarak ciddidir. Haacke'nin iddiasına göre (Wallis, 2019: 181-182) “bir eserin anlamı ve değeri, müze teşhirlerinde ima edilenin aksine, ne zaman-ötesidir ne de özerk; tarihsel koşullara bağlıdır ve değişen sınıf çıkarlarıyla şekillenir.”

Bir başka iddia ise, bir müzenin kamu ya da özel kaynaklarla finanse edilmesi fark etmeksizin toplumsal ve siyasi yan anlamlar taşıdığıdır. Kamuya bağlı müzeler devletin ideolojisini yansıttığı gibi, özel müzeler de sahiplerinin ideolojisini yansıtmaktadır. Müze görevlileri de işverenlerinin bu ideolojilerine ve bu ideolojilerin belirlediği sınırlara bağlıdır. Finans bakımından ise son bir açıklama yapılacak olursa, Haacke, sanat dünyasının, özellikle de müzelerin bir “bilinç sanayii”sinin parçası olduğunu söylemektedir. Sanatın üretildiğini, dağıtıldığını ve tüketildiğini; sanatçıların sanat alanında “istihdam” ettiğini; sanatçıların ve

birlikte çalıştıkları galerilerin, müzelerin ve sanat tarihçilerinin ise yaptıkları işi romantize ederek faaliyetlerinin bu boyutunu düşünmek istemediklerini belirtmektedir. Bu sayılanların aksine bu boyutu düşünen, sanat sanayisinde yeni bir “tür” de ortaya çıkmıştır. Bu yeni tür, sanat yöneticileridir. Bu türün mensupları saygın okullarda eğitim almıştır ve tıpkı diğer malların üretimi ve pazarlamasındaki sevk ve idare durumu gibi sanatın da yönetilebileceğini ve yönetilmesi gerektiğine inanmaktadır. Eğitimleri sayesinde bütçeleme, yatırım, fiyat belirleme gibi konulara hakimlerdir. Kurumsal hedefler, idari yapılar ve kurumlarına özgü toplumsal ve siyasal çevreler üzerinde çalışmaktadırlar (Haacke, 2019: 216-221).

Bazı müzeler yalnızca kültür varlıklarını sergilemekle kalmayarak eğitim de vermektedir. Eğitim programları, toplantılar, seminerler, fuarlar düzenlemektedirler (Kalaba, 2021: 108). Dolayısıyla toplumu bilinçlendirmek için birer araçtırlar. Toplumu eğittikleri konulardan biri de bulundukları kentin tarihi olabilmektedir. Örneğin İngiltere’de kent tarihi Oxford Müzesi, Londra Müzesi, Edinburgh Halkın Öyküsü Müzesi, Kingston’daki Sokak Yaşamı Müzesi, New Castle’daki Büyük Kent Müzesi, Liverpool Hayatı Müzesi aracılığıyla anlatılmaktadır (Fleming, 2001: 25). EK-1’de bulunan araştırma evrenindeki bazı müzelerde de Ankara’nın kent tarihinin anlatıldığını görmek mümkündür.

Müzelerin kente faydaları arasında, kentlere ilişkin araştırma ile incelemelere yardım edecek malzemeleri barındırması ile bu araştırmaların sonucu ortaya çıkan fikir ile kavramların geniş kitlelere sergilenmesine olanak sağlaması bulunmaktadır (Hebditch, 2001: 40).

Kültür turizmi pazarındaki en büyük payı müzeler temsil etmektedir (Kalaba, 2021: 102-103). Bu sebeple müzeler, kültür turizminin en önde gelen aracıdır. Bunun yanı sıra müzeler, toplumla bağ kurup farkındalık yaratabilmelerinden ve araştırma ile bilgi üretimini destekleyerek gelecek nesillere ve dünyaya yarar sağladıklarından ötürü sürdürülebilirlik açısından da en önemli araçlardandır (ICOM, t.y.-b).

1.6. Sürdürülebilirlik ile Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilirlik kavramının kökeninin 1700’lü yılların başında, ormanların yönetimine dair çalışmalarda oluştuğu düşünülmektedir. Bir Alman maden işletmecisi ve muhasebeci Hans Carl von Carlowitz’in 1713 yılında yazdığı ve 1732 yılında yayımlandığı *Sylvicultura*

Oeconomica (Yabani Ağaç Yetiştirme Kılavuzu) adlı eserinde, Saksonya bölgesindeki maden ocaklarının artan kereste talebinin ormanlara büyük zarar verdiğini görmüş, bu duruma çözüm bulmak için eserini oluştururken Almanca *nachhaltigkeit* kavramıyla sürdürülebilirliğin temelini atmıştır. Sürdürülebilirlik, Latince kökü itibarıyla *subtenir*, yani “korumak” ya da “aşağıdan desteklemek” anlamlarındadır. Türkçe kökeni ise bir şeyi devam ettirmek anlamına gelen sürdürmektir (Komşu vd., 2025: 15).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı 1980’li yıllarda ortaya çıkmıştır. 1970’li yıllara kadar pek çok ülke, kalkınma politikalarını doğal kaynakların sınırsız olduğu varsayımı üzerine kurarak ekonomik büyüme amacıyla üretimi ön planda tutmuştur. Bu yaklaşım sonucunda çevre sorunları oluşmuş, bu çevre sorunlarının kalkınmanın bir parçası olduğu kanaatine varılarak çevre sorunlarının önlenmesi yerine çevre sorunlarının giderilmesine dair politikalar oluşturulmuştur. Ancak bu politikalara rağmen çevre sorunları artmaya devam etmiştir. Buna karşılık olarak önceleri yerel boyutta başlayıp, sonraları ise küresel anlamda sorun teşkil eden çevre sorunlarına çare bulmak amacıyla çevre bilincine sahip bir kalkınma anlayışı geliştirilerek sürdürülebilir kalkınma kavramı oluşturulmuştur. Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez, 1987 yılında Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu (Brundtland Komisyonu) tarafından hazırlanan “Ortak Geleceğimiz” adlı raporda tanımlanmıştır. Ortak Geleceğimiz başlıklı bildiride sürdürülebilir kalkınma, “Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılama yeteneğini tehlikeye atmadan mevcut nesillerin ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma” şeklinde tanımlanmıştır (Bahtiyar Sarı, 2025: 105; Çam, 2014: 248-279; Çubuk, 1996: 19; Çuhadar, 2025: 51; Eser vd., 2012: 28-29; Kılıçoğlu, 2005: 1; Komşu vd., 2025: 11).

Sürdürülebilir kalkınma, “sonraki nesillerin ihtiyaçlarını karşılama kapasitelerine zarar vermeksizin, günümüzün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma modeli” şeklinde başka bir benzer tanımlaması vardır. Bir başka tanıma göre ise doğal kaynakları gelecek nesiller için muhafaza etmektir (Aslan & Güneş, 2016: 5-6).

1950’li yılların başlarında doğan kalkınma kavramı, temel olarak ülkelerin ekonomilerinin büyüyerek Gayrisafi Yurt İçi Hasıla’sını (GSYİH) arttırmaya odaklanmıştır. Ancak 1980’li yıllarda İnsani Gelişim Endeksi (İGE) ile birlikte eğitim, sağlık, beklenen yaşam süresi gibi ölçütler üzerine oluşturulan endekslerle, tek başına ekonomik büyümenin toplumsal refaha sebep olmayacağı kabul görmüştür. Bu sebeple kalkınma kavramı ele alınırken ekonomik

iyileşmenin yanı sıra sosyal, kültürel, siyasal iyileşmenin de hedeflenmesi amaçlanmıştır (Komşu vd., 2025: 12-19).

1.7. Sürdürülebilir Turizm

Turizm, sürdürülebilir kalkınmanın bir aracı olarak ele alınmaktadır. Sürdürülebilir turizm, “turizm kaynaklarının tüketilmeden ve kirlenmeden gelecek turist nesillerinin de yararlanabilmesini sağlayacak şekilde kullanımının düzenlendiği, tüm doğal ve kültürel kaynakların yerel halk ve ziyaretçilere yönelik korunarak yönetildiği bir modeldir” (Ceyhun Sezgin & Şanlıer, 2018: 215).

Sürdürülebilir turizm, 1990’lı yılların başında bir akademik disiplin olarak ortaya çıkmıştır. Disiplin, değişen çevresel, ekonomik, kültürel, sosyal ve politik faktörlere uyum sağlayarak gelişmektedir. Sürdürülebilir turizm, çevresel, ekonomik, sosyal ve kültürel uyumu gözeterek katılımcı ve uzun vadeli planlamayı içermektedir. Bu planlamanın somut uygulamalara dönüşmesi halinde sektörde uzun vadeli başarı ve küresel sürdürülebilirlik hedeflerinin desteklenmesi sağlanacaktır (Bahtiyar Sarı, 2025: 105).

“Yeşil turizm”, “yumuşak turizm”, “pozitif turizm”, “sorumlu turizm”, “alternatif turizm”, “saldırgan olmayan turizm”, “progresif turizm” vb. kavramlar, sürdürülebilir turizm çatısı altında toplanabilmektedir (Çubuk, 1996: 64).

UNWTO'nun tanımına göre sürdürülebilir turizm, sebebiyet vereceği şimdiki ve gelecekteki tüm ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri hesaplayarak ziyaretçilerin, endüstrinin, çevrenin ve sahip olduğu topluluğun ihtiyaçlarına cevap vermeyi amaçlar. Bunun yanı sıra sürdürülebilir turizm, en uygun çevresel kaynakları kullanırken önemli ekolojik süreçlerin devamını sağlamak, biyoçeşitliliği ve doğal kaynakları korumak; ev sahibi topluluğun sosyo-kültürel özgünlüğüne saygı duyarak ve yaşayan kültür mirasını, geleneksel değerlerini muhafaza ederek kültürlerarası anlaşma ve hoşgörüyü sağlamak; uzun vadeli ekonomik faaliyetlerle tüm çıkar paydaşlarına eşit bir şekilde sosyo-ekonomik yarar sağlayarak istikrarlı istihdam ile iş olanakları oluşturmak ve ev sahibi topluluğa sosyal hizmetlerde bulunarak yoksulluğu hafifletmek amaçlarına sahip çok yönlü bir kavramdır (UNWTO, 2024: 6, t.y.-d).

Bir başka ifadeyle sürdürülebilir turizmin doğal ya da insan yapımı kaynakların uzun süre korunmasını ve kullanılabilmesini, kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasını, yerleşimlerin dokusunun korunmasını, yerel toplulukların refahının arttırılmasını, ekonomik ve sosyal eşitliği, sosyal katılımı ve kalite kavramına bağlılığı sağlamak amaçlarına hizmet ettiği söylenebilmektedir (Çubuk, 1996: 65; Komşu vd., 2025: 12).

Sürdürülebilir turizmin bir hedef yerine sürekli bir süreç olarak değerlendirilmesi daha doğru olmaktadır. Çünkü sürdürülebilir turizmin gerekliliklerinin yerine getirilmesi sürekli bir etki takibi, durum gerektirdiğinde ise gerekli görünen müdahalenin yapılmasını gerektirmektedir. Aynı zamanda sürekli yüksek düzeyde turist tatminini sağlamayı, turistin turizm aktivitesinde anlamlı bir tecrübe yaşamış olmasını, sürdürülebilirlik sorunları konusunda farkındalık yayarak sürdürülebilir turizm için destek oluşmasını sağlamak amaçlanmaktadır (Komşu vd., 2025: 26-27; UNWTO, 2024: 7, t.y.-d).

Son yıllarda küresel çapta hanehalkı gelirinin artması ve seyahat maliyetinin görece azalmasıyla turizm aktivitesinde büyük bir artış yaşanmıştır. Bazı ülkelerde turizm, ekonomik aktivitenin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Düşük gelirli ülkelerin ve bölgelerin turizm aktivitesiyle yaşam standardında ve sürdürülebilir kalkınmada gelişme sağlayabileceği kanısı bulunmaktadır. Turizm sayesinde ilgili ülkenin itibarının artması, bunun bir sonucu olarak yabancı yatırımcının ülkeye çekilmesi hedeflenmektedir. Ev sahibi olan topluluk ile ziyaretçilerin kültürel eğitimle birbirlerine yakınlaşmaları ve iyi ilişkiler kurması beklenmektedir. Turizm aktivitesinin çoğunlukla çevresel kaynakları kullandığı ve bunun sonucunda çevreye olumsuz etkisinin arttığı söylenebilmektedir. Bu olumsuzluğun önlenmesi için kaynakların korunması ve iyi durumda tutulması gerekmektedir (UNWTO, 2024: 8).

Turizme genelde ekonomik açıdan bakılmakta, çevreye etkilerine ilişkin bakış açısı arka planda kalmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı genel olarak çevreyi ve kaynaklarını korumak ve dikkatli kullanmakla bağlantılıdır. Bunu yalnızca doğal çevreyle sınırlandırmamak, kültürel değerleri de kapsayacak şekilde genişletmek gerekmektedir. Turizmin sürekliliği için doğal ve kültürel değerlere ihtiyaç duyulmaktadır. Doğal ve kültürel değerlerin korunması için ise turizm önemli bir araçtır. Doğal ve kültürel değerler olumsuz etkilendiğinde, turizm faaliyetinin değeri de olumsuz etkilenecektir (Er & Bardakoğlu, 2016: 95-96; Kalaba, 2021: 102-104; Pill, 1996: 57).

Bir bölgede sürdürülebilir turizmin sağlanabilmesi için bazı gerekliliklerin yerine getirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu gereklilikler arasında gelişmekte olan turizm destinasyonuna kamunun liderlik etmesi, yerel halkın sürdürülebilir turizm konusunda bilinçlendirilmesi ve işbirliğinin sağlanması, çıkar paydaşlarının katılımıyla koordineli bir örgüt yapısı oluşturulması, hizmet kalitesi ve standardının olması, finansman ve yatırımcının sağlanması, yeterli fiziki altyapının hazırlanması, düzenli ulaşımın sağlanması, yeterli konaklama kapasitesinin bulunması, yeterli işgücünün bulunması ve eğitilmesi, başarılı pazarlama ve tanıtım çalışmalarının yapılması vardır (Genç vd., 2014: 49-61).

Sürdürülebilirliğin sağlanması için planlamanın ve uygulamanın aktörleri vardır. Bu aktörler merkezi yönetim, yerel yönetim ve diğer gerçek ve tüzel kişiler olmak üzere üçe ayrılabilir. Ulusal, bölgesel ve yerel ölçekte, tüm çıkar paydaşlarının katılımı ve işbirliğiyle oluşturulan ve koordinasyonla yürütülen ilgili yasal düzenlemeler ve politikalar sürdürülebilir turizmin sağlanması için önemlidir. Sürdürülebilirliğin geliştirilmesi için yerel yönetimlerin güçlendirilerek diğer aktörlere kıyasla görev ve sorumluluğunun artması gerekliliği bulunmaktadır. Yereldeki ekonomik ve çevresel sorunların önlenmesi ya da azaltılması yerel halk tarafından turizmin desteklenmesini sağlayacaktır. Ek olarak yerel halkı sürdürülebilir turizm politikaları konusunda şeffaf bir şekilde bilgilendirmek ve halkın çıkarlarını gözetmiş olmak, yerel halkın bu politikalara desteğini sağlayacaktır (Aslan & Güneş, 2016: 7; Bahtiyar Sarı, 2025: 104; UNWTO, t.y.-c).

Sürdürülebilir olmayan bir turizm faaliyeti de başarılı olabilmektedir. Ancak bu başarının yanı sıra soylulaştırma ve dönüşümsel restorasyon (iyileştirme) gelecektir. Turizmin gerçekleştiği bölgenin turistlerce domine edilmesi turistlere yönelik planlamaların yapılmasına sebebiyet verecektir (Rodwell & Ripp, 2015).

Turizmin olumsuzluklarının oluşumundaki süreç gözlemlenebilmektedir. İlk olarak bir bölge turistik boyutuyla ünlenmekte, turist ve/veya ziyaretçi çekmekte, turist ve/veya ziyaretçilerle ekonomik getiri sağlanmakta ve bu getiriden dolayı bölgeye yatırım yapılmaktadır. Yatırımlar sürdürülebilirlik ilkeleri gözetilmeden yapıldığında kaynaklar tüketilmekte, kaynakların yok olmasıyla ise bölgenin turizmle bağı kopmaktadır. Bunun sonucunda ise turistler ve/veya ziyaretçiler başka bölgelere yönelmektedir. Bir başka olumsuzluk, turizm faaliyetinin başlarında yerel halkın bu durumdan rahatsızlık duymaması, ancak turist ve/veya ziyaretçi sayısı

arttıkça yerel halk tarafından bu durumun sürdürülebilirliğine şüpheyile bakılmasıdır. Dolayısıyla sürdürülebilirliğin bir koşulu da sosyal ve kültürel taşıma kapasitesinin aşılmasıdır. Sürdürülebilir turizm, turizm faaliyetinin kısıtlı bir yerde ve zamanda yoğunlaşmasını değil, bir bölgeye ve zamana yayılmasını amaçlamaktadır. Buna ek olarak alternatif turizm türleriyle turizm faaliyetlerini farklı mevsimlere ve bölgelere yayarak, çeşitli bölgelerdeki topluluklara, kültürlerle ve çevrelere zarar vermeden kalkınma sağlanabilmektedir (Komşu vd., 2025: 19-20).

Turizm faaliyetlerinin olumsuz faktörleri arasında, özellikle çevresel olarak, biyolojik çeşitliliğin ve kaynakların azalması; toprak, su, hava, ses kirliliği; çöp artışı ve enerji kaybı vardır. Olumlu faktörleri arasında ise doğal, tarihi, arkeolojik alanların, mimari tarzın, kültürel mirasın korunması; altyapının ve çevresel bilincin gelişmesi bulunmaktadır. Turizm sektörünün hammaddesi doğal, tarihi ve kültürel zenginlikler ve güzelliklerdir. Bir bölgedeki turizmin sürekliliği ise hammaddenin sürekliliğine bağlıdır. Yani turizmin sürekliliği amaçlanmaktaysa bu hammaddelerin korunması gerekmektedir. Dolayısıyla sürdürülebilirlik ile turizm arasında sıkı bir bağ vardır. Turizmin ekonomik faydası, kültürel ve çevresel kaynakların korunarak kullanımına bağlıdır (Aslan & Güneş, 2016: 6-13).

Turizmin etkileri dikkate alınarak çıkar paydaşlarının çevresel, ekonomik ve sosyal ihtiyaçları arasında denge kurulmasına ihtiyaç vardır. Bu denge sürdürülebilirlikle mümkündür (Bahtiyar Sarı, 2025: 104).

Kısaca sürdürülebilir turizm, turistik ürün olan değerleri ve turizmin gerçekleştiği yerel düzeni koruyarak turizm faaliyetini devam ettirmek denebilir (Çuhadar, 2025: 51; Eser vd., 2012: 28).

Kültür turizmi mekanı olan müzenin karşılaşabileceği olumsuzluklar, göreceği zararlar olabilmektedir. Sürdürülebilirlik, bu olumsuzlukların ya da zararların giderilmesini ya da önlenmesini, böylelikle istenilen durumun devam etmesini amaçlamaktadır (Kalaba, 2021: 102-103).

2. BÖLÜM: TÜRKİYE VE ANKARA BAĞLAMINDA KÜLTÜREL MİRAS İLE KÜLTÜR TURİZMİ

Bu bölümde araştırma evreninin oluşmasını sağlayan ve mevcut durumunu etkileyen konulara yer verilmiştir.

Kültürel mirasa verilen önem ve değer zaman içerisinde artmıştır. Bu artışın yansıması bir ülkeyle sınırlı kalmayıp uluslararası seviyede görülebilmektedir. Avrupa Konseyi ve UNESCO öncülüğünde, kültürel mirasın korunması amacıyla kabul edilen uluslararası sözleşmeler bulunmaktadır. Bu sözleşmelerden Türkiye'nin taraf oldukları, araştırmada yer almıştır.

Türkiye'nin kültürel mirasın korunması bağlamında taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin yansıması ulusal seviyede görülebilmektedir. Türkiye, kültürel mirasın korunmasına dair yasal düzenlemelere sahiptir. Bu düzenlemelerin başında T.C. Anayasası'nın 63. maddesi gelmektedir. Ancak kültürel mirasın korunmasına dair en kapsamlı düzenleme 2863 sayılı Yasadır.

2863 sayılı Yasa kapsamında araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturan bazı kavramlara yer verilmiştir. Yasada eski yapıtların parçası olduğu korunması gereken taşınmaz kültür varlıkları ve müzelerin bulundurduğu korunması gereken taşınır kültür varlıkları tanımlanmıştır.

Türkiye'de kültürel mirastan büyük ölçüde Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB) sorumludur ve yetkilidir. KTB'ye bağlı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü (KVMGM), kültür varlıklarının korunmasına hizmet eden başlıca kurumdur. Bunun yanı sıra müzelerin kuruluşu ve faaliyetleri büyük ölçüde KVMGM'nin görev kapsamındadır.

Türkiye'de kültürel kalkınma ve kültür turizmi için yürütülen faaliyetlere, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri ile birlikte değinilmiştir. Kültürel mirasın tespiti, tescili, incelenmesi, sınıflandırılması, korunması, kullanılması ve tanıtılması amacıyla gerçekleştirilen çalışmalara ülke düzeyinde yer verildiği gibi, Ankara kenti düzeyinde de yer verilmiştir. Eski yapıtların ve müzelerin yoğunlaşmış olduğu araştırma evreninin oluşum süreci de araştırma bağlamında açıklanmıştır.

2.1. Kültürel Miras Bağlamında Türkiye'nin Taraf Olduğu Sözleşmeler

Bir toplumun tarihini oluşturan kültürel miras, tüm insanlık için önemlidir (Ceyhan Sezgin & Şanlıer, 2018: 216). Bu bağlamda kültürel mirasa dair uluslararası sözleşmeler bulunmaktadır. Bunlardan bazılarını Türkiye taraftır.

Avrupa Konseyi, Avrupa toplumlarının kültürlerinin korunması amacıyla 1954 yılında Avrupa Kültür Sözleşmesi'ni kabul etmiştir. Eski kaynaklarda “sözleşme” yerine “antlaşma” ya da “anlaşma” olarak da adlandırılmaktadır. Sözleşmeye göre taraf devletler, ulusal kültürlerini devam ettirmek için gerekli önlemlere ve teşviklere başvuracaklardır. Ayrıca imkan dahilinde vatandaşlarının diğer taraf devletlerin uygarlıklarını, tarihlerini ve dillerini öğrenmesine teşvik edeceklerdir. Diğer taraf devletlerin vatandaşlarının da aynı şekilde kendilerinin uygarlıklarını, tarihlerini ve dillerini öğrenmeleri için kolaylıklar sağlayacaklardır. Avrupa kültürü için değeri olan varlıklar korunacaktır ve bu varlıkların incelenmelerinin sağlanması için gerekli ortam oluşturulacaktır. Türkiye bu sözleşmeyi 1957 yılında kabul etmiştir ve taraf olmuştur (Avrupa Konseyi, 1954; Avrupa Kültür Anlaşmasının tasdikine dair Kanun, 1957; T.C. KTB, Teftiş Kurulu Başkanlığı, t.y.-a).

1954 yılında UNESCO'nun Lahey Sözleşmesi ya da diğer adıyla Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Varlığın Korunması Sözleşmesi kabul edilmiştir. Sözleşmenin amacı, özellikle II. Dünya Savaşı'nda görüldüğü gibi yıkıcı silahlı çatışmaların kültürel varlıklara verdiği zararın önlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, bir ulusun kültürel varlığına işlenmiş suçların tüm insanlığın kültürel varlığına işlenmiş suç olarak kabul edilmesine kararlaştırılmıştır. Türkiye bu sözleşmeyi 1965 yılında kabul etmiştir (UNESCO, 1954).

Lahey Sözleşmesi'ne göre kültürel varlıklar, tarihi, arkeolojik ve sanatsal yapılardan, anıtlardan, eserlerden ve eşyalardan oluşmaktadır. Kültürel varlıkların korunması görevini üstlenen müzeler ve arşivler gibi yapılar da kültürel varlıklardan sayılmaktadır. Ayrıca kültürel varlıkları önemli ölçüde kapsayan anıt merkezleri de kültürel varlıklardır.

Lahey Sözleşmesi'ne göre taraf devletlerin kültürel varlıkları korumaları gerekmektedir. Savaş zamanında kültürel varlıkların görebileceği tahribatın önlenmesi için barış zamanı

önlemler alınmalıdır. Olası bir çatışma halinde kültürel varlıkların ve onların korunduğu yerlerin çatışma alanı dışında kalması sağlanmalıdır. Bu gereklilik yalnızca kaçınılmaz askeri gereklilikle ihlal edilebilir. Bu sebeple kültürel varlıkların askeri faaliyetlerden uzak olması ve askeri açıdan hassas olan hava alanı, liman, demiryolu ve iletişim istasyonları ya da savunma amaçlı tesisler gibi noktaların uzağında bulundurulması önemlidir. Çatışma halinde kültürel varlıkların hedef alınmasının önlenmesi için kültürel varlıkların tespitini sağlayacak, sözleşmede belirtilmiş işaretleme yönteminde bulunulmalıdır.

Lahey Sözleşmesi'ne göre taraf devletler, kültürel varlıkların yağmalanmasını engellemelidir. Başka bir taraf devletle olan çatışmalarda, ilgili taraf devletin taşınabilir kültürel varlıklarına el konulamaz, aksine olabildiğince kültürel varlıkların emniyete alınması için birlikte çalışılır. Kültürel varlıklar, uluslararası sicile kaydedilerek özel koruma altına alınabilir ve özel korumanın gerektirdiği askeri faaliyetlerden uzak bulunması şartı yerine getirildiği takdirde dokunulmazlık kazanır. Özel koruma altındaki kültürel varlıklar, uluslararası denetim altında olur.

Lahey Sözleşmesi'ne göre taraf devletlerin bu sözleşmede beklenenleri gerçekleştirebilmesi için başta askeri personel olmak üzere ulusların tamamı kültürel varlıklara saygı konusunda bilgilendirilmelidir. Sözleşmenin uygulanması, çatışan devletlerin çıkarlarını gözetken koruyucu devletlerle birlikte sağlanmalıdır. Sözleşmeyi ihlal edenlere karşı taraf devletler, ihlal edenin ceza hukuku sistemine göre bir yaptırımda bulunmalıdır.

Avrupa Konseyi ile Avrupa Kültür Sözleşmesi'ne taraf devletler, Avrupa arkeolojik mirasının, yapılanma çalışmaları, doğal tehlikeler, uygun olmayan şekilde yapılan kazı çalışmaları ya da halkın bilgilendirilmemesi sonucu tahrip tehlikesiyle yüzleşmesi durumu sebebiyle, 1969 yılında Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi'ni imzalamıştır (T.C. KTB, Teftiş Kurulu Başkanlığı, t.y.-a). 1992 yılında sözleşme “gözden geçirilmiş” ve “değiştirilmiş”tir. Türkiye bu sözleşmeyi 1989 yılında kabul ederek taraf olmuştur. Sözleşmenin amacı, hem Avrupa'nın ortak anı kaynağı hem de bilimsel ve tarihi araştırma gereci olan arkeolojik mirasın korunmasıdır. Tarafların yetkisindeki her çeşit mekanda bulunan kalıntılar, varlıklar ve insanlığın geçmiş varlığının diğer izleri arkeolojik miras kabul edilmektedir. Taraf devletlerin arkeolojik mirasa dair bir envanter ve rezerv alanı oluşturması, anıtlar ile korunan bölgeleri sınıflandırması, arkeolojik eser bulanların yetkililere bildirmesi

zorunluluğunu yasal çerçevede düzenlemesi gerekmektedir. Taraf devletler arkeolojik mirasın korunmasını, bakımını, onarımını ve bunların gerçekleşmesi için gerekli finansı ve toplumun arkeolojik miras konusunda bilgilendirilmesini sağlamalıdır.

1970 yılında düzenlenen UNESCO Genel Konferansı'nın 16. dönem toplantısında, toplumların kültürlerinin ve uygarlıklarının temel öğelerinden olan kültür varlıklarının kaçak kazı, hırsızlık ve kanunsuz ithal ile ihraç tehlikelerine karşı korunması için bir takım önlemler alınmasına ve yasaklamalar getirilmesine ve taraf devletlerin bunları uygulamasına karar verilmiştir (T.C. KTB, Teftiş Kurulu Başkanlığı, t.y.-e).

Bahsi geçen Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç Ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi Ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme'ye göre devletler tarafından tarih öncesi, tarih, arkeoloji, sanat ve bilim için önemli olduğu belirtilen değerler; paleontoloji için önemli ya da az bulunan anatomi, mineroloji, zooloji ve botanik örnekleri ile koleksiyonları; tarih ve sanat değeri taşıyan anıtlar ile arkeolojik sitelerden kalan parçalar; yüz yıldan eski aletler, sikke, mühür, kitabe vb.; etnolojik aletler, sanat değeri bulunan varlıklar, posta ile damga pulları ile benzeri pullar ve arşivler kültür varlığı sayılmaktadır.

Bu sözleşmeye göre taraf devletler, mevzuata aykırı olarak kültür varlıklarının ithal ve ihraç ile mülkiyet değiştirmesini kanunsuz kabul etmektedir. Taraf devletler, ilgili devletin vatandaşlarının ya da toprak sınırları içerisindeki kimselerin ürettiği kültür varlıklarını, ulusal topraklarında bulunmuş kültür varlıklarını ya da esas sahibinden edinilen kültür varlıklarını kendi öz kültür varlığı olduğunu kabul etmektedir. Taraf devletler, kendi kültür varlıklarının kanunsuz ithal ve ihraç ile mülkiyet değişiminden korunması için kültür varlıklarını korumak üzere yasal düzenlemelerde bulunacaktır. Taraf devletler, kültür varlıklarının envanterini ve korunmasına hizmet eden müzeler, arşivler, kütüphaneler, atölyeler, laboratuvarlar vb. kuruluşlar oluşturacak ve geliştirecektir. Bunun yanı sıra kontrol ve denetim mekanizmaları kuracaktır.

Bu sözleşmeye göre kültür varlıklarının ihracında bulunulması halinde, ihraç eden devletin izni dahilinde gerçekleştirildiğine dair ihraç sertifikası oluşturulacaktır. İhraç sertifikası bulunmadığı takdirde ihraç yasaklanacaktır. Taraf devletler ihraç sertifikası olmayan kültür varlıklarının kendi ülkelerinde bulunduğu durumlarda sahibi ülkeyi bilgilendireceklerdir. Sahibi ülkenin başvurusuyla ve kendine ait olduğunun kanıtlanmasıyla el koyulan bu kültür varlıkları,

eğer mevcut sahibi iyi niyetli durumdaysa bir ödeme yapılarak sahibi devlete iadesi gerçekleştirilecektir. Taraf devletler, kültür varlıklarını kanunsuz ithal ve ihraç edenlere yaptırımlar uygulayacaktır. Taraf devletler, toplumlarını kültür varlıklarının değeri hususunda eğiteceklerdir.

Türkiye, Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç Ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi Ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme'ye 1981 yılında taraf olmuştur (Milletlerarası Sözleşme, 1981).

1972 yılında UNESCO'nun öncülüğünde yapılan Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme'de, mirasların tüm dünya vatandaşlarına ait olduğu ve üstün evrensel değerlerin muhafazasının gerekliliği, bu sebeple mirasların bilimsel usullerce korunması için uluslararası işbirliği yürütülmesi gerektiği öne sürülmüştür. 192 ülke taraf olmuştur. Türkiye, 1982 yılında sözleşmeyi onaylamıştır ve 1983 yılında taraf olmuştur (T.C. KTB, KVMGM, t.y.-b).

Bahsi geçen Dünya Mirası (DM) Sözleşmesi kapsamında açıklanan “üstün evrensel değer” kavramına sahip miraslar, DM Komitesi tarafından seçilerek DM Listesi'nde yer edinmiştir. 2025 yılı itibarıyla DM Listesi'nde 1248 kültürel ve doğal miras bulunmaktadır. Bunların 972'si kültürel, 235'i doğal, 41'i karmadır. Türkiye'nin bu listede 22 adet varlığı bulunmaktadır. DM Listesi'nde yer alan miraslar, DM Fonu yoluyla korunmaları için yapılan harcamalara kaynak sağlayabilmektedir. DM Komitesinin mirasların korunması için değerlendirmede bulunabilmesi amacıyla taraf devletler, mirasların korunmasına dair DM Komitesine rapor göndermektedir (UNESCO, t.y.-a).

Bir mirasın DM Listesi'nde yer alması, kavramsal olarak kendini “üstün evrensel değer” olarak kanıtlaması sonucunda kültür turizmi bakımından cazibe merkezi haline getirmektedir. Dolayısıyla UNESCO'nun mirası korumak için sağladığı yardımların yanı sıra turizm için bir tanıtım boyutu da bulunmaktadır. UNESCO'nun 2001 yılında kurduğu DM Sürdürülebilir Turizm Programı ile, sürdürülebilir turizm ve koruma arasında denge sağlanması amaçlanmıştır. Bu programa göre turizm alanında çalışan yerel halkın eğitilmesine, mirasın korunmasına dair farkındalığın artırılmasına, miras alanları yönetimlerinin tecrübelerini paylaşmasına ve

turizmden elde edilen gelirin mirasın korunmasında harcanmasına teşvik edilmektedir (Ürün, 2016: 1-18).

1985 yılında Granada’da, Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi imzalanmıştır. Türkiye’nin onayladığı bu sözleşme uyarınca tarihsel, arkeolojik, sanatsal, sosyal ve teknik bakımdan öneme sahip anıtlar, bina grupları ve ören yerleri mimari miras kabul edilmiş ve tespit edilip korunmasına karar verilmiştir. Bu karar doğrultusunda ise yasal önlemlerin alınmasına, gerekli denetimlerin yapılmasına, uygun bakım ve restorasyon için yeterli mali destekte bulunulmasına ve taraflar arasında bu amaç doğrultusunda yardımlaşmanın sağlanmasını ve uygulanan yöntemlerin geliştirilmesine karar verilmiştir.

UNESCO, 2003 yılında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi’ni kabul etmiştir (UNESCO, t.y.-c). Sözleşmeye göre somut olmayan kültürel miras, aynı zamanda “yaşayan miras” olarak da adlandırılmaktadır. Toplumların nesilden nesile aktardığı bilgileri, becerileri, ifadeleri ve uygulamaları içermektedir. Toplumlara kimlik ve aidiyet duygusu kazandırmaktadır. Taraf devletler, somut olmayan kültürel mirasın yaşatılarak korunmasını amaçlamaktadır ve bu amaçla işbirliğinde bulunmalıdır. Yaşayan mirasın sürdürülebilir korunması amacıyla kurumsal ve profesyonel çevreler yaratılmasına yardımcı olmalıdır.

Türkiye bu sözleşmeye 2006 yılında Somut Olmayan Mirasın Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ile taraf olmuştur.

2005 yılında UNESCO Genel Konferansı’nda Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi kabul edilmiştir. Konferansta kültürel çeşitliliğin insanlığın belirleyici bir niteliği ve ortak mirası olduğundan, tercihlerin çeşitliliğini arttırdığından, insani kapasiteler ile değerleri besleyen zengin ve çeşitli bir dünya yarattığından, bu sebeple toplumların sürdürülebilir kalkınmasının ana etkeni olduğundan, herkesin yararı için korunmasının ve değer verilmesinin gerekliliğinden bahsedilmiştir. Kültür bir stratejik unsur olarak görülmektedir ve ulusal ve uluslararası kalkınma politikalarında yer alması önerilmektedir. Somut olmayan yerli halk bilgilerinin sürdürülebilir kalkınmaya yarar sağladığı ve kültürel ifade çeşitliliğinin korunması gerekliliği üzerinde durulmaktadır (UNESCO, 2005, t.y.-b).

Bu sözleşmenin amacı kültürel ifadelerin çeşitliliğini korumak ve geliştirmek, kültürleri geliştirmek ve kültürler arası saygılı etkileşimle toplumlar arası bağ kurmak ve kalkınmakta olan ülkeler başta olmak üzere kalkınma ile kültür arasındaki bağın önemini belirterek değerini tanıtmaktır. Sözleşmeye taraf olanlar bu amaçları kabul etmiş olmaktadır ve politikalarını bu amaçlara göre geliştirmelidir.

Bu sözleşmeye göre kültürel çeşitlilik, toplumların farklı kültürel ifadelerinin olmasıdır. Kültürel ifade, toplumların ya da bireylerin yaratıcılığından kaynaklanmaktadır ve kültürel içeriğe sahiptir. Kültürel içerik ise kültürel kimliği ifade eden ya da kültürel kimlikten doğan kültürel değerlerdir.

Bu sözleşmeye göre kültürel etkinlikler, mallar ve hizmetler, ticari amacın ötesinde kültürel ifadeleri somutlaştırır. Bunları kültür endüstrisi üretir. Kültürel politikalar ile önlemler, kültürel etkinliklerin, malların ve hizmetlerin üretimini, dağıtımını ve erişimini sağlayarak toplumların ve bireylerin kültürel ifadeleri üzerinde etkiye sahip olan yerel, bölgesel, ulusal ya da uluslararası boyuttaki politikalar ile önlemlerdir.

Son olarak sözleşmede, değişiklik, tescil, kullanılan dil gibi teknik konular yer almaktadır.

Türkiye, Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi'ne 2018 yılında taraf olmuştur (T.C. Bakanlar Kurulu, 2017).

2.2. Türkiye Bağlamında Kültürel Mirasa Dair Düzenlemeler

Türkiye'de kültürel mirasa dair düzenlenen yasalar ile yönetmeliklerin bazıları yürürlükten kalkmıştır, bazıları ise geliştirilmiş ya da değiştirilmiş olarak hala yürürlüktedir.

Türkiye'de kültür varlıklarının korunması, devletin anayasada belirtilmiş bir amacıdır. T.C. Anayasası'nın 63. maddesinde belirtildiği üzere "Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar. Bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır."

1951 yılında 5805 sayılı "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun" çıkmıştır. Bu düzenleme bağlamındaki kurul, eski yapıt ile anıtların

bilirkişi olarak niteliklerini belirlemiş; korunması gereken yapıtlar ile bu yapıtların korunma yöntemleri konusunda bağlayıcı kararlar vermiştir. Ardından 1960 yılında 7463 sayılı, 1973 yılında 1710 sayılı, 1973 yılında 1741 sayılı ilgili yasalar çıkmıştır (Keleş, 2020: 703-704).

1973 yılında 1710 sayılı “Eski Eserler Kanunu” kabul edilmiştir. Bu yasayla, “Asar-ı Atika Nizamnamesi”, “Muhafaza-i Abidat Nizamnamesi”, “Esvar ve Kla-i Atikadan belediyelere, vilayete terk olunacak yerler hakkındaki Kanun” ve bu yasaya aykırı bütün düzenlemeler yürürlükten kaldırılmıştır. Aynı şekilde, 1983 yılında 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” yürürlüğe girmiştir ve 1973 yılına ait 1710 sayılı “Eski Eserler Kanunu”, 1960 yılına ait 7463 sayılı “Hususi Şahıslara Ait Eski Eserlerle Tarihi Abidelerin istimlaki Hakkında Kanun”, 1957 yılına ait 5805 sayılı “Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun”, 1973 yılına ait 1741 sayılı “Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair 2 Temmuz 1951 tarihli ve 5805 sayılı Kanunda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun” yürürlükten kaldırılmıştır. Eski Eserler Kanununda “eski eser” olarak tanımlanan, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda “kültür varlığı” olarak değişmiştir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, “2863 sayılı Yasa” şeklinde kısaltılmış olarak da kullanılmaktadır. 2863 sayılı Yasa, 1987 yılında 3386 sayılı Yasa ve 2004 yılında 5226 sayılı Yasayla değişikliğe uğramıştır (Dülger, 2014: 109). Önceki yasaya benzer ancak güncellenmiş ve geliştirilmiş olarak korunması gerekli olan, taşınır ya da taşınmaz kültür ile doğa varlıkları tanımlanmış, işlem ile etkinlikler düzenlenmiş, bunlarla ilgili ilke ile uygulamaları belirleyecek örgüt kurulmasına dair düzenlemeler yapılmıştır. (Keleş, 2020: 704-707; T.C. Cumhurbaşkanlığı, t.y.-c). Bu yasa, T.C. Anayasası’nın 63. maddesinden sonra, bu araştırmanın zeminini oluşturan kültürel miras ve müze kavramlarının Türkiye’deki yasal zeminini oluşturmaktadır.

2.2.1. 2863 Sayılı Yasa

2863 sayılı Yasanın uygulanmasından sorumlu ana idari organ KTB’dır. KVMGM, KTB denetiminde kültür ve tabiat varlıklarından sorumlu kurum olarak korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının arkeolojik araştırma ya da kazılarla ortaya çıkarılması, korunması, değerlendirilmesi, tanıtılması, tahribin ve kaçırılmanın önlenmesi konularından

sorumludur. KVMGM, gerekli gördüğü takdirde müzeler, rölöve, anıt müdürlükleri, restorasyon ve konservasyon laboratuvarları kurulmasını teklif eder, bunların idari ve ihtisas işlerini düzenler ve yürütür, özel müzelerin kurulmasına rehberlik eder ve destekler. Bunların yanı sıra KVMGM, ulusal sınırlar dışında kalan korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının bakım ve onarımını sağlar (Dülger, 2014: 110-111).

2863 sayılı Yasanın “Birinci Bölüm”ünde, Yasanın ilk 5 maddesi yer almıştır. Yasa bağlamında bu araştırmada da yer alan bazı kavramların tanımları yapılmıştır.

Yasaya göre kültür varlıkları, eski zamanlara ait ve kültürel, bilimsel, dini ya da sanatsal boyutundan ötürü değeri olan taşınır ya da taşınmaz varlıklardır. Doğa varlıkları ise eski zamanlara ait ya da nadir ve estetik olmalarından ötürü korunması düşünülen değerlerdir.

Yasaya göre sit, tarih öncesi zamanlardan günümüze kadarki türlü uygarlıkların ürünü olan ve ait oldukları zamanların özelliklerini yansıtan kent ile kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu tarihi yerler ve doğal özellikleri sebebiyle korunması gerekli olan alanlardır. Ören yeri ise tarih öncesi zamanlardan beri gelen türlü uygarlıkların ürünü olan ve topoğrafik olarak tanımlanabilecek derecede belirgin olan, arkeolojik, tarihsel, sosyal, sanatsal, bilimsel ya da teknik bakımlardan dikkate değer, kısmen inşa edilmiş kültür varlıkları ile doğa varlıklarının birleştiği alandır.

Yasaya göre koruma ve korunma, taşınmaz kültür ve doğa varlıklarının muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir. Korunma alanı ise taşınmaz kültür ve doğa varlıklarının tarihi çevreleri içindeki muhafazası zorunlu olan alandır.

Yasaya göre taşınır ya da taşınmaz kültür ile tabiat varlıkları bulanlar, bulduklarını en geç üç gün içinde en yakınlarındaki müze müdürlüğüne ya da idari yönetimlere bildirmelidir. Kamu tüzel kişilerinin ve özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerinin mülkiyetindeki taşınmazlarda bilinen ya da henüz bilinmeyen korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ile doğa varlıkları devlet malı niteliğindedir. Özel niteliklerinden ötürü farklı statüdeki vakıf malları bunun dışındadır.

2.2.1.1. 2863 Sayılı Yasada Taşınmaz Kültür Varlıklarına Dair Bölüm

2863 sayılı Yasanın “İkinci Bölüm”ünde “Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları”na yer verilmiştir. Yasanın 6. ile 22. maddeleri arasını kapsamaktadır.

2863 sayılı Yasaya göre korunması gerekli olan taşınmazlar; korunması gerekli doğa varlıkları ile 19. yy. sonuna kadar yapılan taşınmazlar, KTB’nin korumaya uygun gördükleri, sit alanı içinde kalan taşınmaz kültür varlıkları, Milli Mücadele ile Türkiye’nin kuruluşunda yer alan yapılar ile Atatürk’ün kullandığı evlerdir.

Taşınmaz kültür varlıkları arasında yazılı ya da resimli kaya, resimli mağara, harabe, saray, kale, burç, köşk, tarihi kışla, kervansaray, hamam, han, cami, bedesten, köprü, dikilitaş, mezarlıklar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, medreseler, kümbetler, türbeler, kitabeler, tarihi yollar, kuyular, sunaklar, yalılar, konaklar, tarihi tersaneler ile rıhtımlar, mescitler, musallalar, namazgahlar, çeşmeler ile sebiller, tarihi imarethaneler ile darphaneler, şifahaneler, muvakkithaneler, simkeşhaneler, tekke ile zaviyeler, hazireler, arastalar, sandukalar, siteller, sinagoglar, bazilikalar, mozaikler, eski duvar ile anıt kalıntıları, peri bacaları vb. yer almaktadır. Bunlar bazı taşınmaz kültür varlığı örnekleridir. Taşınmaz doğa varlıkları arasında ise kaya sığınaklar, özelliği olan ağaç ile ağaç toplulukları yer almaktadır.

Korunması gerekli taşınmaz kültür ile doğa varlıklarının tespiti, KTB koordinatörlüğünde ilgili kurum ve kuruluşların görüşü alınarak yapılmaktadır. Yapılan tespitler, koruma bölge kurulu kararlarıyla tescillenmektedir. KTB tarafından tespit edilen taşınmaz kültür ile doğa varlıkları halka duyurulmakta ve tapu kütüğüne işlenmektedir. Koruma altındaki bu taşınmaz kültür ile doğa varlıklarına her türlü inşaa ile fiziki müdahale yasaklanmıştır. Kimin mülkiyetinde olduğu gözetilmeksizin, taşınmaz kültür ile doğa varlıklarının korunması için önlemleri almak, aldırma ve bunların denetimini yapmak ya da yaptırmakla sorumlu KTB’dir. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) idaresindeki kültür ile tabiat varlıklarının korunması TBMM Başkanlığınca yerine getirilmektedir. Gerektiğinde KTB destek sağlamaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğünün idaresindeki mazbut ve mülhak vakıfların ve gerçek ya da tüzel kişilere ait çeşme, hamam, han, mescit, cami, kervansaray, medrese, türbe, zaviye, mevlevihane vb. taşınmaz kültür varlıklarının korunması ile denetimi Vakıflar Genel Müdürlüğünce yürütülmektedir. Öbür kamuya ait kurum ve kuruluşların mülkiyetindeki taşınmaz kültür ile doğa varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi ise yasaya uygun olarak ilgili makamlarca yapılmaktadır.

Kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyetindeki taşınmaz kültür ile doğa varlıklarının korunması için her yıl ödenek ayrılmaktadır. Bu hizmetlerin yerine getirilmesi için her yıl KTB bütçesinden yeterli ödenek korunmaktadır.

2.2.1.2. 2863 Sayılı Yasada Taşınır Kültür Varlıkları ile Müzelere Dair Bölüm

2863 sayılı Yasanın “Üçüncü Bölüm”ünde “Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları”na yer verilmiştir. Yasanın 23. ve 34. maddeleri arasını kapsamaktadır.

2863 sayılı Yasanın 23. maddesi uyarınca, korunması gerekli taşınır kültür ile doğa varlıkları sunulmaktadır. Bunlar arasında tarih öncesi ve tarihi zamanlara ait ve prehistorya, antropoloji, jeoloji, arkeoloji, sanat tarihi gibi pek çok alan açısından belge değerine sahip; ait oldukları zamanların kültürel, sosyal, bilimsel ve teknik nitelikleri ile seviyesini yansıtan; kemik ya da madeni aletler, insan iskeletleri, hayvan ile bitki fosilleri, çakmak taşları, volkan camları, tabletler, kesici ya da vurucu silahlar, çiniler, seramikler, kap-kacaklar, putlar, figürinler, heykeller, cam ya da süs eşyaları, takılar ile taşları, askılar, maskeler, taşlar, mühürler, çeşitli maddelerden yapılma belgeler, tartı araçları, sikkeler, levhalar, kitaplar, minyatürler, tablolar, nişanlar, madalyalar vb. varlıklar bulunmaktadır. 24. maddede ise bunların devlet malı niteliği taşıdığı ve devlet elinde ya da müzelerde bulundurulması ve korunması gerekliliği açıklanmaktadır. Bu gibi varlıklar gerçek ya da tüzel kişiliklerin ellerindeyse KTB tarafından bedeli ödenerek alınabilmektedir. Ayrıca Milli Mücadele ile Türkiye Tarihi ve Atatürk’e ait korunması gerekli taşınır kültür varlıkları KTB, Milli Savunma Bakanlığı ya da Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu tarafından alınabilmektedir.

25. maddeye göre tespiti ile tescili gerçekleşen ve korunmasına ihtiyaç duyulmuş taşınır kültür ile doğa varlıkları müzelere alınmaktadır.

26. maddede müze, özel müze ve koleksiyonculuk hakkında düzenlemeler yer almaktadır. Bu maddeye göre, bu kanun kapsamındaki (aynı zamanda bu araştırma kapsamındaki) kültür ile doğa varlıklarına ait müzelerin kurulması ile geliştirilmesi KTB görevindedir. Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, özel hukuk gerçek ve tüzel kişileri ve vakıflar, KTB izni ile kendi hizmet konuları ya da amaçlarının gerçekleşmesi için kültür varlıklarıyla koleksiyonlar

oluşturabilmektedir ve müzeler kurarak bu varlıkları sergileyebilmektedir. Özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerin ve vakıfların kuracağı müzelerin faaliyet konuları ve alanları, yaptıkları başvuruda sunulan istekler değerlendirilerek KTB tarafından verilen izin belgesiyle belirlenmektedir. Bu izin belgesinde belirtilen konu alanları dahilinde taşınır kültür varlığı bulundurabilmektedirler ve sergileyebilmektedirler. Taşınır kültür varlıklarının korunması konusunda bu müzeler de devlet müzeleriyle aynı statüdedir.

Devlet müzeleri içerisinde özel bir ihtisas ve araştırma müzeleri olan askeri müzelerin kuruluşu ve işleyişi Genelkurmay Başkanlığına aittir. Bu müzelerin yetkileri, sorumlulukları ve işleyişleri Milli Savunma Bakanlığının KTB ile birlikte hazırlayacağı yönetmelikle belirlenmektedir.

Koleksiyoncular taşınır kültür varlıklarını envanter defterine kaydetmek zorundadır.

2.2.2. 2863 Sayılı Yasa ile Bağlı Bulunan Yasalar ve Yönetmelikler

2863 sayılı Yasa ile bağlı bulunan yasalar ve yönetmelikler mevcuttur.

2863 Sayılı Yasada açıklanan korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının, korunma alanlarının ve doğal sit haricindeki sit alanlarının tespiti ve tescili için 1987 yılına ait “Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik” oluşturulmuştur. Ancak bu yönetmelik bir zaman sonra kendisine benzeyen fakat daha geliştirilmiş 2012 yılına ait “Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik” tarafından kaldırılmıştır. Aralarındaki önemli fark, 1987 yılında çıkan yönetmelikte “taşınmaz tabiat varlıkları”nın da tanımlanması ve “doğal sit alanları” ile birlikte, yönetmelikte belirtildiği üzere tespit edilmesi ve tescillenmesidir. Bunun yanı sıra 1987 yılına ait “Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespiti ve Tescili Hakkında Yönetmelik” yürürlükten kaldırılmıştır. 2012 yılına ait yönetmelikte 2863 sayılı Yasa bağlamında tanımlanan kavramların yanı sıra bu kavramlarla yakın ilişkisi olan kavramların tanımlarına da yer verilmiştir.

Yurt içindeki korunması gereken taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili görevlerin bilimsel bir yolla yürütülmesi ve koruma kurulları ile Koruma Yüksek Kurulunun çalışma usul

ve esasları için 1989 yılına ait “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İle Koruma Kurulları Yönetmeliği” çıkarılmıştır. Kendisinden önceki 1984 yılına ait “Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu ile Bölge Kurulları Yönetmeliği”ni yürürlükten kaldırmıştır (T.C. KTB, Teftiş Kurulu Başkanlığı, t.y.-f). Kendisi de 2005 yılına ait “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları Çalışmaları İle Koruma Yüksek Kuruluna Yapılacak İtirazlara Dair Yönetmelik” ile kaldırılmıştır. Yeni yönetmelikle koruma bölge kurulları ve koruma bölge kurullarının uygulamalarına karşı Koruma Yüksek Kuruluna yapılacak itirazlar düzenlenmiştir. Ancak bu yönetmelik de 2012 yılına ait “Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları Yönetmeliği” ile yürürlükten kaldırılmıştır. 2012 yılına ait bu yeni yönetmelikte “tabiat varlıkları”na yer verilmemiştir. Bunun yanı sıra bölge koruma kurulu üyelerinin sayısı artmıştır ancak görev süreleri kısalmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı, t.y.-b).

Yıpranan ve niteliğini kaybetmeye başlamış, kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulları tarafından sit alanı olarak tescil edilen bölgelerin gelişimine uygun olarak restore edilmesi, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması ve afet risklerine karşı önlem alınması amacıyla 2005 yılına ait 5366 sayılı “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun” düzenlenmiştir. Belirtilen amaç doğrultusunda Kanun, yenileme alanı tespitine, teknik altyapı ile standartların belirlenmesine, projelerin oluşturulmasına, yönetim, örgütlenme, denetim, katılım, uygulama ve kullanıma ilişkin usul ve esasları kapsamaktadır. Bunun yanı sıra 5366 sayılı Kanuna dayanılarak 2005 yılına ait “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği” hazırlanmıştır.

2863 sayılı Yasa kapsamına giren, korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının tasnifini, tescilini, müzeye alınmasını ve değer takdirini yapacak komisyonların çalışma usul ve esaslarını, 2009 yılına ait “Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik” düzenlemiştir. 1984 yılına ait ve aynı ada sahip olan “Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik”, 2009 yılına ait yönetmelik uyarınca yürürlükten kalkmıştır (T.C. KTB, Teftiş Kurulu Başkanlığı, t.y.-d).

Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının geçici bir zaman sergilenmesi için yurt dışına çıkarılması ve Türkiye’de görevli diplomatik temsilcilikler ile uluslararası kuruluşların diplomatik statüye sahip mensuplarının beraberinde getirecekleri ya da götürecekleri aynı tür varlıkların ülkeye giriş-çıkış işlemlerini düzenlemek için 1984 yılına ait “Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Yurt Dışına Çıkarılması ve Yurda Sokulması Hakkında Yönetmelik” hazırlanmıştır.

1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu, 832 sayılı Sayıştay Kanunu ve 3386 sayılı Kanun ile değişiklik yapılarak 2863 sayılı Yasa kapsamına giren korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının envanterinin ve ayniyat işlemlerinin nasıl yapılacağına ilişkin esas ve usulleri tespit ederek uygulamada birlik sağlamak ve müze ile ören yerlerinde güvenlik önlemlerinin nasıl alınacağını açıklamak amacıyla “Müzecilik Klavuzu” oluşturulmuştur (T.C. KTB, Teftiş Kurulu Başkanlığı, t.y.-g). Bunun yanı sıra KTB’ye bağlı müzelerin görevlerini, işleyişini, personelin niteliklerini ve görevlerini belirleyen 1990 yılına ait “Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği” mevcuttur (T.C. KTB, Teftiş Kurulu Başkanlığı, t.y.-h).

Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarına sahip olanlar ile koleksiyoncuların uymaları gereken usul ve esaslar için 2010 yılına ait olan ve kendinden önceki 1984 yılına ait olan aynı adlı yönetmeliği yürürlükten kaldıran “Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik” yürürlüğü girmiştir (T.C. KTB, Teftiş Kurulu Başkanlığı, t.y.-c).

Etnografik nitelikteki taşınır kültür ve tabiat varlıklarının alımı, satımı, ait oldukları zaman, özellikleri, tescilleri, yurt dışına çıkarılmaları ve yurt içine getirilmeleri 1988 yılına ait “Etnografik Nitelikteki Taşınır Kültür Varlıkları Hakkında Yönetmelik” (T.C. KTB, Teftiş Kurulu Başkanlığı, t.y.-b) ile düzenlenmiştir.

2863 sayılı Yasaya göre yapılan tasnif sonunda korunması gerekli bulunmayan taşınır kültür varlıkları ile korunması gerekli bulunan tescilli kültür varlıklarından devlet müzelerine alınmayanların ticareti ve ticareti yapan işyerleri ile depolarının denetlenmesi için 1984 yılına ait “Taşınır Kültür Varlığı Ticareti ve Bu Ticarete Ait İşyerleri İle Depoların Denetimi Hakkında Yönetmelik” bulunmaktadır (T.C. KTB, Teftiş Kurulu Başkanlığı, t.y.-j). Bu yönetmelik kendinden önceki 1973 yılına ait “Eski Eser Ticareti Yönetmeliği”ni yürürlükten kaldırmıştır.

T.C. sınırları içerisinde taşınır kültür ve tabiat varlıklarını bulanlara devlet tarafından verilecek ikramiye, 1984 yılına ait “Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Bulanlara, Haber Verenlere ve Yakalayan Kamu Görevlilerine Verilecek İkramiye İle İlgili Yönetmelik” ile belirtilmektedir. Bu yönetmelik ile, kendinden önceki 1976 yılına ait “Eski Eser İkramiyesi Ödenmesi Hakkında Yönetmelik” yürürlükten kaldırılmıştır.

Türkiye’nin 4895 sayılı kanunla üye olduğu ICOM’un tüzüğüne uygun olarak Ankara’da ICOM Türkiye Milli Komitesi kurulmuştur (Milletlerarası Müzeler Konseyi (ICOM) Türkiye Milli Komitesi Yönetmeliği, 1970; T.C. KTB, KVMGM, t.y.-d).

Komitenin yönetmeliğine göre müze, kültür eserlerini koruyan, bu eserleri inceleme, eğitim ve estetik zevki yükseltme amacıyla sergileyen, kamu yararını hedefleyen, bilime, sanata, sağlığa ya da teknolojiye ait koleksiyonları barındıran müesseselere denir. Sürekli sergi bölümleri olan arşivler, kütüphaneler, halkın ziyaretine açık anıtlar, arkeolojik açıdan önemli yerler, parklar, akvaryumlar, hayvanat bahçeleri de bu tarife girer.

Yönetmeliğe göre ICOM’un amacı, Türkiye müzelerini ve müzecilik mesleğini uluslararası seviyeye yükseltmek, korumak ve geliştirmektir. Aynı zamanda topluma faydalı hizmette bulunmak ve bilgilerin yayılmasını ve uluslararası ilişkilerin gelişmesini sağlamaktır. ICOM Türkiye Milli Komitesi, bu amaçları gerçekleştirmek için ICOM ve ICOM’a Bağlı Milli Komiteler ile ilişki ve işbirliği kurar. Türkiye’deki müzeler, faaliyetlerini diğer milli komitelerle karşılaştırır, çeşitli müze mensupları için yabancı ülkelerde eğitim fırsatı arar ve müze ve müzecilik ile ilgili yayınlar yapar.

2.2.2.1. Askeri Müzeler Yönetmeliği

1984 yılına ait “Askeri Müzeler Yönetmeliği”, askeri müzelerin kuruluşu ve işleyişine dair düzenlemeleri kapsamaktadır. Yönetmeliğe göre askeri müzeler; Türk Silahlı Kuvvetlerinin tarihini yansıtarak sergilemek, bu sayede ulusal birliği güçlendirmek; tarih ve askerlikle ilgili araştırmalar ve incelemeler için bir ortam oluşturmak ve bunları belgeleyen kültür varlıklarını korumak ve sergilemek amacındadır. Kurulu ve kurulacak olan askeri müzelerin yeri ve kuruluş bağlantısı Genelkurmay Başkanlığınca tespit edilir. Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesindeki askeri

müzelerin işletilmesi ile personeline dair yönetmelikler, bağlantı durumuna göre Genelkurmay Başkanlığınca ya da Kuvvet Komutanlıklarınca düzenlenmektedir.

Askeri Müzeler Yönetmeliği'ne göre birinci sınıf askeri müze statüsünde ve halka açık müzeler Anıtkabir Müzesi, Askeri Müze ve Kültür Sitesi, Deniz Müzesi (Beşiktaş-İstanbul ile Çanakkale) ve Hava Müzesi'dir (Yeşilyurt-İstanbul ile Etimesgut-Ankara). Bu müzelerin komutanlıkları, askeri kültür varlıklarını toplamak, korumak ve sergilemekle görevlidir. İkinci sınıf askeri müze niteliğindeki müzeler ise kendi konuları üzerine kurularak malzeme sergileyen özel birlik müzeleri ile sınıf müzelerinden oluşmaktadır.

Askeri müzeler, kendi alanlarında inceleme, araştırma ve geliştirme amacıyla kütüphane kurabilir; kongre, sempozyum, konferans ya da seminere katılabilir; müzecilikle ilgili yurt içi ve dışındaki kurum ve kuruluşlarla ilişkilerde bulunabilir ve Genelkurmay Başkanlığından izin alarak bu kuruluşlara üye olabilir. Askeri müzeler konularıyla ilgili broşürler, kataloglar vb. tanıtıcı materyal yayınlayabilir.

Ayrıca Askeri Müzeler Yönetmeliği'nde, askeri kültür varlıklarının tespiti, incelemesi, tasnifi, tescili, satın alınması, korunması ve müzeye alınmasına dair usul ve esaslar ile askeri kültür varlıklarının nelerden oluştuğu bulunmaktadır.

2.2.2.2. Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik

2863 sayılı Yasa kapsamındaki taşınır tabiat ve kültür varlıklarından meydana gelen özel müzelerin kuruluş, görev, yönetim, gözetim ve denetim şekil ve şartları, 1984 yılına ait “Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik” ile düzenlenmiştir (T.C. KTB, Teftiş Kurulu Başkanlığı, t.y.-i). Kendinden önceki 1980 yılına ait “Özel Müze Yönetmeliği”ni kaldırmıştır. Bu yönetmelik, kendi hizmet konularında ya da amaçlarının gerçekleştirilmesi için özel müzeye sahip olan ve özel müze kurmak isteyen bakanlıkların kamu kurum ve kuruluşlarının, gerçek ve tüzel kişilerin ve vakıfların uymak zorunda olduğu esasları ve bunların görev ve sorumluluklarını kapsamaktadır.

Yönetmeliğe göre özel müze kurmak için kurulacak müzenin kuruluş amacı ve faaliyet konularının belirtildiği bir yazı hazırlanır ve gerekli belgelerle KTB'ye başvurulur. Müze olarak

kullanılacak binanın 1/100 ölçekli planı, binanın adresi ile tapu kaydı ya da intifa, irtifak hakkı ya da en az 10 yıl kullanım hakkını gösteren kira sözleşmesi, mevcut kültür ve tabiat varlıklarının sıra numarasını, adını, cinsini ve ölçütlerini belirten liste ve tüzel kişilerin yetkili organlarından alınmış karar gereklidir.

Müze olarak kullanılacak binanın müstakil bir yapı ya da ayrı bir bölümü olması, mevcut kültür ve tabiat varlıklarının sergilenmesine ve depolanmasına uygun olması, gruplarca ziyaret edilebilir ve emniyet tedbirlerinin alınmış olması, mevcut kültür ve tabiat varlıklarının onarımı için bir atölyesinin bulunması ve ziyaretçilerin başvuru, dinlenme ve zaruri gereksinimlerini karşılayabileceği tesislerinin bulunması gerekmektedir.

Başvurunun değerlendirilmesinde, eserlerin bir müze için yeterli nitelik ve niceliğe sahip ve müzenin sürekli hizmet vereceğinin sağlanmış olmasına dikkat edilmektedir. Müzenin açılmasına izin verilmesi durumunda müzeye gerekli uzman personel ile bekçi görevlendirilmesi zorunludur.

Özel müzede bulunan kültür ve tabiat varlıkları, Bakanlıkça uygun görülen ve noterden tasdikli iki nüsha halinde tanzim edilen envanter defterine kaydedilir. Defterlerin biri bağlı bulunulan müzeye verilir. Yeni kültür varlıklarının alımı ve kaydına dair detaylı açıklamalar yönetmelikte mevcuttur.

Özel müzeler, bağlı bulundukları müze müdürlüklerinin uzmanları tarafından yılda en az bir kez denetlenir. Denetlenen özel müzeler istenen belgeleri sunmak zorundadır. Denetlemede kültür ve tabiat varlıklarının korunması için gerekli önlemlerin alınıp alınmadığı ile envanter bilgileri incelenmektedir. Denetlemede sorun tespit edilirse, kültür ve tabiat varlıkları tehlike altında olmadığı müddetçe en geç iki ay içinde bu durumun giderilmesi istenir, sorun kalmazsa denetleme raporunun üç nüshası denetlenen müzeye, denetleyen müzeye ve özel müze istatistik formu ile beraber Bakanlığa verilir. 2863 sayılı Yasaya uymadıkları tespit edilen özel müzenin izni iptal edilir. Kapanacak ya da taşınacak özel müzeler en az otuz gün önceden KTB'ye bildirir. Bağlı bulunan müze inceleme yapar. Devlet müzelerine alınması uygun görülenler alınır.

Özel müzenin başka bir yapıya taşınması ya da eserlerin başka bir yerde sergilenmesi KTB iznine bağlıdır.

Özel müzeler haftanın en az dört günü açık bulundurulur. Kapalı günler bağlı olunan müzeye bildirilir. İstisnai kapalılık durumları ise Bakanlığa bildirilir.

Özel müzeler, ziyaret ücreti alabilir. Ancak bu ücret KTB'nin müzeleri için belirlenmiş ücretten fazla olamaz.

Yönetmelikte belirtilen suçlardan ceza almış şahıslar özel müzede çalışamazlar.

2.3. Türkiye’de Kültürel Kalkınma Bağlamında Müze

Kültür kavramı, Milli Birlik Komitesi tarafından 1960 yılında kurulan Devlet Planlama Teşkilatı’nın hazırladığı kalkınma planlarında yer edinmiştir. Devlet Planlama Teşkilatı’nın kurulması ile kalkınma planlarının hazırlanması, T.C. Anayasası’nın 166. maddesine dayanmaktadır (Erkan & Daldeniz, 2014: 121-122). 166. maddede belirtildiği üzere ekonomik ve sosyal kalkınmanın yanı sıra kültürel kalkınmanın yurt genelinde dengeli ve uyumlu bir şekilde gelişmesi, ülke kaynaklarının değerlendirilmesi ve verimli bir biçimde kullanılması, milli tasarrufun ve üretimin artırılması, yatırım ve istihdamın geliştirilmesi ve yatırımlarda kamu yararı gözetilmesi amaçlanmaktadır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda, “kültür” sözcüğüne altı kez yer verilmiştir. Kültürel kalkınmanın hedeflendiği; kültürün toplumun yapısal bir özelliği olduğu, kişinin tasarruf eğiliminin sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olduğu belirtilmiştir. Zamanla kalkınma planlarında kültür unsuru geliştirilmiştir (Erkan & Daldeniz, 2014: 123-144).

İlki 1982 yılında, ikincisi 1989 yılında düzenlenen Milli Kültür Şuralarının ardından 28 yıl sonra, 2017 yılında, T.C. KTB tarafından III. Milli Kültür Şurası toplanmıştır. Türkiye’nin “...fikir hayatına, kültürüne, sanatına çok önemli katkılarda bulunan birçok isim arasından, onları temsilen...” toplanan “...kültür ve sanat insanları...”yla “...olabildiğince geniş bir yelpazede...” ve “...olabildiğince geniş katılımı...” 17 başlık altında 17 komisyon belirlenmiştir. Her komisyonda 10 kişi olacak şekilde 170 kültür insanı 17 alanda müzakere ederek 3-5 Mart 2017 tarihinde komisyon raporlarını hazırlamışlardır (T.C. KTB, 2017: 11).

III. Milli Kültür Şurası'nda Türkiye'ye bırakılmış olan uygarlık mirasından bahsedilmiştir. 2015 yılında Türkiye'de en çok ziyaret edilen müzelerden olan Ayasofya 3,5 milyon, Topkapı Sarayı 3,2 milyon, Mevlana Müzesi 2,3 milyon kişi tarafından ziyaret edilmiştir. Buna karşılık sadece Paris'teki LUVR Müzesi aynı yıl 9 kişi tarafından ziyaret edilmiştir. "UNESCO'nun Yaratıcı Őehirler Ağı" listesinde 54 ülkeden 116 Şehir bulunurken, Türkiye'nin yalnız Gaziantep Őehri 2015 yılında gastronomi alanında bu listeye girebilmiştir. 2014 yılındaki kültür harcamalarının boyutu 33 milyar lira olurken, harcamaların yarısının televizyon ve televizyon yayınları kategorisi oluşturmuştur. Kitap, gazete ve dergi harcamaları, toplam harcamanın yüzde 13' n ; sinema, tiyatro ve konser harcamaları toplam harcamanın yüzde 5,7'sini oluşturmuştur. 2017 yılına gelinceye kadarki 14 yıl içerisinde Türkiye'de doğrudan bakanlığa bağlı müze sayısı 93'ten 198'e, müze ve  ren yeri ziyaretçi sayısı 7,4 milyondan 17,3 milyona çıkmıştır. Benzer Şekilde Dünya Kültür Mirası listesinde yer alan alanların sayısı 9'dan 16'ya, geçici listedeki alanların sayısı 69'a yükselmiştir. Yurt dışından getirilen eser sayısı 1992-2002 yıllarında 2.525, 2003-2016 yıllarında 4.270 adet olmuştur. 2002-2016 yıllarında yurt dışında bulunan kültür varlıklarının 24' nde, yurt içinde bulunan kültür varlıklarının 1366'sında proje ve restorasyon çalışması yapılmıştır. Ayrıca kültürün anlamı ile öneminden; ekonomik, sosyal ve siyasi boyutları olduğundan bahsedilmiştir (T.C. KTB, 2017: 21-29).

Ekonomik boyut bağlamında yapılan kültürel harcamalara dair verilen bilgilere göre, harcamaların en azından  /3'nin bu araştırmanın konusunu oluşturan müzeler için olmadığı anlaşılmaktadır. Buna rağmen Türkiye'nin yalnızca 3 müzesinden bahsedilerek, ortalama 9 milyon ziyaretçi ile Paris'in LOVR Müzesi'ne benzer Şekilde ziyaretçi sayısından bahsedilmektedir. Burada anlatılmak istenen, müzelere dair az miktardaki bir harcamayla bile büyük bir ekonomik varlığın söz konusu olduğudur.

Sosyal boyut bağlamında, Williams'ın (2005) tanımlamalarının yanı sıra, Şura'da ifade edildiği Şekliyle kültür, insanın bağlantısı olduğu her yerdedir. Kültür, ilk kullanımındaki anlamı olan hayvanlar ile ekinlerin bakım sürecine benzer bir Şekilde, insanların bakım süreci olarak düşünülebilmektedir. İnsanlar bir kültürün etkisinde kaldıklarında yaşam biçimleri, davranışları, uğraşları, düşünceleri ve duyguları buna bağlı olarak Őekillenmektedir.

Bir diğ er boyut olan siyasi boyut ise bahsedilen ekonomik ve sosyal boyutun yönetilmesi sırasında karş ımıza çıkmaktadır. Ekonomik çıkarlar amacıyla yönetilen kültür, ekonomik getiri elde edebilir. Ancak Şura’da belirtildiğ i şekliyle bir toplumun adeta varoluş unu etkileyen, kültürün sosyal boyutudur. Belirtmek istenen nokta, bir toplumun sosyal, ekonomik ve siyasi yapısını etkileyen kültürün, bir baş ka toplumun kültürünün etkisiyle değ iş ime uğ rayarak, kültürü değ iş en toplumun sosyal, ekonomik ve siyasi yapısının uğ rayacağı değ iş imdir. Bir toplumun kültürünün, bir baş ka toplumun kültüründen etkilenmesi arttıkça, bu iki toplum birbirine benzemeye başlayacaktır. Bu etkileş im dünya ç apında olunca ise kültürde “tekdüzeleş me” meydana gelecektir. Tekdüzeleş me meydana gelince ise toplum, diğ er toplumların sosyal, ekonomik, siyasi yapılarından farklı olmayacaktır. Dolayısıyla toplum, bir baş ka topluma ya da toplumlara karış arak yok olacaktır.

Tablo 2: 2020-2025 Yıllarında Türkiye’ye Gelen Uluslararası Ziyaretçilerin Sayısı

2020-2025 Yıllarında Türkiye’ye Gelen Uluslararası Ziyaretçilerin Sayısı	
Yıllar	Gelenlerin Sayısı
2020	15.971.201
2021	30.038.961
2022	51.387.513
2023	56.693.837
2024	62.269.890
2025	63.941.261

Kaynak: (T.C. KTB Yatırım ve İş letmeler Genel Müdürlüğ ü, t.y.-c)

Tablo 2’de 2020-2025 yılları arasında Türkiye’ye gelen kiş i sayısı verilmiştir. Bu kiş iler, bu araştırma kapsamında kullanılan “ziyaretçi” kavramından farklı bir anlamda kullanılarak, KTB’nin tanımladığ ı “uluslararası ziyaretçi” olarak “daimi ikametgahı ve yaşad ığ ı çevrenin

dışındaki bir ülkeyi, 12 ayı aşmayan süreyle ve o ülkede para karşılığı bir iş yapmak dışında bir amaçla ziyaret eden kişidir” şeklinde tanımlanmıştır. Tablo 2’ye göre 2025 yılında Türkiye’ye 63.941.261 uluslararası ziyaretçi gelmiştir ve son 6 yılda bu sayıda sürekli bir artış yaşanmıştır.

Tablo 3: 2020-2025 Yıllarında Türkiye Turizm Gelirleri ile Giderleri

2020-2025 Yıllarında Türkiye Turizm Gelirleri ile Giderleri		
Yıllar	Gelir (1000 Dolar)	Gider (1000 Dolar)
2020	15.287.810	1.188.382
2021	30.528.342	2.203.157
2022	50.248.936	5.098.884
2023	56.439.612	8.429.980
2024	61.103.419	7.741.002
2025	65.230.749	9.602.089

Kaynak: (T.C. KTB Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, t.y.-c)

Tablo 2’deki verilere paralel olarak Tablo 3’te bulunan Türkiye’nin 2020-2025 yıllarındaki turizm gelir ile giderleri gözlemlenebilmektedir. Türkiye’nin turizm geliri ile giderlerinde (2024 yılı hariç) son 6 yılda sürekli bir artış yaşanmıştır ve 2025 yılındaki turizm geliri 65.230.749.000 dolar, turizm gideri ise 9.602.089.000 dolardır.

Tablo 4: 2023 Yılında En Fazla Uluslararası Ziyaretçinin Geldiği Ülke Sıralaması

2023 Yılında En Fazla Uluslararası Ziyaretçinin Geldiği Ülke Sıralaması	
Ülke	Ziyaretçi Sayısı (milyon)
1. Fransa	100

2. İspanya	85.1
3. ABD	66.5
4. İtalya	57.2
5. Türkiye	55.2
6. Meksika	42.2
7. İngiltere	37.2
8. Almanya	34.8
9. Yunanistan	32.7
10. Avusturya	30.9

Kaynak: (T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024: 18)

Tablo 4’te görülebileceği üzere Türkiye 2023 yılında en fazla uluslararası ziyaretçinin geldiği 5. ülke olmuştur. Paris’te bulunan LOVR Müzesi’nin bulunduğu Fransa 1. sıradadır. Yaklaşık 55 milyon uluslararası ziyaretçinin geldiği Türkiye ile Fransa arasında 45 milyonluk bir uluslararası ziyaretçi sayısı farkı vardır.

Tablo 5: 2023 Yılında Uluslararası Ziyaretçilerin En Fazla Harcama Yaptığı Ülke Sıralaması

2023 Yılında Uluslararası Ziyaretçilerin En Fazla Harcama Yaptığı Ülke Sıralaması	
Ülke	Turist Harcaması (milyar dolar)
1. ABD	175.9
2. İspanya	92
3. İngiltere	73
4. Fransa	68.6
5. İtalya	55.9

6. Türkiye	49.5
7. Avustralya	46.6
8. Kanada	39.2
9. Japonya	38.6
10. Almanya	37.4

Kaynak: (T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024: 19)

2023 yılında uluslararası ziyaretçilerin en fazla harcama yaptığı ülkeler Tablo 5’de sunulmuştur. Tablo 5’deki Türkiye ile Fransa’nın farkı, Tablo 4’e göre daha azdır. Uluslararası ziyaretçilerin toplam yaptığı harcama, Fransa’da Türkiye’den daha fazladır. Ancak Tablo 4’ten yararlanılarak Tablo 5’e göre ortalama olarak Türkiye’ye gelen bir uluslararası ziyaretçinin, Fransa’ya gelen bir uluslararası ziyaretçiden daha fazla harcama yaptığı söylenebilmektedir. Tablo 4 ile Tablo 5 kullanılarak diğer ülkeler arasında da kıyaslama yapılabilir.

Tablo 6: 2025 Yılında Türkiye’ye Gelen Uluslararası Ziyaretçilerin Sayısı

2025 Yılında Türkiye’ye Gelenlerin Sayısı			
Aylar ile Toplam	Yabancılar	Vatandaş (Yurtdışı İkametli)	Toplam
Ocak	2.171.118	778.731	2.949.849
Şubat	2.171.942	726.720	2.898.662
Mart	2.346.403	648.624	2.995.027
Nisan	3.900.546	887.727	4.788.273
Mayıs	5.037.447	885.129	5.922.576
Haziran	5.772.328	1.062.116	6.834.444
Temmuz	7.116.096	1.300.533	8.416.629

Ağustos	6.965.343	1.170.841	8.136.184
Eylül	6.087.374	963.502	7.050.876
Ekim	5.683.717	879.050	6.562.767
Kasım	2.804.705	913.767	3.718.472
Aralık	2.718.036	949.466	3.667.502
Toplam	52.775.055	11.166.206	63.941.261

Kaynak: (T.C. KTB Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, t.y.-c)

Bir başka kıyaslama uluslararası ziyaretçilerin bir yıl içinde hangi aylarda ağırlıklı geldiği ve gelenlerin yabancı ya da vatandaş olarak ayrımı şeklinde yapılabilmektedir. Tablo 6'ya göre 2025 yılında uluslararası ziyaretçiler en fazla yaz aylarında ve en az kış aylarında gelmiştir. Gelenlerin büyük kısmı yabancıdır. Ancak yurtdışı ikametli vatandaşlardan da önemli sayıda gelen bulunmaktadır.

Tablo 7: 2020-2024 Yıllarında Türkiye Müze ve Ören Yeri Ziyaretçi Sayısı

2020-2024 Yıllarında Türkiye Müze ve Ören Yeri Ziyaretçi Sayısı	
Yıllar	Toplam Ziyaretçi Sayısı
2020	13.756.483
2021	26.242.142
2022	52.512.812
2023	55.752.208
2024	61.687.726

Kaynak: (TÜİK, t.y.-b)

TÜİK verilerine göre Tablo 7’de 2020-2024 yılları arasındaki Türkiye’nin müze ya da ören yerlerini ziyaret edenlerin sayısı verilmiştir. Yıllar içinde ziyaretçi sayısında sürekli bir artış yaşanmıştır.

Tablo 8: 2020-2024 Yıllarında Türkiye’deki Müze Sayısı

2020-2024 Yıllarında Türkiye’deki Müze Sayısı	
Yıllar	Müze Sayısı
2020	494
2021	532
2022	566
2023	606
2024	636

Kaynak: (TÜİK, t.y.-a)

Tablo 7’ye paralel şekilde aynı yıllarda, Tablo 8’de görülebileceği üzere Türkiye’deki müze sayısında da sürekli bir artış yaşanmıştır.

Sunulan veriler ışığında, özellikle son yıllarda, Türkiye’de sürekli bir kültürel kalkınma faaliyetlerinin yürütüldüğü söylenebilmektedir. Bu faaliyetlerin yansımaları turizm alanında da görülebilmektedir. Bunların bir sonucu olarak Türkiye’nin kültür ve turizm faaliyetleri açısından küresel çapta bir önemi vardır.

2.4. Ankara’da Kültür Turizmi Bağlamında Müze

Turizm, farklı şekil ve ölçüte göre sınıflandırılabilir (Karaküçük, 2016: 353). Ankara’nın kaplıcalarıyla termal turizm; insan sağlığına olumlu etkisi olan kaplıcaların yanında

sağlık hizmetindeki gelişmişliğiyle sağlık turizmi; jeolojik yapısıyla jeopark turizmi; coğrafi, ulaşım, altyapı, konaklama vb. özellikleriyle kongre turizmi; Tuluntaş Mağarası ile mağara turizmi; yaylalarıyla yayla turizmi; Elmadağ Kayak Merkezi ile kış turizmi vardır (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2021). Ancak bu araştırmanın sınırlılıkları bağlamında yalnızca araştırma evreninde bulunan eski yapıtlar ile müzeler kültür turizmi bağlamında değerlendirilmiştir.

Ankara, kültürünün farkında olan insanlara sahiptir (Yavuz, 2000). Kentin değerleri korunmaya, geliştirilmeye ve tanıtılmaya çalışılmaktadır. Bunun için örgütlenerek çeşitli gerçek ya da tüzel kişiler aracılığıyla bu amaçlar gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır (T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2025). Ankara'nın tarihine ve kültürel mirasına bir zenginlik olarak bakılmakta, bu zenginliğin turizm alanında değerlendirilmesi hedeflenmektedir (T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün açıklamasıyla “kültür ve turizm; bir ülkenin veya bölgenin zengin mirasını ve çeşitliliğini yansıtan önemli bileşenlerdir. Bu alanda sağlanan verilerin paylaşılması; turizm endüstrisinin yönetimi, kültürel mirasın korunması, tanıtma faaliyetleri ve turizmin sürdürülebilirliği açısından büyük öneme sahiptir.” (T.C. KTB, Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.-c).

2024 yılında Ankara'da; 898 arkeolojik sit alanı, 2 kentsel arkeolojik sit alanı, 6 tarihi sit alanı, 10 kentsel ve 4 diğer sit alanları şeklinde toplam 920 sit alanı; 31 kalıntı, 35 anıt ile abide, 182 idari yapı, 232 kültürel yapı, 12 askeri yapı, 93 endüstriyel ve ticari yapı, 239 dinsel yapı, 30 mezarlık, 4 şehitlik ve 1.406 sivil mimarlık örneği şeklinde toplam 2.264 taşınmaz kültür varlığı bulunmaktadır (T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024: 116-117). Bunlar Ankara'nın kültürel mirasının bir kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 9: 2025 Yılı Sonu Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Envanteri

ANKARA KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU MÜDÜRLÜĞÜ 2025 YILI ARALIK SONU ENVANTER DÖKÜMÜ						
İLLERE GÖRE	ANKARA	BOLU	ÇANKIRI	GORUM	KASTAMONU	KIRIKKALE
SİT ALANLARI						
ARKEOLOJİK	913	127	177	209	208	91
TARİHİ	7	0	2	0	1	0
DİĞER	8	3	1	0	2	0
KENTSEL ARKEOLOJİK	0	1	0	0	1	0
DOĞAL	30	5	2	0	5	1
KENTSEL	10	3	1	2	5	0
TOPLAM	968	139	183	211	222	92
TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIĞI						
SİVİL MİMARLIK	1423	576	195	146	1431	32
DİNSEL	240	68	104	80	199	24
KÜLTÜREL	236	60	85	68	195	12
İDARİ	184	10	17	8	33	13
ASKERİ	13	2	1	8	14	1
ENDÜSTRİYEL VE TİCARİ	95	6	7	0	60	7
MEZARLAR	37	20	24	18	61	4
ŞEHİTLİK	4	2	2	0	0	0
ANIT VE ABİDELER	35	0	1	0	5	0
DOĞAL VARLIK	28	17	8	1	12	2
KALINTILAR	39	9	6	10	22	4
KORUNACAK SOKAK	0	1	4	1	0	0
TOPLAM	2334	771	454	340	2032	99
GENEL TOPLAM	3302	910	637	551	2254	191

Kaynak: (T.C. KTB, Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, t.y.)

Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğünün 2025 yılının sonundaki envanteri Tablo 9’da bulunmaktadır. Tabloya göre Ankara dahil 6 ilin sınırlarındaki sit alanları ve taşınmaz kültür varlıklarının türüne göre sayısı verilmiştir.

Tablo 10: 2020-2024 Yıllarında Ankara Müze ve Ören Yeri Ziyaretçi Sayısı

2020-2024 Yıllarında Ankara Müze ve Ören Yeri Ziyaretçi Sayısı		
Yıllar	Bakanlığa Bağlı Müze Ziyaretçi Sayısı	Özel Müze Ziyaretçi Sayısı
2020	180.518	542.683
2021	486.070	960.443
2022	1.518.358	2.067.327
2023	1.544.788	2.228.191

2024	1.651.232	2.059.427
------	-----------	-----------

Kaynak: (TÜİK, t.y.-b)

Ankara'nın kültürel mirasının bir diğer kısmını oluşturan taşınabilir kültür varlıkları, Ankara'nın müzelerinde sergilenmektedir. Tablo 10'da Ankara'daki müze ve ören yerlerinin 2020-2024 yılları arasındaki ziyaretçi sayıları yer almaktadır. Tablo 10'a göre ilgili yıllar içinde ziyaretçi sayısında sürekli bir artış yaşanmıştır. Bu bağlamda Ankara'nın müzelerine olan ilginin arttığı söylenebilmektedir.

Müzeler; tarihsel, kültürel, sanatsal ve doğal değerleri toplamakta, incelemekte, depolamakta, korumakta ve sergilemektedir (Kalaba, 2021: 102-107). Bunun sonucunda bir bölgenin değerlerini ve niteliklerini yansıttıkları söylenebilmektedir. Ankara'daki müzelerin de Ankara kentinin ve toplumunun tarihini, kültürünü, sosyal ve ekonomik yapısını yansıttığı söylenebilmektedir.

Araştırma evreninde bulunan Ankara Vakıf Eserleri Müzesi'nin açıklamasına göre (T.C. KTB & T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2025a), “müzeler kültür varlıklarını tespit eden, bilimsel yöntemlerle açığa çıkaran, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sürekli ve geçici olarak sergileyen, halkın kültür ve tabiat varlıkları konusundaki eğitimini, estetik beğenisini yükselten ve dünya görüşünü geliştirmede etkili olan kurumlardır. Geçmiş öğreterek bugünü anlamamıza ve geleceğe ışık tutmamıza yardımcı olurlar.”

Bir başka müzeler hakkındaki açıklama ise Altındağ Belediyesi'nin *Müzeler* (2026b) kataloğunda mevcuttur. Kataloğa göre müze, kültürel mirası ilmi yöntemlerle açığa çıkarıp, inceleyip ve değerlendirip koleksiyonlar oluşturarak koruyan ve son olarak sergileyerek tanıtan, kamuya daima açık ve topluma karşı bir hizmettir.

Bu açıklamalardan biri merkezi yönetimin parçası olan KTB'ye, diğeri yerel yönetimde bulunan Altındağ Belediyesi'ne aittir. Ancak müze kavramına yaklaşım aynıdır.

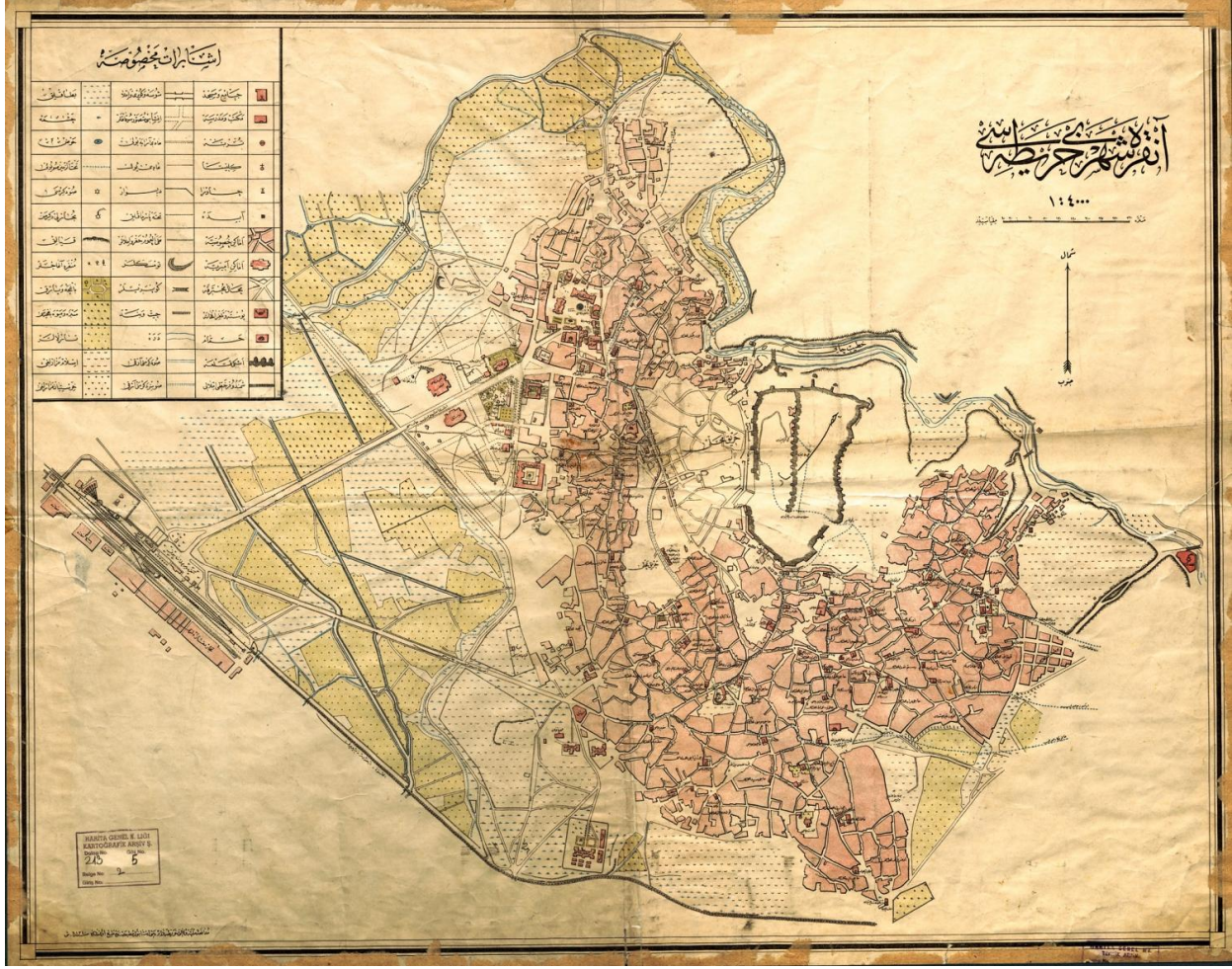
2.5. Ankara'nın Kent Özeğinde Müzelerin Oluşumu

Ankara, Eski Taş Çağı’ndan (T.C. KTB, Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.-a) bu yana mekânsal yapısında değişimler yaşamıştır. Childe’ın (1995: 1-10) kent paradigmasındaki kent oluşumuna benzer bir şekilde, kent yaşamı için gerekli olan su kaynağının ve verimli tarım topraklarının yakınında, yerleşim yerini olası saldırılardan koruyabilecek bir coğrafyada, bir olasılık olarak Hititler Anadolu’da ilk siyasal birliğini kurduğunda bir kale ile birlikte kent özeği kurulmuştur (Aktüre, 1984: 3). Dolayısıyla Ankara kent tarihi bu kaleyle (Ankara Kalesi) yakından bağlantılıdır.

Ankara Kalesi, Ankara kentinin sembolü olmuştur (Pekin & Yılmaz, 2008: 30-31). Ankara Kalesi yakınlarında bulunan ve araştırma evreninde yer alan eski yapıtlar ile müzeler, günümüzde büyük ölçüde kültürel bağlamda bir işleve sahipken, eskiden bir kenti kent yapan işlevlere sahip olmuştur. Örneğin eski yapıtlardan Roma Yolu ile Akköprü altyapı, Ankara Kalesi savunma, Augustus Tapınağı ile Aziz Klemens Kilisesi dini işlevlere sahip olmuştur. Bugün müze olarak kullanılan yapılar ise eskiden yönetsel ya da ticari işlevlere sahip olmuştur ya da konut olarak kullanılmıştır (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2025).

Zamanla Ankara Kalesi yakınında oluşan kent mirası, eski yapıt ile müze olarak tanımlanan yapıların artmasıyla, birbirlerine yakın olan destinasyonlar (“destinasyon merkezi” de denilmektedir (T.C. KTB, Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.-b)) ile bir turizm destinasyonu meydana getirmiştir. Bu meydana gelen destinasyonlar sayısal olarak en fazla Ankara’nın bir ilçesi olan, sınırları ile logosunda Ankara Kalesi’ni içeren Altındağ’da olmuştur (Altındağ Belediyesi, 2018).

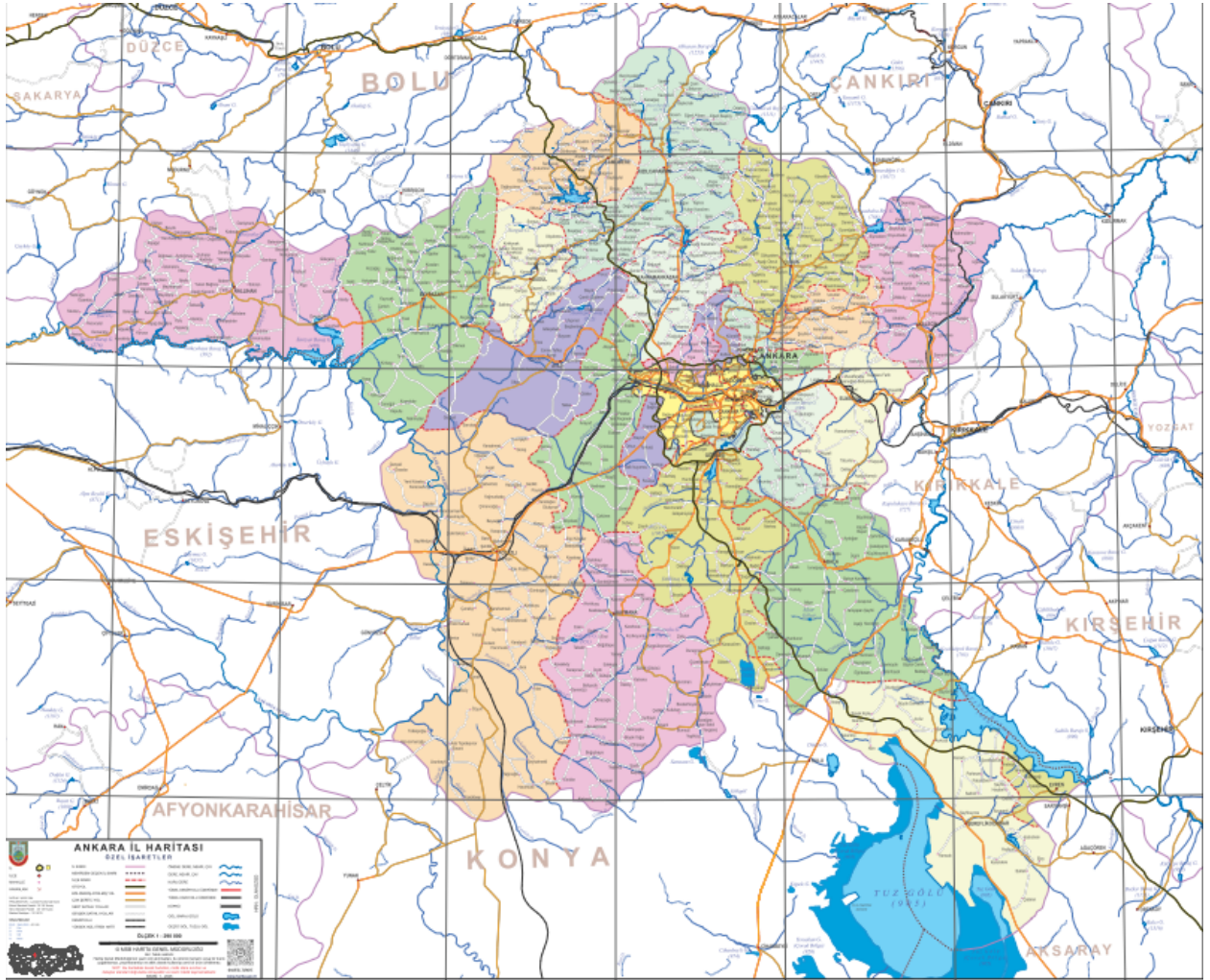
Şekil 1: 1924 Yılına Ait 1:4.000 Ölçekli Ankara Kentinin Haritası

Kaynak: (T.C. Milli Savunma Bakanlığı, HGM, t.y.-e)

Şekil 1’de 1924 yılına ait Ankara kentinin haritası bulunmaktadır. O yılda kentin boyutu harita üzerinde görülmektedir. Kentin özeğinde Ankara Kalesi bulunmaktadır. Kentin bugünkü sınırlarına göre yaklaşık olarak haritanın kuzeyinde Keçiören, güneyinde Çankaya, doğusunda Mamak, batısında Yenimahalle ilçelerinin sınırları başlamaktadır. Bu haritanın tamamı ise yaklaşık olarak bugünkü Altındağ ilçesini kapsamaktadır. Araştırma evreninin çoğu bu harita sınırları içerisinde yer almaktadır.

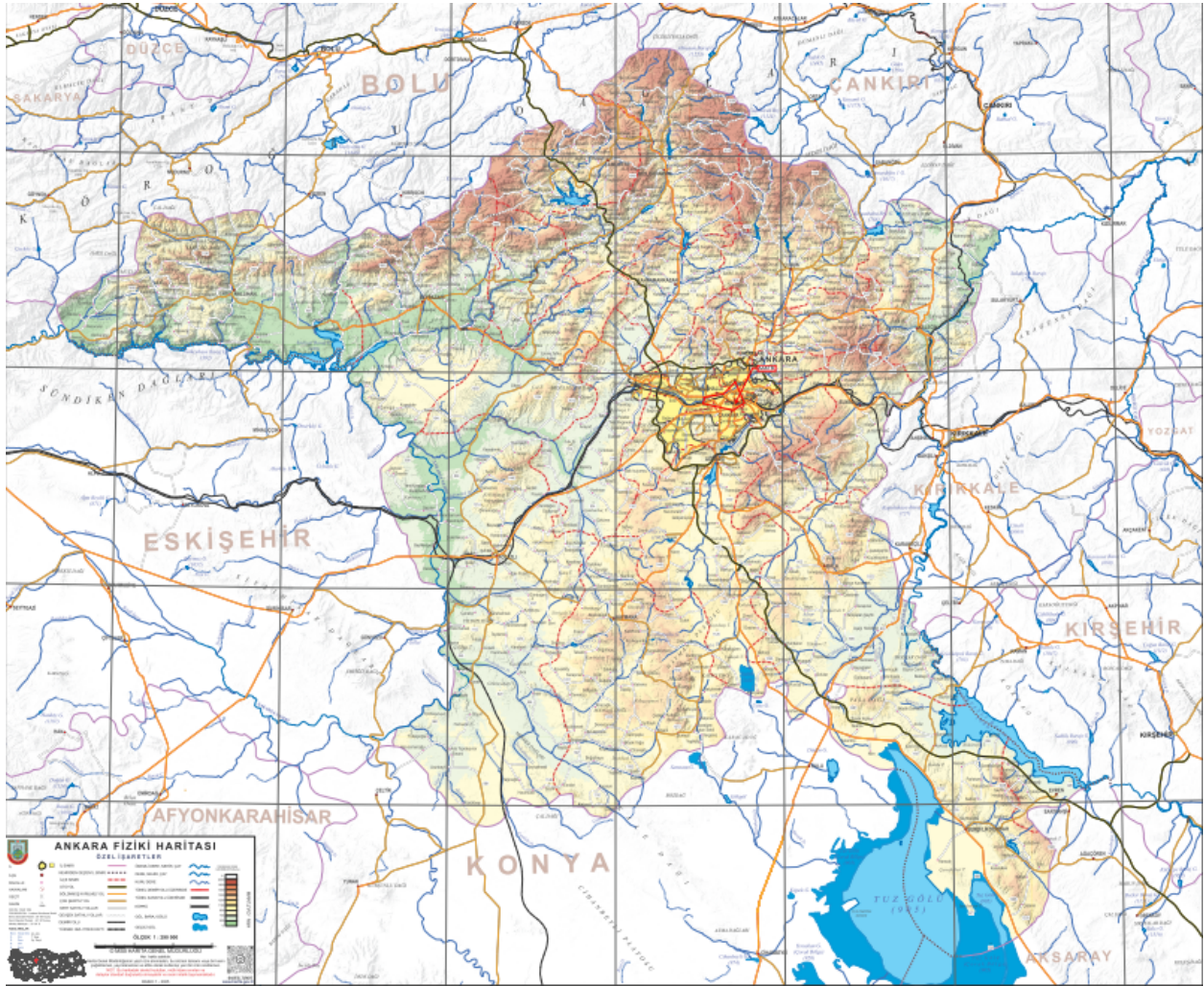
Şekil 2: HGM Ankara İl Haritası

Kaynak: (T.C. Milli Savunma Bakanlığı, HGM, t.y.-a)

Şekil 2’de HGM’nin Ankara iline dair haritası yer almaktadır. Ankara, Şekil 1’de gösterilen ve araştırma evreninin oluştuğu bölgeden daha büyüktür.

Şekil 3: HGM'nin Ankara İli Sınırlarını Gösteren Haritası Üzerinde Araştırma Evreninin Sınırları

Kaynak: (T.C. Milli Savunma Bakanlığı, HGM, t.y.-b)

Şekil 1, Şekil 3'te gösterilen poligon içerisindedir. Şekil 2 ile Şekil 3'ün kıyaslanmasıyla araştırma evreninin Ankara iline göre büyüklüğü ve sınırı anlaşılabilir.

Bir toplum için tarihi ya da sanatsal değeri ve önemi olan yapılar resmi olarak korunabilmektedir. Zaman içinde kentin mekansal yapısının değişimi, bu yapıları da değişime uyum sağlamaya ve kent içinde yeni bir işlev kazanmaya yönlendirmektedir (Sağiroğlu, 2016: 16). Ankara'nın mekansal yapısındaki değişim ise kent içinde bu tür yapıları birer destinasyon olan müzelere çevirerek yeniden işlev kazandırmıştır.

Araştırma çerçevesinde önceden sahip oldukları işlevleri yitirerek müzeye dönüşen yapıları örneklendirmek mümkündür.

Eskiden meteoroloji istasyonlarının bulunduğu yer olmasından dolayı Rasattepe olarak bilinen yer, artık Atatürk'ün kabri ve Askeri Müzeler Yönetmeliği'nde belirtildiği üzere birinci sınıf askeri müze statüsünde olan Anıtkabir'in bulunduğu yer olmuştur. Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi de Anıtkabir'de bulunmaktadır (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2025).

Abidin Paşa Köşkü Milli Mücadele Müzesi, müze olmadan önce köşk olarak 1886 ve 1893 yılları arasında, Ankara Valiliği görevi sırasında Abidin Paşa tarafından yaptırılmıştır. Abidin Paşa'nın 1893 yılında Ankara dışına atanmasından sonra Köşk, 1912 ile 1923 yılları arasında askeri okul olarak kullanılmıştır. Arşiv belgelerinde Abidin Paşa Köşkü'nün 1933 yılında orduya ait olduğu görülmektedir. Abidin Paşa Köşkü, Çankaya Belediyesi tarafından Makine ve Kimya Endüstrisi A.Ş.'den (MKE) satın alınmıştır ve resmi olarak 1994 yılında Maliye Bakanlığı'ndan devredilmiştir. Akabinde korunması gereken kültür mirası olarak tescil ettirilmiştir. 2009-2022 yılları arasında Ankara Kulübü Derneği tarafından kullanılmıştır. 2022 yılında yeniden Çankaya Belediyesi kullanımına geçmiştir. 2023 yılında, Abidin Paşa Köşkü Milli Mücadele Müzesi'ne dönüştürülmek üzere restorasyon ile müze kuruluş çalışmalarına başlanmış, 20 Ocak 2024 tarihinde müze olarak açılmıştır (Ankara Kulübü, 2025: 26-27; Çankaya Belediyesi, 2024).

Ankara Resim ve Heykel Müzesi binası, Atatürk'ün talimatıyla Türk Ocakları Merkezi olarak 1927-1930 yıllarında Namazgah Tepe üzerinde yapılmıştır. I. Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarındandır. 1931 yılında Türk Ocakları kapatılmıştır. Bunun üzerine bina, çeşitli kamu kurum ve kuruluşuna ev sahipliği yapmış, 1975 yılında Kültür Bakanlığına devredilmiş, 2 Nisan 1980 tarihinde ise müze olarak açılmıştır (T.C. KTB & Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, 2025).

Ankara Vakıf Eserleri Müzesi binası, II. Meşrutiyet'in ilanında başlayıp 1930'lu yıllara kadar süren I. Ulusal Mimarlık Dönemi eseridir. Vakıflar Genel Müdürlüğü (Evkaf Umum Müdürlüğü) tarafından 1927 yılında ilkokul olması amacıyla yapımına başlanmıştır. Ancak 1928 yılında Hukuk Mektebi'ne tahsis edilmiştir. 1928-1941 yılları arasında Hukuk Mektebi olarak kullanılan bina, sonrasında Ankara Kız Sanat Mektebi ile Vakıf Kız Öğrenci Yurdu olarak kullanılmış, üst katı Ankara Müftülüğü tarafından kiralanmış, bodrum katı Vakıflar Genel

Müdürlüğünün aşevi olarak kullanılmıştır. 2004 yılında müze yapılması amacıyla bina tadilat için boşaltılmış, 7 Mayıs 2007 tarihinde açılmıştır (T.C. KTB & T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2025a).

Musiki Muallim Mektebi Müzik Müzesi binası, Türkiye'nin ilk konservatuar binasıdır. Mamak Belediyesine bağlıdır. 2023 yılında müze olarak açılmıştır (T.C. Mamak Belediyesi, 2026; T.C. Mamak Belediyesi, t.y.-c).

Kanuni Sultan Süleyman döneminde yapılan Çengelhan 2005 yılında, 1511 yılında yapılan Safranhan ise 2016 yılında Rahmi M. Koç Müzesi'nin binası haline gelmiştir (Rahmi M. Koç Müzesi, 2026).

1920 yılında askeri depo olarak inşa edilip, 1925 yılında cezaevine çevrilen Ulucanlar Cezaevi, bugün Ulucanlar Cezaevi Müzesi olarak kullanılmaktadır (Altındağ Belediyesi, 2026c).

Bugünkü Kurtuluş Savaşı Müzesi olan I. TBMM Binası, 1916 yılında İttihat ve Terakki Fırkası binası olması için yapıma başlanmıştır. Ancak çeşitli sebeplerle bu amaç için kullanılamamış ve 1923 yılında Türkiye'nin meclis binası olarak açılmıştır. 1961 yılında ise bina müzeye dönüştürülmüştür (TBMM, 2023).

Bugünkü Atatürk Ankara Milli Mücadele Müzesi, 1889 yılında II. Abdülhamit tarafından Osmanlı İmparatorluğu'nda tarımı geliştirmek maksadıyla Çoban Mektebi olarak planlanmıştır. Sonrasında bina, Atatürk'ün 27 Aralık 1919 tarihinde Ankara'ya gelmesiyle Milli Mücadele'de yer alanların konaklama ve çalışma yeri olmuştur (Bahçeci & Yenel, 2019: 124; T.C. Keçiören Belediyesi, t.y.-a).

Araştırma evrenindeki destinasyonların konumu ve birbirine yakınlığı göz önüne alındığında, bu bölgede kültür turizminin yoğunlaştığını düşünmek, beraberinde ise etkin bir turizm yönetimine sahip olmasını beklemek yanlış olmayacaktır (Ankara Kalkınma Ajansı, 2013).

Ankara'nın destinasyonlarının çoğunluk olarak kent özeğine yakınlığı tesadüf değildir. Kent bu kesimde kamusal yapılarını toplamış olduğundan nüfus yoğunluğu da toplamış ve büyümüştür (Keleş, 2021: 82). Bu durum 23 Nisan 1920'de TBMM'nin Ankara'da, kent özeğine yakın bir yerde kurulmasıyla devam etmiştir (TBMM, 1920). Bu olaydan sonra TBMM'nin

kuracağı T.C.'nin kamusal merkezi kentin bu kesimi yapılmıştır. Dolayısıyla Türkiye ile de kentin büyümesi bu kesimde devam etmiştir. Ülkenin sahip olduğu, Cumhuriyet öncesine ve sonrasına ait kültür varlıkları sergilenmek üzere müzeler kurulmuştur. Ankara'nın kent özeğinde müzelerin oluşmasını sağlayan süreç bu şekilde gerçekleşmiştir.

Ankara Kalesi'nin kentin özeği olması durumu, TBMM'nin kurulması ve Ankara'nın başkent olmasıyla yeni bir yönetim merkezinin kurulmasını takiben değişim göstermiştir. Zamanla kent özeği Kale'den başlayarak Ulus'a uzanmıştır. Merkez Bankası, Etibank, Sümerbank gibi kuruluşların genel müdürlükleriyle birlikte kent özeği, Ulus'taki Bankalar Caddesi'ne kaymıştır. Demiryolu güzergahı, Ulus merkezinden batıya, Atatürk Orman Çiftliği'ne (AOÇ) doğru, oradan ise başladığı yerle bir üçgen oluşturacak şekilde elektrik-havagazı fabrikası için seçilen Maltepe'ye uzanmıştır. Bunun sonucunda Kale, tarihi kent özeği haline gelmiştir. 1932'de kabul edilen Jansen Planı'nda Ulus ve çevresi kentin özeği olarak değerlendirilmiştir. 1970'lere gelindiğinde Ankara'da Ulus dışında ikinci bir merkezi iş alanı olarak Kızılay oluşmuştur. "Başkentlik" işlevlerinin, yönetim ve hizmetlerin yöneldiği bölge olmuştur (Osman, 1998: 141-144).

3. BÖLÜM: ANKARA ANA KÜLTÜR TURİZMİ BÖLGESİNDEKİ MÜZELERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM ÖLÇÜTLERİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde genel olarak alan araştırması üzerine açıklamalarda bulunulmuştur.

Bu araştırmaya benzer şekilde sürdürülebilir turizm üzerine değerlendirme yapan araştırmalar hakkında bilgi verilmiştir. Bunun yanı sıra sürdürülebilir turizmin değerlendirilmesini sağlayacak ölçütlerin gelişimine değinilmiştir. Bu değinilen ölçütler arasında, bu araştırmada kullanılan GSTC-D de bulunmaktadır.

Sürdürülebilir turizm bağlamında incelenecek araştırma evreni hakkında bilgilere yer verilmiştir. Araştırma evreninde bulunan 61 müzeden 21'i araştırmaya katılmıştır. Katılanlardan elde edilen veriler ışığında sürdürülebilir turizm bağlamında incelemede bulunulmuştur.

3.1. Benzer Araştırmalar

Bu araştırmaya benzer araştırmaları Türkiye sınırları içerisinde ve dışarısında bulmak mümkündür. Bu benzer araştırmalarda veri toplama teknikleri, analiz yöntemleri ya da odak noktaları değişiklik gösterse de, belirli bir mekanın sürdürülebilir turizm bağlamında değerlendirilmesi amacı ortaktır.

İznik'te yapılan bir araştırmada İznik'in sahip olduğu kültürel miras sürdürülebilirlik bağlamında değerlendirilmiştir. Güçlü-Zayıf-Fırsat-Tehdit (GZFT) analizi yapılarak, İznik'in kültür turizmi bağlamında güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehdit yaratan yönleri analiz edilmiştir (Çuhadar, 2025).

Benzer bir başka araştırma Efes ile çevresinde yapılan değerlendirmede görülmektedir. İlgili araştırmada kültür turizminin diğer turizm türlerine göre daha fazla gelir getiren ve sürdürülebilir turizme daha uygun bir turizm türü olduğundan bahsedilmektedir. Yapılan GZFT analizi sonucunda Efes ile çevresinin zengin bir kültür varlığına sahip olduğu, iş gücünün bulunduğu, altyapı sayesinde turistlere ulaşabileceği gibi güçlü yönleri bulunmuştur. Ancak yetersiz tanıtım, turizm bilincinin yetersizliği, ziyaretlerin kısalığı ve ziyaretçilerin

yönlendirilememesi gibi zayıf yönler de bulunmuştur. Efes ile çevresinin bir turizm destinasyonu olma potansiyelinin olduğundan ve sürdürülebilir kültür turizmi için ilk önce ilgili destinasyonlardaki kültür varlıklarının belirlenmesi gerekliliğinden bahsedilmektedir. Sonrasında bu destinasyonların, iletişim ve işbirliği halinde ortak planlamada ve uygulamada bulunmaları gerekecektir. Bu sayede destinasyonun bir imajı ve tanınırlığı ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla kendisine çekeceği turist ile ziyaretçiler artacaktır (Eser vd., 2012).

GZFT analizlerini içeren araştırmalardan farklı, ancak sürdürülebilir turizm üzerine değerlendirmede bulunmasıyla benzer bir başka araştırma Çanakkale’de gerçekleşmiştir. Araştırma evreni olarak Çanakkale ilindeki gerçek ve tüzel kişiler, örneklem olarak ise turizmle ilgili paydaşlar seçilmiştir. Çanakkale’deki merkezi yönetim, yerel yönetim, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve diğerleriyle görüşmeler yapılarak Çanakkale’nin sürdürülebilir turizm bağlamındaki durumuna dair bulgulara ulaşılmıştır. İlgili araştırmanın sonucunda Çanakkale’deki örgütlenme, hizmet kalitesi, altyapı, ulaşım, konaklama, eğitim, tanıtım ve pazarlama alanlarındaki sorunlara değinilmiştir (Genç vd., 2014: 49-61).

Edirne’de yapılan bir araştırmada Edirne’nin sahip olduğu kültürel mirasın bir turizm ürünü olarak turizm faaliyetinde kullanılırken sürdürülebilir turizm gelişimini sağlamasının yolları üzerine araştırma yapılmıştır. Edirne’deki yerel yönetim, kamu ve özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin temsilcileriyle yüz yüze mülakat yapılarak Edirne’nin turizm ürünleri, turizm ürünlerinin çeşitlendirilmesi için yapılanlar ve yapılması gerekenler, kültürel mirasın sürdürülebilirliği için yapılan çalışmalar ve kültür turizmini geliştirmenin yolları konuları üzerine sorular yöneltilmiştir. 22 kişiyle görüşme talep edilmiş, 19’uyla görüşme sağlanmıştır. Görüşmeler 25-80 dakika arası sürmüştür. Araştırma sonucunda turizm çekimine sahip turizm ürünlerinin Edirne’deki çeşitliliği ve çokluğuna, ancak yeterli seviyede değerlendirilememesine ve tanıtımının yapılamamasına değinilmiştir. Edirne’deki destinasyonların yakınlarında uygun altyapı, mal ve hizmetlere ihtiyaç duyulduğu, yerel halkın turizm konusunda bilinçlendirilmesi gerektiği, turizm faaliyetlerindeki çıkar paydaşlarının işbirliği içinde olması gerekliliği sonuçlarına varılmıştır (Er & Bardakoğlu, 2016: 99-108).

GSTC ölçütleri kullanılarak Endonezya’da bir araştırma yapılmıştır. İlgili araştırmada turizmin sürdürülebilirliği için destinasyonların düzenli yönetimi, kaynaklarının korunması ve turist ile ziyaretçilerin ihtiyaçlarına yönelik yüksek kalitede hizmet sunulması gerekliliğinden

bahsedilmiştir. Bu gerekliliklerin karşılanması ise GSTC ölçütlerinin destinasyonlarda asgari düzeyde sağlanmasına bağlı bulunmuştur. Ölçütlerin bir amacı sürdürülebilir destinasyon yönetiminin sağlanmasıdır. Ölçütlerin bir diğer amacı, yerel halkın ekonomik çıkarlarının ve toplum, turist, kültür ve çevrenin göreceği faydanın en üst seviyeye yükseltilirken görecekları zararın en alt seviyeye indirilmesidir. Bu araştırmada da ilgili araştırmada da bu ölçütlerin her tür destinasyonda kullanılabileceğı belirtilmektedir. Bu araştırma ile ilgili araştırma arasındaki fark, araştırma evreninin yanı sıra, ilgili araştırmada GSTC-D'nin 2013 yılına ait olan daha sade ve eski bir versiyonu kullanılmıştır (GSTC, 2013). İlgili araştırmada ölçütler, araştırmacıların kendi gözlemleriyle birlikte ilgili araştırma evrenine dahil olan tarafların görüşleri alınarak değerlendirilmiştir. İlgili araştırmanın evreni Silokek Geopark'ın bulunduğu Nagari Silokek'tir. Burada turizm konusunda bilgiye sahip toplumun önde gelenlerine ölçütler yönlendirilmiştir. Destinasyon ölçütlerin yarısını, yani %50'sini yerine getiriyorsa destinasyonun sürdürülebilirlik standardına sahip olduğuna karar verilmektedir. İlgili araştırma sonucunda Silokek Geopark'ın çevresel faydaları arttırılırken zararlarının azaltılabileceğı ortaya konmuştur (Anis vd., 2023).

3.2. Sürdürülebilir Turizm Ölçütleri

Turizm sektörünün hızlı gelişimi kaynaklara ve sosyo-ekonomik sistemlere baskıyı arttırmıştır. Pek çok destinasyon ile turizm destinasyonu, çevresel, sosyal ve kültürel boyutları faaliyetlerine dahil ederken zorlanmaktadır ve sorunlarla karşılaşmaktadır. Sürdürülebilir turizmin ilkelerinin uygulanması, uluslararası girişimlere rağmen parçalı ve dengesiz durumda kalmıştır. Destinasyonların sürdürülebilirliğine dair küresel çapta kabul görmüş bir değerlendirme yönteminin yoksunluğu, bu alandaki bir standartlaşmanın olmasını engellemektedir (Gorina & Kozhukhova, 2025: 173).

UNWTO, turizmin doğal ve kültürel değerlere verdiği zararı azaltmak ya da önlemek için sürdürülebilirlik adına “Küresel Turizm Etiğı İlkeleri” belirlenmesi amacıyla ilgililerle görüşmüştür. Bu ilkelerde genel olarak kültür varlıklarının korunması ve zenginleştirilmesi gerekliliğinden bahsedilmiştir (Kalaba, 2021: 102-105).

Sürdürülebilir turizm değerlendirmesi için araştırmacılar, ortak gösterge ve ölçütler belirlenmesi konusunda çalışmalarda bulunmuşlardır.

Örnek olarak bu amaçla gerçekleştirilen bir çalışmada göstergeleri oluşturan, paydaş ve çevresel olarak iki boyut belirlenmiştir. Paydaş boyutun alt bölümleri ziyaretçiler, sakinler, kar amacı güden kuruluşlar, devlet ve sivil toplum kuruluşları şeklinde oluşturulmuştur. Çevresel boyutun alt bölümleri ise ekosistem bozulma oranı, geri dönüşüm oranı, turizm faaliyeti üzerindeki çevresel etki, yenilenebilir/yenilenemez kaynakların kaybı ve nüfus sağlık bakımı şeklinde oluşturulmuştur. Bir başka çalışmada sürdürülebilirliği tasvir etmeye yarayan sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik içerikli altı gösterge belirlenmiştir. Bu göstergeler yaşam kalitesi, iş yaratma, işletmenin sürdürülebilirliği, atık yönetimi, su kalitesi, topluluklar içi bütünlüğün korunmasıdır. (Bahtiyar Sarı, 2025: 104-106).

GSTC-D, sürdürülebilir turizme küresel çapta ortak bir anlaşılabilirlik kazandırmak için yapılmış bir çalışmadır. İngilizce adı “GSTC Destination Criteria” olan GSTC-D, bir destinasyonun sürdürülebilirlik için asgari seviyede sahip olmaya çalışması gereken ölçütleri içerir. Bu ölçütler dört ana başlık altında düzenlenmiştir. Bu başlıklar sürdürülebilir yönetim, sosyo-ekonomik etkiler, kültürel etkiler ve çevresel etkilerdir (GSTC, 2019).

GSTC-D, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (United Nations Sustainable Development Goals) ile uyum sağlayarak küresel çapta, destinasyon ile turizm destinasyonu seviyesinde sürdürülebilir turizmin gelişimi için kapsamlı ve yapılandırılmış bir çerçeve oluşturmayı amaçlamaktadır (Gorina & Kozhukhova, 2025: 174-179).

Bu ölçütlerin, turizm sektörünün tamamında kullanılabilecek yönleri bulunmaktadır. Bu yönlerle sürdürülebilirlik sertifikası için temel oluşturabilir, destinasyonlara sürdürülebilir olmaları için yol gösterici olabilir, ziyaretçilerin sürdürülebilir destinasyonları bilmesini sağlayabilir ve üniversite gibi eğitim ve öğretim kurumlarına rehberlik edebilmektedir (GSTC, 2019).

UNWTO, Sürdürülebilir turizmin gelişmesi için oluşturulan yönergeler ile yönetim uygulamalarının her tür turizm ile destinasyona ve turizm destinasyonuna uygulanabileceğini ifade etmektedir (UNWTO, t.y.-d). UNWTO’nun parçası olan GSTC’nin GSTC-D’si de her turizm türü ve her tür destinasyon ya da turizm destinasyonu için kullanılabilmektedir (Gorina & Kozhukhova, 2025: 174-179; GSTC, 2019). Dolayısıyla kullanım alanı geniştir. Bunun neticesinde ölçütlerin kullanılabilmesi için kullanıldığı yere uygunluk sağlaması gerekmektedir.

Bu sebeple, bu araştırmada yararlanılan GSTC-D, araştırma evreninde kullanılırken eski yapıt ve müze bağlamında kullanılabilecek ölçütleri ile sınırlandırılmıştır.

15 Temmuz 2019 tarihinde Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA) kurulmuştur. TGA'nın amacı, Türkiye'de somut ile somut olmayan doğal ve kültürel mirasın keşfedilmesi, geliştirilmesi ve tanıtılmasını sağlamak, Türkiye'yi iç ve dış turizm pazarında bir marka ile cazibe merkezi haline getirmek, pazarlama çalışmalarıyla Türkiye'nin turizm yatırımları ile kapasitesini büyütmektir (TGA, t.y.-b).

Turizmin arz kaynağı olan doğal ve kültürel değerlerden koruma ile kullanma dengesi gözetilerek yararlanılmasını amaçlayan Türkiye, kendi ulusal sürdürülebilir turizm standartlarını, ulusal ve uluslararası paydaşlarla geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu sebeple Türkiye, Sürdürülebilir Turizm Endüstri Kriterleri'ni (TR-I) oluşturmuştur. Sürdürülebilir Turizm Endüstri Kriterleri, konaklama tesisleri ile tur operatörleri kullanımı için hazırlanmıştır. Bu ölçütler, GSTC ölçütlerinden yararlanılarak, GSTC-D gibi dört boyutta oluşturulmuştur. Bu boyutlar sürdürülebilir yönetim, sosyo-ekonomik etkiler, kültürel etkiler ve çevresel etkilerdir (TGA, t.y.-a).

GSTC; Rainforest Alliance, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Birleşmiş Milletler Vakfı ve Birleşmiş Milletler tarafından 2007 yılında 32 ortakla oluşturulmuş bir koalisyondur. Amacı küresel çapta sürdürülebilir turizm standardı oluşturmaktır (T.C. KTB, 2022).

Türkiye, GSTC ile 2022 yılında Türk turizmine sürdürülebilirlik çerçevesi sağlaması amacıyla işbirliği anlaşması imzalamıştır. KTB ile TGA aracılığıyla Türkiye, GSTC ile ulusal bir program olan Çevresel ve Kültürel Sürdürülebilirlik Programı'nı hazırlamıştır. Aynı yıl 2.000'in üzerinde tesis, Çevresel ve Kültürel Sürdürülebilirlik Programı çerçevesinde GSTC sertifikasına sahip olmuştur. 2030 yılında ülke genelinde yaklaşık 22.000 otelin bu sertifikaya sahip olmasının zorunluluk olması planlanmaktadır. Bu öncü hareket ile Türkiye, ulusal çapta bu kadar kapsamlı bir uygulamayla küresel çapta bir ilk olmuştur. GSTC sertifikasına sahip olan en fazla tesis de Türkiye'de bulunmaktadır (Global Sustainable Tourism Council, 2025).

Sürdürülebilir turizmin sağlanması için araçlar ve girişimler bulunsa da turizm yoluyla sürdürülebilir kalkınmaya dair ilerleme yetersiz kalmıştır. Bunun sebepleri arasında bu ölçütlerin

gerçekleştirilememesi bulunmaktadır. Bu ölçütlerin gerçekleştirilememesinin sebeplerinden biri ise iyi bir sürdürülebilir turizm yönetiminin bulunmamasıdır. İyi bir yönetim ilgili yasal düzenlemeler ile politikaların yapımı için geniş çaplı demokratik katılım sağlayabilmelidir. Katılım tüm çıkar paydaşlarını kapsamalıdır (Sharpley, 2023: 89).

Araştırma çerçevesinde sürdürülebilir turizm yönetimini sağlayabilecek olan destinasyon türü müzedir. Müzenin beyni olan müze yönetiminin etkin bir sürdürülebilir turizm yönetimi sağlayabilmesi için gereklilikler bulunmaktadır. Bu gereklilikler arasında müzenin mekansal olarak uygun ve ulaşılabilir, finans kaynağının, personelin (sayı ve vasıf olarak) ve tanıtımın yeterli, korunması gereken varlıkların bakımlı, sergilemelerin sık olması bulunmaktadır (Erbay, 2001: 52-57; Levy, 2001: 49).

Sürdürülebilir turizmin bir gerekliliği de taşıma kapasitesinin gözetilmesidir. Taşıma kapasitesi, çevrenin değerini eksiltmeden ve çevreden yararlananların tatminini azaltmadan hizmet ile faaliyetlerin devamının sağlanması sınırır. Bu sınırlar aşılmadan en fazla turist ya da ziyaretçiye hizmet vermek amaçlanmaktadır. Sürdürülebilirliğin sağlanması, kaynakların sürdürülebilirliğine bağlıdır. Bu araştırma bağlamında kaynaklar büyük ölçüde kültür varlıklarından oluşmaktadır. Buna rağmen araştırma evrenini oluşturan müzeler; aşırı tüketim, atıkların azaltılması, yenilenebilir enerji kullanımı gibi konulara önem vererek çevresel sürdürülebilirliği destekleyebilmektedir (Eser vd., 2012: 29).

Varlıklı insanların, özellikle aristokratların koleksiyonları, günümüz müzelerinden önce oluşturulmuştur. Bu koleksiyonlar varlıklı insanlara ait olduklarından finansal zorluk çekmemişlerdir. Günümüzde kamu ya da özel kurumlara bağlı müzelerin finansal durumu da bu kurumlara bağlıdır. Dolayısıyla ekonomik sürdürülebilirlikleri de bu kurumlara bağlıdır. Bu sebeple müzelerin bağlı oldukları kurumlar dışında da finans kaynağı bulmaları önemlidir. Örneğin gelir elde etmek için müzede sergilenen nesnelerin röprodüksiyonları satılabilmektedir. Satışları arttırmak için ziyaretçilere en çok sevdikleri nesneler sorularak bu nesnelerin röprodüksiyonu yapılabilir. Bunun yanı sıra müzeler birer kültürel etkinlik alanı olarak kullanılabilir. Bu etkinlikler arasında konferanslar, yayınlar, uluslararası sergiler ve çocuk eğitim programları bulunmaktadır (Michalopoulos, 2001: 87-88).

3.3. Ankara Ana Kültür Turizmi Bölgesi

Ankara’da 2863 sayılı Yasaya göre devlet müzesi statüsündeki müzeler, bağlı bulundukları yere göre Bakanlığa bağlı müze, Genelkurmay Bağkanlığına bağlı askeri müze, TBMM’ye bağlı müze ve Cumhurbaşkanlığına bağlı müze şeklinde gruplandırılabilir. Bakanlığa bağlı müzeler, KVMGM’ye doğrudan bağlı müzelerdir (Askeri Müzeler Yönetmeliği, 1984; T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024: 84-85, 2025; T.C. KTB, KVMGM, t.y.-c, t.y.-f).

2863 sayılı Yasa bağlamında tağınır kültür varlıklarının korunması hususunda devlet m zesiyle aynı statüye sahip olan müze grubu ise özel müzelerdir. Özel müzeler, denetim yönünden KVMGM’ye doğrudan bağlı müzelere bağlıdır. Özel müzeler, yönetim yönünden kamu tüzel kiğileri ile gerçek ve özel tüzel kiğilere bağlı faaliyet gösterebilmektedir. Bu duruma örnek olarak arağtırma evrenindeki müzelerden 75. Yıl Cumhuriyet Eğitim Müzesi’nin Milli Eğitim Bakanlığına, Abidin Pağa Milli Mücadele Müzesi’nin  ankaya Belediyesi’ne, Ankara Üniversitesi Oyuncak Müzesi’nin Ankara  niversitesi’ne, Ankara Kulübü Derneği Ankara Kent Müzesi’nin özel tüzel kiğiye, Anne Müzesi’nin gerçek kiğiye bağlı olması verilebilmektedir (T.C. KTB, KVMGM, t.y.-f).

Ankara’daki müzelerin “durumu” arağtırılırken birkaç sorunla karėılaėılmaktadır. Sorunlardan biri, Ankara’da yer alan eski yapıtlar ile müzelerin ne olduğuna dair “tam” bir listenin bulunamamasıdır. Ankara’da yer alan eski yapıtlar ile müzelerin bir kısmı  eğitli kaynaklarda bulunmaktadır, ancak bir kaynakta tamamı bulunmamaktadır. Örneğin arağtırma evreninde bulunan müzelerin yer aldığı listelerden biri olan KVMGM’nin “ zel Müzeler” listesinde (T.C. KTB, KVMGM, t.y.-f) yalnızca “tescilli” olan özel müzeler yer almaktadır. KVMGM’ye doğrudan bağlı müzeler ise, KVMGM tarafından ayrı bir listede (T.C. KTB, KVMGM, t.y.-c) yer almığtır. Bu bahsedilen iki liste internet adreslerinden ulağılabilecek şekilde mevcut durumdadır.

Bağka bir örnekte ise, T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü’nün eserinde ve bu arağtırmada yer verilen “Devlet Büyükleri Anıt Mezarlığı” (2025: 198) bir “müze” olarak anılmaktadır. Ancak KVMGM’nin bahsedilen listelerinde bu m zeyeye rastlanamamaktadır.

Benzer durum, “Mehmet Akif Ersoy Edebiyat Müze Kütüphanesi”nde de görülmektedir (2025: 56).

Başka bir sorun ise kaynaklar arasındaki farklılıklardır. Örneğin, Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü’nün sunduğu bir tabloda “Ankara Resim ve Heykel Müzesi” Bakanlığa bağlı müze olarak görülmekteyken, KVMGM’nin internet üzerindeki kaynağında Bakanlığa bağlı müzeler arasında görülememektedir (T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024: 84-85; T.C. KTB, KVMGM, t.y.-c).

Başka bir sorun ise aynı yere bağlı müzelerin farklı “durum”da olmalarıdır. Örnek olarak Milli Eğitim Bakanlığına bağlı müzelerden Ankara Olgunlaşma Enstitüsü Müzesi ile 75. Yıl Cumhuriyet Müzesi, özel müze durumundadır (T.C. KTB, KVMGM, t.y.-f). Ancak Atatürk Eğitim Müzesi, özel müze durumunda bulunmamaktadır. Bunun sebebi Atatürk Eğitim Müzesi’nin tadilatla bulunmasından dolayı müze işlevini gerçekleştirememesinden kaynaklanabilmektedir. Ancak araştırma evreni ve sınırlılıkları çerçevesinde değerlendirme yapılırken müzelerin durumlarına dair bilgilerin toplu halde bulunamaması, araştırmanın gerçekleşmesini güçleştirmektedir.

Bir başka örnek ise Altındağ Belediyesi’ne bağlı Şair ve Yazarlar Evi Müzesi’nde görülmektedir. Bu müze özel müze durumunda değildir, ancak araştırma evreninde yer alan diğer Altındağ Belediyesi’ne bağlı müzeler özel müze durumundadır. Dolayısıyla biri KVMGM’nin “Özel Müzeler” listesinde yer almazken, diğerleri almaktadır (Altındağ Belediyesi, 2018, 2026a, 2026b, 2026c; T.C. KTB, KVMGM, t.y.-f).

Son olarak Anıtkabir ile Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi’nin diğer müzelerden ayrı olarak tek başlarına ele alındıkları da olmaktadır. (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2021; T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024: 84-85; T.C. KTB, Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t.y.-b; T.C. KTB, KVMGM, t.y.-c, t.y.-f). Askeri Müzeler Yönetmeliği’nde Anıtkabir, birinci sınıf askeri müze statüsünde bulunmaktadır.

Bunların yanı sıra araştırma evreninde “müze” adını taşıyan, ancak 2863 sayılı Yasaya göre kurulmamış olan sergi salonu ya da koleksiyon olarak nitelendirilebilecekler mevcuttur. Araştırma evreninde olabildiğince kapsamlı bir inceleme yapılabilmesi adına, müzelerin

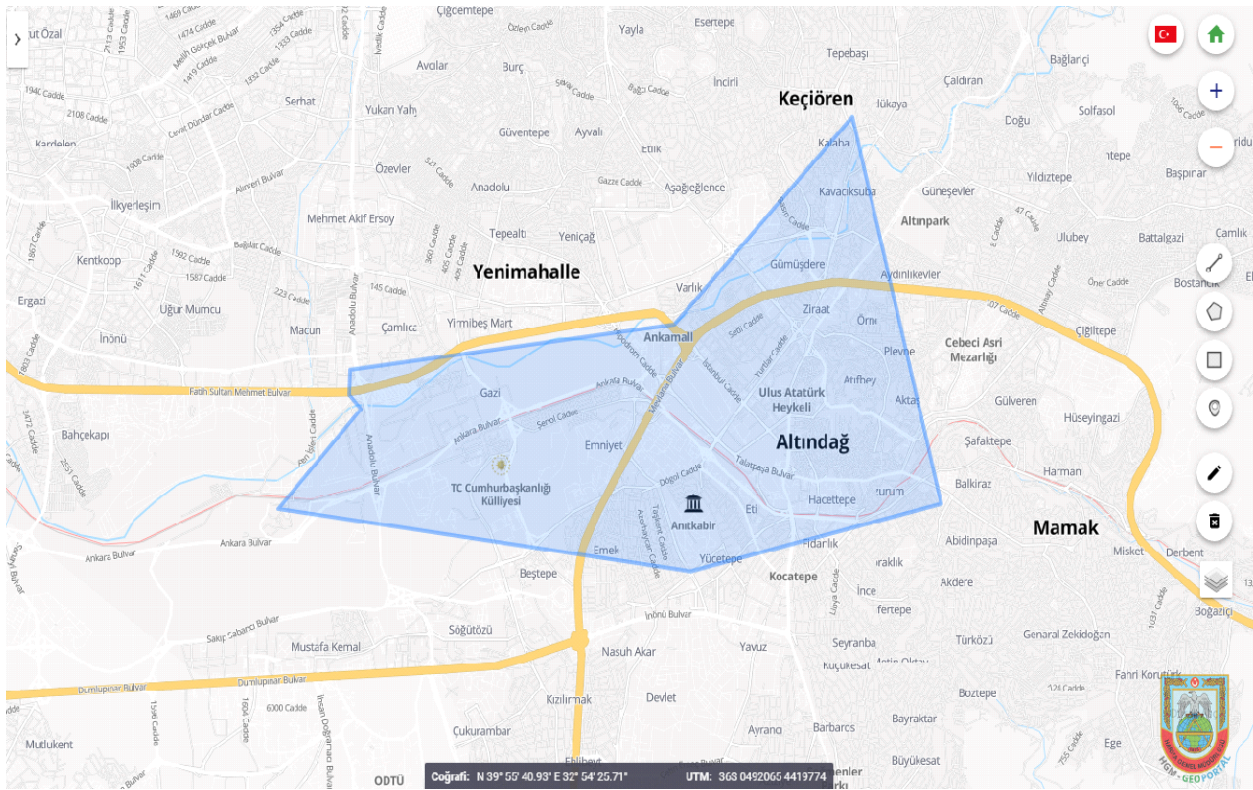
durumları arasındaki farklılıklar göz önünde bulundurularak, bu farklı gruplandırmalar halindeki müzelerin her biri incelenerek araştırmada yer verilmiştir.

Araştırma bağlamında en fazla sayıda müzenin bulunduğu liste, KVMGM'nin "Özel Müzeler" listesidir. KTB denetiminde, Türkiye genelindeki 439 faaliyet gösteren özel müzeyi kapsamaktadır (T.C. KTB, KVMGM, t.y.-f). Ankara'daki özel müzelerin 75'i bu listede bulunmaktadır. Ankara'da doğrudan KVMGM'ye bağlı 9 müze ise başka bir listede bulunmaktadır (T.C. KTB, KVMGM, t.y.-c). Bir başka kaynaktaki tabloda ise KVMGM'ye doğrudan bağlı bulunan Ankara Resim ve Heykel Müzesi'nin eklenmesiyle sayı 10'a yükselmektedir (T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024: 84-85). Dolayısıyla Ankara'da bulunan, KVMGM'ye doğrudan bağlı ve özel müze durumunda 85 müze vardır. Bu müzelerin 43 tanesi araştırma evreninde yer almaktadır. Araştırma evreninin Ankara'nın tamamına kıyasla kapladığı alan göz önünde bulundurulduğunda, Ankara'da bulunan KVMGM'ye doğrudan bağlı ve özel müzelerin yarısından fazlası, Ankara'nın görece küçük bir alanında toplanırken, yarısından azı Ankara ili sınırları içinde birbirinden uzak pek çok noktaya yayılmıştır.

Araştırma evreninde bulunup da KVMGM'nin bahsedilen iki listesinde yer almayan 18 müze de belirtilen bölgededir. Bu 18 müzeden bazıları Anıtkabir, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi ve Haritacılık Müzesi gibi askeri müze statüsündeyken, bazıları ise 2863 sayılı Yasaya göre müze olarak değerlendirilemediğinden araştırma çerçevesinde Yasadan bağımsız bir şekilde sergi salonu ya da koleksiyon olarak değerlendirilmiştir.

Sunulan bu bilgilere ek olarak çeşitli yerel kaynaklardan edinilen bilgilerden de yararlanılarak bir eski yapıtlar ile müzeler listesi oluşturulmuştur. Sonuç olarak araştırma evreni EK-2'de yer aldığı üzere 9 eski yapıt ile 61 müzeden oluşturulmuştur. Araştırma süresince araştırma evreninde değişiklikler olmuştur. Bunun sebebi ilgili bölgede bulunan bazı eski yapıtlar ile müzelerin çeşitli nedenlerle araştırmaya dahil edilememesidir.

Şekil 4: AAKTB

Kaynak: (T.C. Milli Savunma Bakanlığı, HGM, t.y.-c)

Araştırma evreninin belirtilen sınırlılıklar bağlamında olabildiğince kapsamlı oluşturulması amaçlanmıştır. Araştırma evreninin anlatımının güçlendirilmesi adına Şekil 4’te sunulan harita, T.C. Milli Savunma Bakanlığı’na bağlı HGM’nin bir uygulaması olan “Geoportal” uygulaması aracılığıyla oluşturulmuştur. Harita üzerinde poligon içinde bulunan bölge, AAKTB adlandırılması yapılan araştırma evrenidir. Bölge, en uç sınırlarında bulunan destinasyonlarla sınırlandırılmıştır. Bu bölgeyi oluşturan destinasyonların birbirlerine en yakın olan destinasyonla arasındaki kuş uçuşu uzaklığın 2 kilometreyi geçmemesi esas alınmıştır. Böylelikle bölgenin oluşturulmasında bir yakınlık sınırlaması uygulanmıştır.

TÜİK'in kaynak alındığı verilere göre daha önce Tablo 8'de sunulduğu üzere Ankara'da 2020-2024 yılları arasında müze sayısı sürekli artmıştır. 2024 yılında KVMGM'ye doğrudan bağlı ya da özel müze olarak bağlı olan 70 müze bulunmaktadır. Aynı yıl bu müzelerin ziyaretçi sayısı ise daha önce Tablo 10'da sunulduğu üzere toplam ortalama 3 milyon 711 bin ziyaretçidir (TÜİK, t.y.-b). Bu araştırmanın yapıldığı 2025-2026 yıllarında ise KVMGM'ye doğrudan bağlı

ve özel müzelerin 85 tane olduğuna ulaşılmıştır. Bu 85 müzeden 43 tanesi araştırma evreninde bulunmaktadır. Araştırmaya katılan KVMGM’ye doğrudan bağlı ve özel müzelerin sayısı ise 16’dır. Bu 16’sının araştırmanın yapıldığı sıradaki ortalama yıllık ziyaretçi sayısı ise toplam 1 milyon 928 bin kişidir. Buna göre Ankara’daki müzeler bağlamındaki kültür turizminin yarısından fazlası, ziyaretçi sayısına göre araştırma evrenini oluşturan bölgede gerçekleşmektedir. 2024 yılı için 6.550.480 ziyaretçi ile Ankara’da en fazla ziyaretçi sayısına sahip müze Anıtkabir ile Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi olmuştur. Bunun yanı sıra iki müzenin ziyaretçi sayısı, araştırma evreninin geri kalan tüm müzelerinin ziyaretçi sayısı toplamından daha fazladır. Anıtkabir ile birlikte verilen Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi ziyaretçi sayıları hariç araştırma evrenindeki 41 diğer müzenin ziyaretçi toplamı 3.648.548’dir (T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024: 84-89). Sonuç olarak Ankara’daki müzeler bağlamında AAKTB en fazla müzenin ve müzenin ziyaretçisinin bulunduğu ve sınırları içinde bulunan müzelerin birbirlerine kuş uçuşu uzaklığının 2 kilometreyi geçmemesiyle bir yakınlık sınırlamasına da sahip, bu sebeplerle “ana” olarak nitelendirilebilecek bir bölgedir.

AAKTB’nin içindeki “bölge” sözcüğü, Keleş (2020: 345-346, 2021: 34) ile Williams’ın (2005: 320-322) tanımlamaları bağlamında kullanılmıştır. Keleş, bölgeyi bir ülkenin “kaynakları ya da çıkarları açısından türdeşlik gösteren, bir bütün olarak tasarlanmasında yarar görülen bölümü” olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda AAKTB’nin “kaynakları”ndan olan eski yapıtlar ile müzeler, bunların çıkarları olan varoluş amaçları arasındaki ortaklıklar, Keleş’in açıklamasında değindiği gibi bir bütün oluşturmaktadır.

Bölge sözcüğü çeşitli büyüklüklerdeki coğrafi alanları adlandırmakta kullanılmaktadır. Örnek olarak bir mahalle, kent ya da kıt’a bölge olarak nitelendirilebilmektedir. Bölgelerin yapay sınırlarından soyutlanması için ise “mekan” sözcüğü kullanılmaktadır. Bölgelerin ölçeği amaçlarına göre değişmektedir. Bölge sınırları coğrafi, ekonomik, toplumsal ya da yönetsel ölçütlere göre çizilebilmektedir (Keleş, 2020: 345-346, 2021: 34).

Araştırma bağlamında kullanılan anlamıyla bölge, Latince yön, sınır, bölge anlamındaki kök sözcük *regionem*’den ve yönlendirmek ya da yönetmek anlamındaki kök sözcük *regere*’den 14. yy’da İngilizceye *region* şeklinde geçmiştir. Aynı bir düşünsel, fiziksel ya da belirli bir alan anlamlarında kullanılmaktadır (Williams, 2005: 320-322). Araştırmada belirli bir alanın sınırlandırılması amaçlanmıştır.

AAKTB, kültür turizmi etkinliklerinin bulunduğu bir bölgedir. 2019 yılından bu yana her yıl düzenlenen “Avrupa Hareketlilik Haftası” (2025 yılında 16-22 Eylül arası) ile “UNESCO Mirası ve Tarihi Kent Rotaları” (2025 yılında 14 Haziran - 26 Ekim arası) bu bölgede bulunmaktadır (T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2025). UNESCO Mirası ve Tarihi Kent Rotaları’ndan Tarihi Kent Merkezi Rotası, Ankara’nın varoluşundan Türkiye’nin kuruluşuna kadarki zamanda biriken kültürel mirası kapsamaktadır. Bu rota Ankara’nın tarihi kent özeği olan Ankara Kalesi’nden başlayarak sırasıyla Arslanhane Cami, Pirinç Han, Pilavoğlu Han, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Azize Teresa Kilisesi, Antik Tiyatro, Arkeopark, Augustus Tapınağı, Hacı Bayram Veli Cami, Roma Yolu, Jülian Sütunu ve Ulus Heykeli’ne uzanmaktadır (T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi, t.y.).

UNESCO Mirası ve Tarihi Kent Rotaları’ndan Cumhuriyet’in Ankara’sı Rotası ise Türkiye’nin kuruluşundan günümüze kadarki zamanda biriken kültürel mirası kapsamaktadır. Bu rota II. Meclis’ten başlayarak sırasıyla Ankara Palas, I. Meclis, İş Bankası İktisadi Bağımsızlık Müzesi, Sümerbank, Ulus Heykel, Akbank (Lozan Palas), Ziraat Bankası, Yunus Emre Enstitüsü (Tekel Binası), PTT Pul Müzesi, Osmanlı Bankası Binası, II. Evkaf Apartmanı, Gençlik Parkı, Opera, THK Binası, Radyoevi, DTCF Binası ve Adliye’ye uzanmaktadır (T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi, t.y.). Bu bahsedilen rotaların yürüyüş rotası olması, araştırma evreninde bulunan destinasyonlar arasında bir yakınlık bağının olduğunu desteklemektedir.

Turizme dair bölgeleme çalışmaları Türkiye’de görülmektedir. Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri adıyla, sınırları KTB’nin önerisi ve Cumhurbaşkanlığının onayıyla belirlenen, turizm faaliyetleri ile hareketleri yönünden önemli, doğal, tarihi ve kültürel değerlerin yoğun bir şekilde yer aldığı, korunması ve geliştirilmesinde kamu yararı görülen alanlarda bölgeleme yapılmaktadır. Amaç, bölgedeki değerlerin korunarak turizm sektörünün kontrollü kalkınması ve gelişimini sağlamaktır. Bunun için KTB, yetki ve denetiminde bulunan turizm planlaması politikalarında sektörel gelişmenin kapsadığı her türlü unsuru (yönetmelik, sosyal-ekonomik, kültürel, çevresel) bütüncül ve sürdürülebilirlik yaklaşımıyla ele almayı hedeflemektedir (T.C. KTB, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, t.y.-b).

Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri niteliğine sahip, ancak bu bölgelerin dışında, turizm açısından öncelikli geliştirilmesinde kamu yararı bulunan, sınırları Cumhurbaşkanı kararıyla belirlenen, Türkiye’ye ait Hazine taşınmazları ile tescillenebilecek

yerler Turizm Merkezleri olarak bölgelenmektedir. 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca Türkiye’de 1 Turizm Bölgesi, 4 Turizm Alanı, 70 Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi, 164 Turizm Merkezi bulunmaktadır. Ankara’da 1 Turizm Bölgesi, 2 Turizm Merkezi, 1 Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi bulunmaktadır. Bunların 4’ü de termal temalı turizme aittir (T.C. KTB, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, t.y.-b). Ancak araştırma evreninin bulunduğu bölge için AAKTB gibi bir bölgeleme yapılmamıştır.

Bu bağlamda, bu araştırmada oluşturulan AAKTB “resmi” bir bölge ya da ad değildir. Araştırma bağlamında, araştırma evreninin ve sınırlılıklarının kolaylıkla anlaşılabilmesi için oluşturulmuş bir bölge ile addır.

3.4. Araştırma Sonuçları

Araştırmanın sınırlılıkları bağlamında araştırma evreninde 9 eski yapıt belirlenmiştir. Ancak bu belirlenenler üzerine toplanan bilgiler yetersiz kalmıştır. Bu durumun önemli bir sebebi, araştırma bağlamında oluşturulan veri toplama tekniklerinin müzelere yönlendirildiği şekilde eski yapıtlara yönlendirilememesidir. Araştırma evreni bağlamında müzelerin, eski yapıtların aksine birer tüzel kişiliği, yönetimi ve temsilcisi bulunmaktadır. Sonuç olarak eski yapıtların araştırmaya katılımı sağlanamamıştır.

61 müze araştırmaya davet edilmiştir. 21 müze araştırmaya katılmıştır. Araştırmaya katılan müzelere araştırma bağlamında veri toplama teknikleri uygulanarak veriler elde edilmiştir.

Katılan müzeler, tarih, kültür, jeoloji, arkeoloji, biyoloji, zooloji, edebiyat, müzik, kurum tarihi ve bir şahsiyetin hayatı konuları üzerine kurulmuştur. Müze yönetimlerinin bağlı bulundukları kurum ile kuruldukları konu arasında bir bağlantı bulunmaktadır. Merkezi yönetime bağlı müzeler, ulusal çaptaki konular ve değerler üzerine kurulmuştur. Yerel yönetime bağlı müzeler, yereldeki tarihi ve kültürel konular ve değerler üzerine kurulmuştur. Üniversiteye bağlı müzeler ise bilimsel konular üzerine kurulmuştur.

Araştırma evrenindeki müzelerin denetimi üç müdürlüğe bağlıdır. Genel olarak Türk tarihi ve kültüründen önceki bir tarih ve kültür üzerine kurulan müzeler Anadolu Medeniyetleri

Müzesi Müdürlüğüne, Türkiye'nin kuruluşuna kadarki Türk tarihi ile kültürü üzerine kurulan müzeler Ankara Etnografya Müzesi Müdürlüğüne, Türkiye'nin kuruluşundan sonraki tarih ile kültür üzerine kurulan müzeler ise Ankara Cumhuriyet Müzesi Müdürlüğüne bağlıdır. Müzelerin bağlı bulundukları müzelere coğrafi olarak yakınlığı gözlemlenecek olursa ise coğrafi yakınlık sebebiyle de aralarında bir bağ bulunduğu söylenebilmektedir.

Katılanlara dair ortak bilgiler bulunmaktadır. Bu ortak bilgilerden biri, denetleme sürecinde sorunla karşılaşmamalarıdır. Denetleme, kültür varlıklarının korunup korunmadığı üzerine olduğundan ötürü, kültür varlıklarının korunmuş olması müzelerin sürdürülebilirliğini destekler niteliktedir.

Katılanlara dair bir ortak bilgiye göre, katılan müzelerin ziyaretçi profili öğrenci ağırlıklıdır. Bu sebeple müzeler, ziyaretçilerine kuruluş amaçları doğrultusunda alanlarıyla ilgili eğitim vermektedir.

Katılanlara dair bir başka ortak bilgi ise müze olarak temel amaçlarının kültür varlıklarının korunması, bunların uygun şekilde ziyaretçilere sergilenmesi ve ziyaretçilerin müzenin kurulduğu konuda bilgilendirilmesi olduğudur. Dolayısıyla turizmin ticari ve ekonomik boyutu müzeler açısından geri planda kalmaktadır. Ekonomik kaygıları bağlı bulundukları kurumlar tarafından idare edilmektedir.

Araştırma evrenindeki 61 müzeden 43'ü KVMGM'ye doğrudan bağlı ve özel müzelerden oluşmaktadır. 18'inden 3'ü ise askeri müzedir. Araştırmaya katılan 21 müzeden 16'sının tescili bulunmaktadır. Bir müzenin tescilinin olması, o müzenin 2863 sayılı Yasa kapsamında müze olarak tanımlanmasına ve bu yasadaki tanımlama kapsamında korunması anlamına gelmektedir. Bu durum da sürdürülebilirliğini desteklemektedir.

Araştırmaya katılan 21 müzenin temsilcilerine, araştırma evrenindeki destinasyonlardan hangilerini ziyaret ettikleri ya da sadece bildikleri sorulmuştur. Bu temsilcilerin arka planlarından bazılarının işçi, arkeolog, mühendis, sosyolog, müdür, öğrenci ve akademisyen olduğu bilgisi edinilmiştir. Ortak özellikleri müzelerinden sorumlu olmaları ve kültür turizmi içerisinde faaliyet göstermeleridir. Dolayısıyla alanlarında bir bilgi birikimine sahiptirler.

Elde edilen verilere göre Ankara Kalesi ile Anıtkabir tüm temsilciler tarafından ziyaret edilmiştir. Bu destinasyonlar, katılanlar tarafından Ankara'nın kültür turizmindeki bilinirliği en fazla olan destinasyonlardır. Ancak katılanlar tarafından Anıtkabir'in içinde bulunan Atatürk ve Kurtuluş Savaşı müzesi, Ankara Kalesi'nin yanında bulunan Anadolu Medeniyetleri Müzesi kadar ziyaret edilmemiştir ve bilinmemektedir. 21 temsilciden en az 15'inin ziyaret ettiği müzeler genel olarak Ankara'nın Altındağ ilçesinde bulunmaktadır ve Ankara Kalesi'ne yakındır. Dolayısıyla katılanlar bağlamında Anıtkabir'den sonra en çok ziyaret edilen müzeler burada bulunmaktadır.

Temsilcilerin en çok ziyaret ettiği müzeler ile müzelerden en çok ziyaret edilenler arasında paralel bir ilişki vardır. Benzer bir şekilde, katılanlar arasından sürdürülebilirlik ölçütlerine en fazla sahip olan müzeler ile temsilcilerin en fazla ziyaret ettiği müzeler arasında da paralel bir ilişki vardır.

Araştırmaya katılan 21 müzeden 12'si ücretsiz, 9'u ücretlidir. Ücretli olanlar cüzi bir ücret talep etmektedir. Bazı müzelerde hediyelik dükkan ve büfe bulunmaktadır. Ziyaretçiler isteğe bağlı olarak alışveriş yapabilmektedir. Bunlar haricinde ziyaretçiler için müze ziyaretinde bir maliyet ihtimali bulunmamaktadır. Çoğu müzede ise bu ihtimal tamamen bulunmamaktadır. Dolayısıyla ziyaretin ziyaretçilere maliyetinin bulunmaması ya da az olması ziyaretçileri cezbedebileceğinden sürdürülebilirliği artırıcı bir niteliktedir.

Araştırmaya katılan 21 müzeden 13'ünün tanıtım ile bilgilendirme amacıyla tanıtım kitapçığı, broşür, katalog gibi materyali vardır. Bu materyallerin, ziyaretçilerin cezbedilmesini ve olumlu bir deneyim yaşamalarını sağlayacağından dolayı sürdürülebilirliğe katkısı bulunmaktadır.

Destinasyonların dengesiz ilgi görmesi sürdürülebilirliği olumsuz etkilemektedir. En fazla ziyaret edilen müze Anıtkabir'dir. Genel olarak araştırmaya katılan müzeler arasında en fazla ziyaret edilenler merkezi yönetime bağlı KTB'nin müzeleridir. Sonrasında en fazla ziyaret edilen yerel yönetimlere ait müzelerdir, sonrasında ise üniversite müzeleridir. Burada önemli bir nokta, bu müzelerin her birinin diğer müzelere benzer sayıda ziyaretçi alma hedefinin bulunmamasıdır. Bu yüzden ayrıca katılanlara ziyaretçi sayısının yeterliliği sorulmuştur. 21 katılımdan 17'si ziyaretçi sayısı konusunda gelişme gösterilebileceğini dile getirmiştir. Çünkü araştırmaya katılan

müzelerin taşıma kapasitesi bunun için uygundur. Amaçları ve potansiyelleri ziyaretçi sayısını arttırma eğilimindedir. Sürdürülebilir olmaları da buna bağlıdır. Müzelerin ziyaretçi sayısı bakımından kendilerine özel taşıma kapasiteleri bulunmaktadır.

Bir destinasyonun sürdürülebilir olması için en önemli gerekliliklerden biri, ekonomik olarak sürdürülebilir olması gerekliliğidir. Bu bağlamda araştırmaya katılan müzelerin yeterli finanse edilip edilmediği sorulmuştur. 21 katılıandan 11'i yeterli finanse edildiklerini belirtmiştir. Yeterli finanse edildiklerini belirtmeyenler bunun acil bir sorun olmadığını, yalnızca bu konuda gelişim gösterebileceklerini belirtmektedir. Sonuç olarak destinasyonların hedefleri vardır ve bu hedeflere ulaşabilmeleri için ekonomik olarak sürdürülebilirliğe sahip olmaları gerekmektedir.

Sürdürülebilirlik için destinasyonda yeterli çalışan bulunması gerekmektedir. Bu gereklilik, faaliyetlerin devam edebilmesine, amacına ulaşmasına, ve aksamamasına hizmet eder. Çalışan yeterliliği yalnızca sayı bakımından değil, çalışanın donanımı ve ihtiyaçlara karşılık verebilmesi bakımından da değerlendirilir. 21 katılıandan 13'ünün yeterli çalışanı bulunmaktadır.

GSTC-D'nin araştırma bağlamında müzelerin değerlendirilmesinde kullanılabilecek ölçütleri en kapsamlı şekilde özetlenerek ve kolayca anlaşılabilir ve cevaplandırılabilir şekilde getirilerek araştırmaya katılanlara anket şeklinde sunulmuştur.

Sunulan anket, sürdürülebilir turizmin dört boyutu üzerine hazırlanmıştır. Bu boyutlar yönetsel, sosyal-ekonomik, kültürel ve çevresel boyuttur. Araştırmaya katılanların tamamı, anketin tamamına olumlu cevap verememiştir. Katılanların tamamının olumlu ya da olumsuz cevaplandığı bir soru da bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra katılanlar bazı soruları cevaplandırmamıştır. Bu sebeple her soruya verilen cevap sayısı değişiklik göstermektedir. Sonuç olarak genelleme yapılabilecek istatistikler bulunmaktadır.

3.4.1. Yönetsel Boyut

Müzelerin bağlı bulundukları yer, müzelerin işleyişlerini, finansal durumlarını ve vizyonlarını etkilemektedir. Personelle ilgili süreçler genel olarak bağlı bulundukları kurum tarafından yürütüldüğünden ötürü müzelerde bununla ilgili belgeler bulunmamaktadır.

Müzelerin kuruldukları konular farklı olsa da, kültür varlıklarını korumak, tanıtmak ve alanları üzerinde eğitimde bulunmak amacı aynıdır. Bu sebeple ortak amaç için işbirliği içerisinde olmaları sürdürülebilirliklerine katkı sağlayacaktır. İşbirliği içerisinde olmaları için ise yerel yönetimlerin sorumluluk üstlenerek bu işbirliğine liderlik etmesinde yarar bulunmaktadır. Bunun yanı sıra yerel yönetimlerin AAKTB'deki gibi yerel ve birbirine yakın müzelerin istek ve ihtiyaçlarına cevap vermesi verimli olacaktır. Araştırmaya katılanlardan da bu görüşte olanlar bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan 21 müzenin GSTC-D temelinde oluşturulan ankete verdiği cevaplarla hazırlanan istatistiğin araştırma bağlamında yönetsel boyutu değerlendirilmiştir.

Katılanların 6'sı işe alım ölçütlerini gösteren belgeye sahipken, 7'si sahip değildir. Personel alımında belirli ölçütlerin gözetilmesi, müzeye alınan personelin istek ve ihtiyaçları karşılayabilmesi açısından önemlidir. Müzenin istek ve ihtiyaçlarını karşılayan personel ile müzenin sunacağı hizmetin kalitesi artacaktır. Hizmet kalitesinin artması ise sürdürülebilirliği arttıracaktır.

Katılanların 4'ü işe alım ile gerekçelerini belirten belgeye sahipken, 7'si sahip değildir. Personel alımlarının kayıt altında bulundurulması ve hangi amaçla gerçekleştiğinin belirtilmesi müzenin istek ve ihtiyaçlarının karşılanması için önemlidir.

Katılanların 1'i işe alım belgesi ile gerekçesini kamuoyuyla paylaşmaktayken, 9'u paylaşmamaktadır. Özellikle kamuya bağlı müzelerin kamuoyuna şeffaflıkla bilgilendirmede bulunması turizm faaliyetinin desteklenmesine katkı sağlayacaktır.

Katılanların 13'ü çalışma koşullarını gösteren belgeye sahipken, 5'i sahip değildir. Personelin hak, görev ve sorumlulukların belirtilmesi, müzenin işleyişini kolaylaştıracaktır.

Katılanların 12'si çalışanların haklarını gösteren belgeye sahipken, 4'ü sahip değildir. Bu durum personelin verimli çalışmasını etkilemektedir.

Katılanların 18'i çalışma koşullarını gösteren belgeye sahipken, 2'si sahip değildir. Personelden beklenenlerin belirtilmiş olması müzenin işleyişindeki verimliliği arttıracaktır.

Katılanların 9'u şimdiki ve gelecekteki finans kaynağını gösteren finans planına sahipken, 7'si sahip değildir. Müzeler, finanse edildiği sürece varlığını sürdürebilecektir.

Katılanların 10'u işlem ile sözleşmelerde şeffaflığı gösteren yönetim kılavuzuna sahipken, 7'si sahip değildir. Müzenin işleyişinin belirli kurallarla gerçekleşmesi keyfiligi önleyecektir ve düzen sağlayacaktır.

Katılanların 14'ünün strateji ve eylem planını gösteren belgesi bulunmakta, 5'inin bulunmamaktadır. Planlamayla işleyişin sağlanması düzensizliği önleyecektir. Müzenin işleyiş şekli belli olacaktır.

Katılanların 15'i merkezi yönetimle, 14'ü yerel yönetimlerle, 10'u özel sektörle plan yapımında işbirliği yapmaktadır. Müzenin amaçlarını gerçekleştirmek için farklı yolları kullanması etkinliğini arttıracaktır.

Katılanların 17'si sorun ve risklere eylem planında yer vermekte, 2'si vermemektedir. Oluşabilecek sorunların önlenmesi ya da oluştuğunda giderilmesi için plan yapılması müzenin işleyişini aksatmayacaktır.

Katılanların 9'u sürdürülebilir politikalara planlamada atıfta bulunmakta, 5'i bulunmamaktadır. Gelecekte varlığını korumak için müzelerin sürdürülebilir politikalar üzerinde durmasında fayda bulunmaktadır.

Katılanların 14'ü uygulamalarının sonuçlarını sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel yönden takip etmektedir, 3'ü etmemektedir. Uygulamaların sonuçlarının değerlendirilmesi, istenen yönde gelişim sağlanabilmesi için yol gösterici olacaktır.

Katılanların 18'i eylemlerini kayıt altında tutmakta, 2'si tutmamaktadır. Müzenin işleyişinin kayıt altında olması verimliliğini arttıracaktır ve denetimi kolaylaştıracaktır.

Katılanların 16'sının ziyaretçilerin geri dönüşünü sağlayan bir sistemi bulunmakta, 5'inin bulunmamaktadır. Ziyaretçilerin görüşlerinin alınması müzelerin kendilerini geliştirmesine katkı sağlayacaktır.

Katılanların 13'ünün uygulamaları ziyaretçi geri dönüşüne göre değişmekte, 6'sının değişmemektedir. Ziyaretçilerin dilek ve şikayetlerine göre gelişim gösteren müzeler, sundukları tecrübeyi iyileştirmiş olacaklardır.

Katılanların 18'inin tanıtım amacıyla (reklam) uygulamaları bulunmakta, 2'sinin bulunmamaktadır. Daha fazla ziyaretçi çekebilmek için müzenin tanıtımları yaygınlaştırılmalıdır.

Katılanların 14'ünün ziyaretçilerin ne zaman, ne yoğunlukla geleceğine dair görüşü bulunmakta, 5'inin bulunmamaktadır. Ziyaretin gerçekleşeceği yoğunluğun bilinmesi, ziyaret zamanlarının ayarlanmasında ve ziyaret gruplarının oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Katılanların 18'inde yıl boyunca ziyaretçi değişimi gözlemlenmekte, 2'sinde gözlemlenmemektedir. Ziyaret düzeninin bilinmesi, müzelerin işleyişlerini buna göre şekillendirmesini sağlayacaktır.

Katılanların 13'ünde ziyaretçi akımlarını yönetmek için bir uygulama (randevu sistemi gibi) bulunmaktadır, 7'sinde bulunmamaktadır. Ziyaretçi akımlarını yönetmek, ziyaret yoğunluğundan oluşabilecek olumsuzlukları önleyecektir.

Katılanların 19'unda belirli bir ziyaretçi kitlesi için ziyaret zamanı düzenlemesi yapılmaktadır, 1'inde yapılmamaktadır. Ziyaretin bir zaman düzeninde gerçekleşmesi, müzelerin işleyişini bir düzene oturtacaktır.

Katılanların 14'ünde destinasyonun işleyişine dair yönetmelik bulunmakta, 3'ünde bulunmamaktadır. Müzelerin işleyişlerinin düzenlenmesi sunulan hizmetin verimliliğini arttıracaktır.

Katılanların 18'inde oluşabilecek sorunlar ile bunların çözümüne dair planlama bulunmakta, 1'inde bulunmamaktadır. Oluşabilecek sorunların önlenmesi ya da giderilmesinin yollarının düşünülmesi, müzelerin işleyişlerinin aksamaması için önemlidir.

Katılanların 15'inde planlama yapılırken destinasyonun sosyal şartları dikkate alınmaktadır, 4'ünde alınmamaktadır. Müzelerin işleyişlerinin yerel topluluklara etkisi ve bağı göz önünde bulundurulmalıdır.

Katılanların 13'ünde planlama yapılırken destinasyonun ekonomik şartları dikkate alınmaktadır, 5'inin alınmamaktadır. Müzelerin bulundukları yerdeki ekonomik durumun, müzelerin işleyişleri üzerine etkisi ve bağı hesaba katılmalıdır.

Katılanların 14'ünün planlama yapılırken destinasyonun kültürel şartları dikkate alınmaktadır, 4'ünün alınmamaktadır. Müzelerin bulundukları yerdeki kültürel şartların müzelerin işleyişine uygunluğu, etkisi ve bağı düşünülmelidir.

Katılanların 15'inde planlama yapılırken destinasyonun çevresel şartları dikkate alınmaktadır, 3'ünde alınmamaktadır. Müzelerin bulundukları çevre ile bağı değerlendirilmelidir.

Katılanların 11'inde planlamalar bilimsel araştırmalar ve ölçütler temel alınarak yapılmaktadır, 1'inde yapılmamaktadır. Müzelerin işleyişinin bilimsel temele dayanması verimliliklerini arttıracaktır.

Katılanların 12'sinde kriz yönetim planı bulunmakta, 3'ünde bulunmamaktadır. Oluşabilecek kriz durumlarına karşılık alınacak eylemlerin planlanması sürdürülebilirliklerini etkileyecektir.

Katılanların 16'sında acil durumlara müdahale planı bulunmakta, 2'sinde bulunmamaktadır. Gerekğinde gerekli müdahalelerin yapılabilmesi sürdürülebilirliği arttırmaktadır.

3.4.2. Sosyal-Ekonomik Boyut

Turizm faaliyetleriyle insanlar, günlük hayatlarında bulundukları yerdekenden farklı bir yerdeki insanlarla etkileşime girmektedir. Özellikle kültür turizminde, farklı bir toplumu tanımak için o toplumun yaşadığı yere ziyaret düzenlenmektedir. Turizm faaliyetleri çıkar paydaşı olan yerel halkla istişarede bulunulmadan ya da yerel halk hesaba katılmadan yapıldığında, yerel halk tarafından turizm faaliyetine karşı memnuniyetsizlik oluşabilmektedir. Bu durum da turizm faaliyetinin sürdürülebilirliğini etkilemektedir. Müzeler kendi faaliyetleri için ayrılmış, sınırları belli bir mekanda işleyişlerini sürdürdüklerinden ötürü, ziyaretçiler ile yerel halkın turizm faaliyetinden kaynaklı doğrudan etkileşimleri bulunmamaktadır. Ancak destinasyona giden ya da

yakın “yol üzerinde” bulunmaları sonucu dolaylı olarak ziyaretçiler ile yerel halkı etkileşime geçirebilmektedir.

Turizm faaliyetinin temel amaçlarından biri, gerçekleştiği bölgede kalkınmaya hizmet etmesidir. Kültür turizmi faaliyetiyle yerel ekonominin fayda sağlaması, turizmin sürdürülebilirliğini de sağlamaktadır. Turizm faaliyeti sonucu yeterli bulunan bir kazanç elde edilmediği takdirde, özellikle turizm faaliyetinin gerçekleşmesi için yeterli finanse edilememe hallerinde, turizm faaliyetinin sürdürülmesi zorlaşmaktadır. Ancak müzeler, ekonomik sorunlarla büyük ölçüde ilgilenmemektedir. Bağlı oldukları kurum ve kuruluşlar, gerçek ya da tüzel kişiler müzelerin finansını sağlamaktadır. Bunun bir sonucu olarak müzelerin ekonomik sürdürülebilirlikleri de finans kaynaklarına bağlıdır. Bu durumun faydası ise müzelerin kuruluş amaçlarına, yani kültür varlıklarının korunmasına ve eğitime yoğunlaşabilmeleridir.

Araştırmaya katılan 21 müzenin GSTC-D temelinde oluşturulan ankete verdiği cevaplarla hazırlanan istatistiğin araştırma bağlamında sosyal-ekonomik boyutu değerlendirilmiştir.

Katılanların 11’i temsil ettikleri destinasyonun yerel ekonomiye katkı sağladığını, 4’ü sağlamadığını belirtmektedir. Turizm faaliyetinin yerel ekonomiye katkı sağlaması, çıkar paydaşlarının turizm faaliyetini desteklemesini sağlayacaktır.

Katılanların 11’i bünyesinde kariyer imkanı sunmakta, 6’sı sunmamaktadır. Çalışanların uzmanlaşması ya da uzmanlık alanlarıyla müzede çalışmaları, müzenin hizmet kalitesini arttıracaktır.

Katılanların 6’sının kar amacı güden turizm faaliyeti (giriş ücreti hariç, hediyelik dükkanı gibi) bulunmaktadır, 10’unun bulunmamaktadır. Müzenin maliyetlerini tamamen finanse edecek bir kazanç sağlamasa da, ek gelir sağlamaktadır.

Katılanların 8’i ticari harcamalarını yerel ekonomiyi desteklemek amacıyla gerçekleştirmekte, 6’sı gerçekleştirmemektedir. Gerektiğinde çıkar paydaşı olan yerel işletmelerle ticaretin gerçekleşmesi, çıkar paydaşları tarafından destinasyonun desteklenmesini sağlayacaktır.

Katılanların 3’ü kendisine ve yerel ekonomiye gelir ile gider durumunu ölçmektedir, 9 ‘u ölçmemektedir. Müzeler kuruluş amaçları gereği eğitime odaklanmaktadır. Ekonomik kaygılar

geri plandadır. Dolayısıyla çevrelerinde bulunan çıkar paydaşı işletmelerin sağladığı kazançla ilgilenmemektedirler.

Katılanların 4'ü destinasyonun olağan işleyişi haricinde eğitim-öğretim aktivitelerinde bulunmakta, 7'si bulunmamaktadır. Müzelerin temel amaçlarından biri konuları üzerine eğitimde bulunmaktır. Bunu ziyaret dışında etkinlik düzenleyerek, kurslar vererek de gerçekleştirebilirler.

Katılanların 4'ü destinasyonun büyümesi ya da küçülmesi konusunda plana ya da uygulamaya sahipken, 7'si sahip değildir. Müzeler, finansal olarak bağımlı olduklarından dolayı mevcut işleyişleri ötesini planlamakta zorlanmaktadır. Ancak gelecekteki işleyişlerine dair vizyona sahip olmaları, sürdürülebilirliklerini arttırmaktadır.

Katılanların 16'sı güvenlik hizmetine (polis gibi) kolaylıkla erişebilmektedir, 3'ü erişememektedir. Müzelerin bulunduğu bölgede asayişin sağlanması, suç oranını ve ihtimalini azaltacaktır. Bu da turizm faaliyetinin güvenli bir ortamda gerçekleşmesini sağlayacaktır.

Katılanların 10'u sağlık hizmetine (hastane gibi) kolaylıkla erişebilmekte, 5'i erişememektedir. Özellikle sağlık sorunu yaşayan ya da ihtimali olan ziyaretçilerin acil durumlarda getirilebileceği sağlık kuruluşu olması, olmaması durumunda oluşabilecek memnuniyetsizliği önleyecektir.

Katılanların 16'sının temsil ettikleri destinasyona toplu taşıt ulaşımı bulunmaktadır, 3'üne bulunmamaktadır. Toplu taşıt kullanımı, ulaşımda emisyonları düşürerek ve hava kirliliğini azaltarak çevreyi korumaya yardımcı bir ulaşım şekli olduğu gibi, ziyaretçilerin kolayca müzeleri ziyaret etmesi için de önemlidir.

Katılanların 4'ünde ziyaretçide aranan şart (yaş aralığı gibi) bulunmaktadır, 13'ünde bulunmamaktadır. Bazı müzeler kuruluş konuları olarak belli bir yaş aralığına hitap etmektedir. Bunlar genellikle 18 yaş altı çocukların ziyaretine açık çocuk müzeleri olmaktadır. Hitap ettiği kitle arttıkça potansiyel ziyaretçi sayısı da artacaktır. Potansiyel ziyaretçi sayısının artması ise sürdürülebilirliğini destekleyecektir.

Katılanların 10'u engelli bireylerin ihtiyacı gözetilerek tasarlanmıştır, 5'i tasarlanmamıştır. Müzelerin her bir bireye hitap edebilmesi, ziyaret tecrübesini yaşatabilmesi için, olabildiğince farklı yollarla sergilemede bulunabilmesi önemlidir.

Katılanların 15'i kamu ya da özel sektörden geri dönüş (feedback) almakta, 3'ü almamaktadır. Çıkar paydaşlarının kendileri hakkında değerlendirmede bulunabilmesi, müzenin kendini geliştirmesine ve daha iyi hizmet sunmasını sağlayacaktır.

Katılanların 16'sı aldıkları geri dönüşle uygulamalarını değiştirmekte, 3'ü değiştirmemektedir. Kendilerini ortaya çıkan sorunlar sonucu geliştiren müzeler, geliştirmeyenlerden daha sürdürülebilir olacaktır.

Katılanların 17'si turizmle alakalı yerlerle görüşüp istişare etmekte, 4'ü etmemektedir. Turizm faaliyetinde bulunanların bilgi alışverişinde bulunması onları geliştirecektir.

Katılanların 16'sı sürdürülebilir olmak için turizmle alakalı yerlerle görüşmekte, 4'ü görüşmemektedir. Gelecekte varlıklarını koruyabilmek ve öncekinden daha etkin faaliyette bulunabilmek sürdürülebilirliği arttıracaktır.

Katılanların 13'ü temsil ettikleri destinasyonun bulunduğu yerelin sakinlerinden geri dönüş almakta, 6'sı almamaktadır. Turizm faaliyetinden yerel halkın nasıl etkilendiğini öğrenmek, destinasyonların kendilerini geliştirmelerini sağlayacaktır. Bu yolla yerel halkta oluşabilecek potansiyel memnunsuzluk giderilecek ya da önlenecektir.

Katılanların 12'sinin yerel sakinlerin destinasyondan dolayı karşılaştığı sorunlar için geri dönüş bulunmakta, 8'inin bulunmamaktadır. Çıkar paydaşlarından olan yerel halkın dilek ve şikayetlerini öğrenmek, sorunların çözümünü sağlamaya yarayacaktır.

Katılanların 12'sinin kamuoyunu bilgilendiren sistemleri bulunmakta, 5'inin bulunmamaktadır. Yerel halka müzenin işleyişiyle ilgili sunulacak bilgilendirme, yerel halkın işleyiştten haberdar olmasını sağlayarak memnuniyeti arttıracaktır.

3.4.3. Kültürel Boyut

Kültür turizmi, farklı kültürleri bir araya getirmeyi, etkileşime sokmayı, birbirleri hakkında bilgiler edindirmeyi ve bu süreçten memnun kalınmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Müzenin temel kuruluş amaçlarından birisi kültür birikimini sergilemek ve ziyaretçilere kuruldukları konu hakkında bilgiler sunmaktır.

Bir başka temel kuruluş amaçları ise turizm ürünü olan ve kaynak olarak kullandıkları kültür varlığının korunmasıdır. Bunun gerçekleştirilebilmesi için ulusal seviyede, başta anayasa olmak üzere çeşitli yasalar ve yönetmelikler düzenlenmiş, uluslararası seviyede ise sözleşmelere taraf olunmuştur. Ancak araştırma evrenindeki her müze “tescil”e sahip olarak yasal düzenlemeler kapsamında bulunmadığından ötürü sürdürülebilirlikleri bundan etkilenecektir. Ancak tescil durumuna bakılmaksızın hiçbir katılan, kültür varlıklarının korunmasına dair denetlemede sorunla karşılaşmamaktadır.

Araştırmaya katılan 21 müzenin GSTC-D temelinde oluşturulan ankete verdiği cevaplarla hazırlanan istatistiğin araştırma bağlamında kültürel boyutu değerlendirilmiştir.

Katılanlardan 16’sı tescilli müze olsa da, 18 müzenin kültür varlığı listesi bulunmaktadır, 1’inin bulunmamaktadır. 16 müze kanunlar ve uygulamalarla sahip oldukları kültür varlıklarının korunduğunu, 2’si korunmadığını belirtmiştir. Müzenin tescilinin olması, 2863 sayılı Yasayla korunduğu anlamına gelmektedir. Yasal koruma altındaki müzeler, yasal koruma altında olmayan müzelerden daha sürdürülebilirdir.

Katılanların 15’i Ankara’yı tanıtmaktadır, 4’ü tanıtmamaktadır. Kentin kültürle yakın bir bağı vardır. Birbirleriyle sürekli etkileşim halindedirler ve birbirlerini şekillendirirler. Bu sebeple kültürün nesneler aracılığıyla görünür kılındığı müzeler, bulunduğu kente dair bilgileri içermektedir.

Katılanların 14’ü kendileri hariç Ankara’daki diğer eski yapıtlar ile müzeleri de tanıtmaktadır, 5’i tanıtmamaktadır. Benzer olarak katılanların 14’ü Ankara’daki diğer destinasyonlarla işbirliğinde bulunmakta, 5’i bulunmamaktadır. Dolayısıyla müzeler arasında yalnız kendi konuları üzerine bir çaba değil, genel olarak Ankara ve sahip olduğu kültürün tanıtılmasına dair bir işbirliği vardır.

Katılanların 10’u işbirliği yaptığı destinasyonlarla sürdürülebilirlik konusunu tartışmaktadır, 3’ü tartışmamaktadır. Müzelerin gelecekte de varlıklarını koruyabilmeleri için sürdürülebilirlik konusu üzerinde durmaları önemlidir.

Katılanların 14’ü merkezi idare, 8’i yerel yönetim, 7’si özel sektör aracılığıyla destinasyonlarla işbirliğini yürütmektedir. Müzelerin kendi aralarında ortak bir hedefte

işbirliğinde bulunmaları için güçlü bir örgütsel yapı altında toplanmaları yarar sağlamaktadır. Bu işbirliği yerel yönetim çatısı altında olacak olursa müzeler açısından daha da yararlı olacaktır. Çünkü müzelerin bulunduğu yerel bölgeye daha hakim, merkezi yönetimden daha küçük yapılarıyla ise daha hızlı bürokrasiye sahip olacaklardır.

Katılanların 11'i yabancı dilde tanıtım yapmakta, 5'i yapmamaktadır. Katılanlardan 7'si yabancı dilde destinasyonun reklamını yapmakta, 9'u yapmamaktadır. Müzelerin daha fazla ziyaretçiye hitap edebilmesi için daha fazla ziyaretçiyle iletişim kurabilmesi önemlidir.

Katılanların 8'i tur ya da rehberlik uygulamalarında yer alırken, 6'sı almamaktadır. Turizme dair farklı faaliyet kolları ile işbirliği daha etkin turizm faaliyetleri gerçekleşmesini sağlayacaktır.

3.4.4. Çevresel Boyut

Kültür turizmi, turizm türleri arasında çevresel sürdürülebilirliği ile öne çıkmaktadır. Müzelerin işleyişleri ile müzeleri ziyaretle gerçekleştirilen turizm aktivitesi çevreye zarar verecek, çevre kirliliğine sebep olacak ya da çevre kaynaklarını aşırı kullanıma sürükleyecek nitelikte değildir. Bununla beraber müzelerin atık miktarı da az olduğundan bu konuya yönelik düzenleme, plan ve uygulamalar da azdır.

Araştırmaya katılan 21 müzenin GSTC-D temelinde oluşturulan ankete verdiği cevaplarla hazırlanan istatistiğin araştırma bağlamında çevresel boyutu değerlendirilmiştir.

Katılanların 9'u turizm aktivitesinin trafik sorununa sebep olduğunu, 8'i olmadığını belirtmektedir. Günlük yaşamın, yürütülen çalışmaların ya da ulaşımın aksaklığa uğramaması için trafik yoğunluğunun az olması ya da olmaması önemlidir. Trafik sorununun görüldüğü müzeler, görece daha fazla ziyaret edilen ve merkezi yönetime ya da yerel yönetimlere bağlı müzeler olmaktadır.

Katılanların 1'i çevresel sorunlara sebep olduklarını, 15'i olmadığını belirtmektedir. Neyin “çevresel sorun” olarak kabul edileceği katılanlar arasında göreceli değerlendirilmektedir.

Bu sebeple hayatın olağan akışını engelleyici, yerelde rahatsızlık sebebi ya da çevresel kirlilik oluşturabilecek durumlar katılanlar tarafından büyük oranda görülmemektedir.

Katılanların 7'si çevreyi korumaya yönelik planlamaya sahipken, 7'si sahip değildir. Müzelerin planlanmış ve olağan işleyişleri bir çevre sorunu oluşturmaya eğilimli değildir. Bu sebeple bazı müzeler bu konuda planlama gereği duymamaktadır. Ancak çevre sorunlarına eğilimli olmamaları, tamamen soruna sebebiyet vermeyecekleri anlamına gelmemektedir. Müzenin işleyişi için gerekli düzenlemelerin ya da planlamaların yapılmasının amaçlarından biri de çevre sorunlarına sebebiyet verilmesinin önlenmesidir.

Katılanların 5'i çevreyi korumaya yönelik uygulamaya sahipken, 7'si sahip değildir. Merkezi yönetime bağlı müzeler, çevreyi korumaya yönelik uygulamalara daha çok sahiptir.

Katılanların 13'ü su, elektrik vb. kaynakların tüketimine dikkat etmekte, 5'i etmemektedir. Doğal kaynaklar ile enerji kaynaklarının verimli kullanımı, çevre sorunlarının ortaya çıkma ihtimalini azaltmaktadır. Buna bağlı olarak meydana çıkacak maliyetler de düşecektir.

Katılanların 4'ü enerji verimliliğini arttıran uygulamalara sahipken, 9'u sahip değildir. Enerji verimliliğinin sağlanması düzenlemelerle, planlamalarla, ekonomik ve teknolojik imkanlarla yakından bağlantılıdır.

Katılanların 1'i yenilenebilir enerji kaynağı kullanmakta, 12'si kullanmamaktadır. Yenilenebilir enerji kullanımı, çevrenin korunmasını desteklemektedir.

Katılanların 16'sının temizlik denetimi bulunmakta, 2'sinin bulunmamaktadır. Çevre kirliliğinin önlenmesi ve hijyenik ortamın sağlanması açısından temizlik denetiminde bulunulması önemlidir.

Katılanların 8'inin atıkların geri dönüşümü için uygulaması bulunmakta, 9'unun bulunmamaktadır. Kaynakların geri dönüşümü kullanım verimliliğini arttıracaktır.

3.4.5. Değerlendirme

Sürdürülebilirlik ölçütlerini daha fazla karşılayan müzeler, genel olarak sırasıyla merkezi yönetim tarafından kurulanlar, yerel yönetimler tarafından kurulanlar ve diğer kurumlar tarafından kurulanlardır. Ziyaretçi sayıları ile sürdürülebilirlik arasında bir bağ bulunmaktadır. Genel olarak sürdürülebilirlik ölçütlerini daha çok karşılayan müzeler, daha az karşılayanlara göre daha fazla ziyaretçi sayısına ulaşmaktadır. Katılanların kendi aralarındaki tanınırlıkları sürdürülebilirlik ölçütlerini karşıladıkça ve ziyaretçi sayısı arttıkça artmaktadır.

Müzelerin birbirlerine karşı sahip oldukları bilgiler, birbirlerine bulundukları ziyaretler ve ziyaretçi sayıları göz önüne alındığında müzelerin tanıtımının ve bu konuda işbirliğinin yaygınlaştırılması sürdürülebilirliklerini destekleyecektir.

Katılanların müze olarak temel amaçları, kültür varlıklarının korunması ve kuruldukları konu üzerine bilgilendirmede, bilinçlendirmede ve eğitimde bulunmaktadır. Kuruluşları ve işleyişleri 2863 sayılı Yasa ve ilgili yönetmeliklerle düzenlenmiştir. Bağlı oldukları müzelerce denetlenmektedirler. Kuruluş amaçları ekonomik kaygılardan uzak olduklarından, giriş ücreti ya da hediyelik eşya haricinde tüm finans kaynakları bağlı oldukları kurum ya da kuruluşlardır. Dolayısıyla ekonomik sürdürülebilirlikleri bağımlı durumdadır.

Temel amaçlarının ekonomik kaygılara sahip olmaması ve işleyişlerinin mevzuatla düzenlenmesi sebebiyle genel olarak yerel ekonominin turizm faaliyetinden kazancı müzeler tarafından üzerinde durulmamaktadır, ancak kazanç sağlaması desteklenmektedir. Genel olarak yerel halkın karşılaştığı sorunlarla ilgilenilmekte ve giderilmesi yönünde eylemde bulunmaktadır. Benzer şekilde genel olarak ziyaretçilerin memnuniyetinin sağlanması için geri dönüş sistemleri mevcuttur.

Araştırmaya katılan müzelerin çoğunun ücretsiz olması, ücretli olanların ise cüzi bir giriş ücretine sahip olması ziyaretçileri maliyet bakımından caydırmayacaktır. Bunun yanı sıra müzenin tanıtımı için hazırlanan broşürler, kataloglar ya da kitapçıklar gibi materyaller de daha fazla ziyaretçiye ulaşmalarını sağlayarak sürdürülebilirliklerini destekleyecektir.

2863 sayılı Yasa kapsamında “tescilli” müze statüsüne sahip katılanların sürdürülebilirlik ölçütlerini karşılama seviyesi ve ziyaretçi sayıları, “tescilsiz” olan katılanlara göre büyük ölçüde daha yüksektir. Bu bağlamda denebilir ki müzelerin yasal zemini sürdürülebilirliklerine önemli bir etkidir.

Turizm faaliyetinin çevresel boyutu asgari seviyededir. Ancak yine de bazı müzeler için ulaşımda toplu taşımanın desteklenmesi, trafik sorununun çözülmesi, atıkların geri dönüşümünü sağlayacak uygulamalarda bulunulması ve kaynakların verimli kullanılmasının yaygınlaştırılması sürdürülebilirliklerine katkı sağlayacaktır.

Katılanlar tarafından personel ve finansal bakımdan gelişme gösterilebileceği belirtilmiş, ancak bunun mevcut durumda sorun teşkil etmediği eklenmiştir. Katılanların genel olarak ortak amacı olan Ankara ve kültürünün tanıtılmasının yanı sıra birlikte işbirliğinde bulunulduğu ve bu işbirliğinin geliştirilmesi için çaba harcandığı belirtilmiştir. Bu sürdürülebilirliğin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Çünkü veriler ışığında görülmektedir ki işbirliği gerçekleştiren müzeler, gerçekleştirmeyenlere oranla daha fazla sürdürülebilirlik ölçütünü karşılamaktadır.

SONUÇ

Turizm endüstrisi, ülkelerin kalkınma için kullanabileceği araçlardan biridir. Kültür turizmi ise turizmin en yaygın aracıdır. Araştırma evrenini oluşturan destinasyonlar kültür turizmi aracılığıyla kullanılarak bulundukları bölgeye ve o bölgenin toplumuna yarar sağlamaktadır.

Bu sağlanan yararın devam edebilmesi ve yararın sağlanmasında kullanılan kültürel mirasın korunabilmesi için araştırma evrenini oluşturan destinasyonların sürdürülebilir olması gerekmektedir. Araştırmanın amacı bu gerekliliğin ne ölçüde sağlandığının değerlendirilmesi olmuştur.

Bu değerlendirmede bulunabilmek için nitel araştırma yöntemi kullanılarak araştırma evrenini oluşturan müzelerde gözlem ve görüşme gerçekleştirilmiştir. GSTC-D'den yararlanılarak müzelerde kullanılmaya uygun bir anket hazırlanmıştır. Müzeler hakkında detaylı veri toplanması için ek olarak mülakat soruları ve bir anket daha hazırlanmıştır. Bu veri toplama teknikleriyle olabildiğince kapsamlı bir şekilde araştırma konusunun farklı yönlerini ele almak amaçlanmıştır. Araştırma evrenini oluşturan 61 müzeden 21'inin katılımıyla araştırma gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda araştırmaya katılanların genel olarak sürdürülebilir turizme sahip olduğu görülmektedir. Katılanlar, araştırmanın hipotezleri doğrultusunda, kuruluş amaçları olan kültürel eğitim ve bilinç misyonlarını temel hedef olarak belirlemektedir. Bu hedef doğrultusunda ziyaret maliyetleri cüzi tutulmuştur ve hedef ziyaretçi kitlesi öğrenciler ile gençler olarak belirlenmiştir. Bunun sonucunda arka planda kalan müzenin işletme maliyeti, finansal problemleri ve çalışan yeterliliği, bağlı bulundukları kurumların sorumluluğunda kalmaktadır. Bu doğrultuda ekonomik olarak sürdürülebilirliklerinde bağımsız durumda bulunmamaktadırlar. Müzenin faaliyetleri sonucu yerel ekonomide gelir sağlanmasını desteklemektedirler. Ancak bu konuda özel bir çaba sarf edilmemektedir.

Katılanlar, araştırmanın hipotezleri doğrultusunda, genel olarak tanıtım ve reklam ile işbirliği ve koordinasyon konularında sorunla karşılaşmaktadır. Araştırma evreninde bulunan

kendileri haricindeki destinasyonlar hakkında sahip oldukları tanınırlığa dair bilgilerin değışiklik göstermesi de bu durumu desteklemektedir. Sorunların çözümü için ise yerel yönetimlerin sorumluluk alması desteklenmektedir. Tanıtım ve işbirliğinin yaygınlaştırılması ile sürdürülebilirlik ölçütlerinin karşılanması arasında paralel bir bağ bulunmaktadır. Bunun sebebi tanıtım ve işbirliğinin sağlanmasıyla müzelere gelen ziyaretçi sayısının artmasıdır. Müzelerin temel amaçlarından olan eğitim faaliyetinin olabildiğince gerçekleşebilmesi için ziyaretçilere ihtiyacı bulunmaktadır. Sürdürülebilirlik ölçütlerini genel olarak daha fazla karşılayan müzeler, daha fazla ziyaretçiye sahip olmaktadır.

Son olarak katılanlar, araştırmanın hipotezleri doğrultusunda, sürdürülebilirliğin çevresel boyutu konusunda sınırlı bir kapsama sahiptir. Bunun sebebi kültür turizminin, özellikle müzelerin sürdürülebilir turizme yatkın olmasıdır. Çevresel sorunlara sebebiyet verme potansiyelleri kısıtlıdır. Dolayısıyla çevresel sürdürülebilirlik bakımından karşılaştıkları sorunlar azdır.

KAYNAKÇA

- Aktüre, S. (1984). 16. Yüzyıl Öncesi Ankara'sı Üzerine Bilinenler. İçinde Yavuz, E. & Uğurel, Ü. N. (Ed.), *Tarih İçinde Ankara* (1-48). ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği.
- Altındağ Belediyesi (2006). *Altındağ Rehberi*. Kültür-Sanat Yayınları.
- Anis, A., Putra, H. S., Azhar, Z. & Rahmadani, T. (2023). Global Sustainable Tourism Council Criteria (GSTC) Approach in Sustainable Tourism Planning: Case Study of Silokek Geopark Tourism at Sijunjung Regency. *AEBMR*, 250, 182-189. https://doi.org/10.2991/978-94-6463-158-6_16
- Ankara Büyükşehir Belediyesi (2021). *Ankara Kent Rehberi*. Matsa Basımevi.
- Armay, U. (1998). *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*. Der Yayınları, 2. Baskı.
- Aslan, E. & Güneş, S. G. (2016). “Sakin Şehir”ler İçin Sürdürülebilir Turizmin Önemi: Sakarya-Taraklı Örneği, *Journal of Recreation and Tourism Research*, 3(3), 1-17.
- Ataöv, T. (1989). *Bilimsel Araştırma El Kitabı*. Savaş Yayınları, İkinci Baskı.
- Ataöv, T. (2006). *Bilimsel Araştırma El Kitabı*. Alkım Yayınevi.
- Bahçeci, M. & Yenel, A. (2019). Ankara Eski Çoban Mektebi’nin Mevcut Durumu ve Yeniden İşlevlendirme Olanakları, *International Design and Art Journal*, 1(1), 124-143.
- Bahtiyar Sarı, D. (2025). Sürdürülebilir Turizm Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz, *Journal of Tourism and Hospitality Issues*, 7(1), 103-120.
- Buchloh, B. (2019). Sanatçılar ve Müzeleri: El-Lissitski, Marcel Duchamp, Marcel Broodthaers. İçinde Artun, A. (Ed.), *Sanatçı Müzeleri* (102-125). İletişim Yayınları, 2. Baskı.
- Bumin, G., Çavdar, T., Etike, S. (2003). *Sanat Eğitimcisi Prof. Ülker “Okçuoğlu” Muncuk’a Armağan*, Odak Ofset.

- Buren, D. (2019). Atölyenin İşlevi. İçinde Artun, A. (Ed.), *Sanatçı Müzeleri* (157-170). İletişim Yayınları, 2. Baskı.
- Buren, D. (2019). Mimarinin İşlevi: Eser ile İçine Yerleştiği Mekanlara Dair Notlar. İçinde Artun, A. (Ed.), *Sanatçı Müzeleri* (171-180). İletişim Yayınları, 2. Baskı.
- Buren, D. (2019). Müzenin İşlevi. İçinde Artun, A. (Ed.), *Sanatçı Müzeleri* (150-156). İletişim Yayınları, 2. Baskı.
- Cabanne, P. (2019). Marcel Duchamp’la Söyleşi. İçinde Artun, A. (Ed.), *Sanatçı Müzeleri* (135-136). İletişim Yayınları, 2. Baskı.
- Ceyhun Sezgin, A. & Şanlıer, N. (2018). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Gastronomi Müzelerinin Değerlendirilmesi. İçinde Yamaner, F. & Eyuboğlu, E. (Ed.), *İnsan, Toplum ve Spor Bilimleri Araştırma Örnekleri* (215-235). Nobel Akademik Yayıncılık, 1. Basım.
- Childe, V. G. (1995). *Tarihte Neler Oldu*. Alan Yayıncılık, 6. Baskı.
- Clair, J. (2019). Boite-en-Valise. İçinde Artun, A. (Ed.), *Sanatçı Müzeleri* (132-134). İletişim Yayınları, 2. Baskı.
- Çam, Ç. A. (2014). Uluslararası Metinlerde “Çevre”. İçinde Erkan, N. E. (Ed.), *Şehir Kavramlarının Yolculuğu* (242-279). İdeal Kültür Yayıncılık, 1. Baskı.
- Çelik, Z. (2016). *Asar-ı Atika: Osmanlı İmparatorluğu’nda Arkeoloji Siyaseti*, Koç Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı.
- Çınar, A. (2017). *Coğrafya Atlası*. Sistem Ofset. 1. Baskı.
- Çubuk, M. (1996). *Sürdürülebilir Turizm: Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım*. MSÜ.
- Çuhadar, Y. (2025). İznik Kültür Turizmi Potansiyelinin Sürdürülebilir Turizm Bağlamında Değerlendirilmesi, *International Social Sciences Studies Journal*, 11(1), 49-56. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14741984>
- Dabrowski, M. (2019). El-Lissitski. İçinde Artun, A. (Ed.), *Sanatçı Müzeleri* (126-131). İletişim Yayınları, 2. Baskı.

- Dülger, M. V. (2014). Kültür Varlıklarının ve Sanat Eserlerinin Hukuki Açıdan Korunması, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (1), 107-161.
- Er, Ö. & Bardakoğlu, Ö. (2016). Kültürel Mirasın Sürdürülebilir Turizm Ürünü Çeşidi Olarak Değerlendirilmesi: Edirne Örneği. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 17(2), 95-111.
- Erbay, F. (2001). Müzelerde Alternatif Yapılanmalar, Kent ve Toplumsal Tarih Müzelerinin Yönetimi. İçinde Madran, B. (Ed.), *Kent, Toplum, Müze: Deneyimler-Katkılar* (52-57). Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 1. Basım.
- Erickson, K. (2019). Marcel Broodthaers. İçinde Artun, A. (Ed.), *Sanatçı Müzeleri* (137-149). İletişim Yayınları, 2. Baskı.
- Erkan, N. E. (2014). Sosyal Bilimin Anahtarları: Kavramlar. İçinde Erkan, N. E. (Ed.), *Şehir Kavramlarının Yolculuğu* (13-20). İdeal Kültür Yayıncılık, 1. Baskı.
- Erkan, N. E. & Daldeniz E. (2014). Kalkınma Planlarında “Kültür” ve “Tasarım” Kavramları. İçinde Erkan, N. E. (Ed.), *Şehir Kavramlarının Yolculuğu* (121-153). İdeal Kültür Yayıncılık, 1. Baskı.
- Erkan, N. E. & Özhabes, H. (2014). “Şehir”den “Kent”e Kavramlarda Farklılaşma. İçinde Erkan, N. E. (Ed.), *Şehir Kavramlarının Yolculuğu* (154-196). İdeal Kültür Yayıncılık, 1. Baskı.
- Eser, S., Dalgın, T. & Çeken, H. (2012). Sürdürülebilir Kültür Turizmi: Efes Örneği, *Ege Coğrafya Dergisi*, 19(2), 27-34.
- Filliou, R. (2019). Meşru Galerî. İçinde Artun, A. (Ed.), *Sanatçı Müzeleri* (239-240). İletişim Yayınları, 2. Baskı.
- Fleming, D. (2001). Kentler, Müzeler ve Toplum. İçinde Madran, B. (Ed.), *Kent, Toplum, Müze: Deneyimler-Katkılar* (25-33). Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 1. Basım.
- Genç, K., Atay, L. & Eryaman, M. Y. (2014). Sürdürülebilir Destinasyon Yaratma Sürecinde Örgütlenmenin Önemi: Çanakkale Turizmi Üzerine Bir Araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25(1), 49-61. <https://doi.org/10.17123/atad.vol25iss137185>

- Gorina, G. & Kozhukhova, T. (2025). Overview of the Global Sustainable Tourism Council Standards and Suggested Indicators for Tourism and Hospitality. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University*, (22), 172-181. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2025-22-17>
- Gottdiener, M., Budd, L. & Lehtovuori, P. (2016). *Key Concepts in Urban Studies*, Sage Publications, 2. Baskı.
- Grasskamp, W. (2019). Sanatçılar ve Diğer Koleksiyoncular. İçinde Artun, A. (Ed.), *Sanatçı Müzeleri* (65-101). İletişim Yayınları, 2. Baskı.
- Haacke, H. (2019). Çikolata Erbabı. İçinde Artun, A. (Ed.), *Sanatçı Müzeleri* (187-215). İletişim Yayınları, 2. Baskı.
- Haacke, H. (2019). Sergilenmeye Uygun Sanat. İçinde Artun, A. (Ed.), *Sanatçı Müzeleri* (216-219). İletişim Yayınları, 2. Baskı.
- Haacke, H. (2019). Müzeler - Bilinç Yöneticileri. İçinde Artun, A. (Ed.), *Sanatçı Müzeleri* (220-238). İletişim Yayınları, 2. Baskı.
- Harding, A. & Blokland, T. (2014), *Urban Theory*, Sage Publications, 1. Baskı.
- Hebditch, M. (2001). Londra Müzesi. İçinde Madran, B. (Ed.), *Kent, Toplum, Müze: Deneyimler-Katkılar* (39-44), 1. Basım.
- Kalaba, B. (2021). Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği Kapsamında Müzelerin Önemi. *Turizm, Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 102-112.
- Karaküçük, S. (2016). *Rekreasyon Bilimi*. Gazi Kitabevi, 1. Baskı.
- Keleş, R. (2021). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. İmge Kitabevi, 3. Baskı.
- Keleş, R. (2020). *Kentleşme Politikası*. İmge Kitabevi, 17. Baskı.
- Kılıçoğlu, P. (2005). *Türkiye'nin Çevre Politikalarında Sürdürülebilir Gelişme*. Turhan Kitabevi.
- Kır Şimşek, S. (2019). *"Türk İğnesinin Mucizesi": Olgunlaşma Enstitüleri*. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 1. Baskı.

- Komşu, U. C., Eban, F. & Sakar, M. E. (2025). *Sürdürülebilir Turizm Bağlamında Mersin'in Kültürel Miras Değerleri*, Efe Akademik Yayıncılık, 1. Baskı. <https://doi.org/10.59617/efepub20242424>
- Köksal, A. H. (2021). *Resim ve Heykel Müzesi*. İletişim Yayınları, 1. Baskı.
- Kutlu, G. (2014). *Bir Oyuncak Müzesi Hikayesi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım.
- Levy, F. (2001). Maddi Olmayan Bir Müzeye Doğru. İçinde Madran, B. (Ed.), *Kent, Toplum, Müze: Deneyimler-Katkılar* (47-51), 1. Basım.
- Michalopoulos, D. (2001). Finansal Olarak Kendine Yeterli Olabilmenin Zorlukları. İçinde Madran, B. (Ed.), *Kent, Toplum, Müze: Deneyimler-Katkılar* (87-90), 1. Basım.
- Osmay, S. (1998). 1923'ten Bugüne Kent Merkezlerinin Dönüşümü. İçinde Sey, Y. (Ed.), *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık* (139-154). Tarih Vakfı Yayınları.
- Pekin, F. & Yılmaz, H. F. (2008). *Türkiye'nin Kültür Mirası: 100 Kale*, NTV Yayınları, 1. Baskı.
- Pill, C. (1996). "Sürdürülebilir Gelişme Planlaması"na Genel Bir Bakış. İçinde Çubuk, M. (Ed.), *Sürdürülebilir Turizm: Turizm Planlamasında Ekolojik Yaklaşım* (57-61). MSÜ.
- Putnam, J. (2019). Giriş: Kutuyu Aç. İçinde Artun, A. (Ed.), *Sanatçı Müzeleri* (9-64). İletişim Yayınları, 2. Baskı.
- Rodwell, D. & Ripp, M. (2015). The Geography of Urban Heritage. *The Historic Environment: Policy & Practice*, 6(3), 240-276.
- Sağiroğlu, M. (2016). *Tarihi Kentlerde Sürdürülebilir Turizm Yönetimi İçin Politika Çerçevesi*. ODTÜ.
- Sancakdar, O. (2012). *Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Hukuku (Teorik ve Uygulamalı Bir Yaklaşım)*. Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı.
- Saray, M. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri El Kitabı*. Çantay Kitabevi.
- Sharpley, R. (2023). Sustainable Tourism Governance: Local or Global?, *Tourism Recreation Research*, 48(5), 809-812. <https://doi.org/10.1080/02508281.2022.2040295>

- Shaw, W. (2020). *Osmanlı Müzeciliği: Müzeler, Arkeoloji ve Tarihin Görselleştirilmesi*, İletişim Yayınları, 3. Baskı.
- Short, J. R. (2006). *Urban Theory: A Critical Assessment*, Palgrave Macmillan, 1. Baskı.
- Türkiye Cumhuriyeti Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2025). *Ankara Müzeleri*. Neyir Matbaacılık, 2. Baskı.
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı (2017). *III. Milli Kültür Şurası*, Yalın Yayıncılık, 1. Baskı.
- Taşçı, H. (2014). *Bir Hayat Tarzı Olarak Şehir, Mekan, Meydan*, Kaknüs Yayınları, 1. Baskı.
- Trainor, J. (2019). Christo. İçinde Artun, A. (Ed.), *Sanatçı Müzeleri* (241-246). İletişim Yayınları, 2. Baskı.
- Ürün, Ş. (2016). *Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme: Doğal Miras Alanları Başvuru, Adaylık ve Değerlendirme Süreçleri*. UNESCO Türkiye Milli Komisyonu.
- Virginia, O. B. & Steinbacher, R. (2006). *Introduction to Urban Studies*, Kendall/Hunt Publishing Company, 3. Baskı.
- Wallis, B. (2019). Hans Haacke. İçinde Artun, A. (Ed.), *Sanatçı Müzeleri* (181-186). İletişim Yayınları, 2. Baskı.
- Williams, R. (2005). *Anahtar Sözcükler: Kültür ve Toplumun Söz Varlığı*, İletişim Yayınları, 1. Baskı.
- Yavuz, A. T. (2000). *Tarih İçinde Ankara*, T.B.M.M. Basımevi, 2. Baskı.

İnternet Kaynakları

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi. (t.y.). *Müze*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.hbv.edu.tr/web/muze>

Ankara Kalkınma Ajansı. (2013, 26 Şubat). *Başkent'te 'Turizm' Atağı*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://ankaraka.org.tr/baskentte-turizm-atagi>

Ankara Kalkınma Ajansı. (2025, 9 Eylül). *2025 Yılı Ankara Yeni Müzeler Mali Destek Programı Ön Başvuru Sonuç İlanı*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://ankaraka.org.tr/2025-yili-ankara-yeni-muzeler-mali-destek-programi-basvuru-sonuc-ilani>

Ankara Üniversitesi, Fen Fakültesi. (2025, 26 Mayıs). *Biyoloji Bölümü Zooloji Müzesinin Tadilat Sonrası Açılışı*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.science.ankara.edu.tr/2025/05/26/biyoloji-bolumu-zooloji-muzesinin-tadilat-sonrasi-acilisi/>

Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü. (t.y.). *Müze*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://tite.ankara.edu.tr/muze/>

Ankara Üniversitesi, Veteriner Fakültesi. (t.y.). *Müzelerimiz ve Sergi Alanlarımız*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.veterinary.ankara.edu.tr/muzelerimiz/>

Ankara Üniversitesi. (t.y.). *Müze*. Açık Ders. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/153516/mod_resource/content/1/1_2.hafta%20muze%20ve%20muzecilik.pdf

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü. (2005, 20 Ekim). *Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://unesco.org.tr/Pages/179/177/>

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü. (t.y.-a). *Dünya Mirası Listesi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://whc.unesco.org/en/list>

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü. (t.y.-b). *Kültürel İfadelerin Çeşitliliği İhtisas Komitesi*. Türkiye Milli Komisyonu. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://unesco.org.tr/Pages/137/17/Kültürel-İfadelerin-Çeşitliliği-İhtisas-Komitesi>

- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü. (t.y.-c). *Somut Olmayan Kültürel Miras İhtisas Komitesi*. Türkiye Milli Komisyonu. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://unesco.org.tr/Pages/52/19/Somut-Olmayan-Kültürel-Miras-İhtisas-Komitesi>
- Global Sustainable Tourism Council. (2025, 25 Eylül). *Türkiye Reaches 2,000 Milestone for GSTC-Certified Hotels*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.gstc.org/turkiye-2000-milestone-gstc-certified-hotels/>
- Hacettepe Üniversitesi. (t.y.). *Sanat Müzesi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://sanatmuzesi.hacettepe.edu.tr/>
- International Council of Museums. (t.y.-a). *Missions and Objectives*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://icom.museum/en/about-us/missions-and-objectives/>
- International Council of Museums. (t.y.-b). *Sustainability*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://icom.museum/en/research/sustainability-and-local-development/>
- International Council of Museums. (t.y.-c). *Museum Definition*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/>
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi. (t.y.-a). *AOÇ Atatürk Müze Evi*. AOÇ Araştırmaları. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <http://aocarastirmalari.arch.metu.edu.tr/aoc-ataturk-evi/>
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi. (t.y.-b). *AOÇ Müzesi*. AOÇ Araştırmaları. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <http://aocarastirmalari.arch.metu.edu.tr/aoc-muzesi/>
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi. (t.y.-c). *Devlet Mezarlığı Açık Hava Müzesi*. AOÇ Araştırmaları. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <http://aocarastirmalari.arch.metu.edu.tr/devlet-mezarligi-acik-hava-muzesi/>
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi. (t.y.-d). *Devlet Mezarlığı Müzesi*. AOÇ Araştırmaları. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <http://aocarastirmalari.arch.metu.edu.tr/portfolio/devlet-mezarligi-muzesi/>

Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://sozluk.gov.tr/>

Türk Hava Kurumu. (t.y.). *Müze*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, www.thk.org.tr/muze

Türkiye Cumhuriyeti Ankara Büyükşehir Belediyesi, EGO Genel Müdürlüğü. (2025, 16 Eylül). *Başkanımız Sn. Mansur Yavaş'ın Avrupa Hareketlilik Haftası Mesajı*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.ego.gov.tr/tr/haber/6342/baskanimiz-sn-mansur-yavas-in-avrupa-hareketlilik-haftasi-mesaji#:~:text=Her%20yıl%2016-22%20Eylül,Herkes%20İçin%20Hareketlilik%20olarak%20belirlendi>

Türkiye Cumhuriyeti Ankara Büyükşehir Belediyesi. (t.y.). *UNESCO Ankara Kültür Yürüyüş Rotaları*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.ankara.bel.tr/kulturel-hizmetler/unesco-ankara-kultur-yuruyus-rotalari>

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. (t.y.-a). *Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Yurt Dışına Çıkarılması ve Yurda Sokulması Hakkında Yönetmelik*. Mevzuat Bilgi Sistemi. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5324&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. (t.y.-b). *Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları Yönetmeliği*. Mevzuat Bilgi Sistemi. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://mevzuat.tr/mevzuat?MevzuatNo=16073&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. (t.y.-c). *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu*. Mevzuat Bilgi Sistemi. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2863&MevzuatTur=+1&MevzuatTertip=5>

Türkiye Cumhuriyeti Çankaya Belediyesi. (t.y.). *Abidin Paşa Köşkü Milli Mücadele Müzesi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.cankaya.bel.tr/projeler/abidin-pasa-kosku-milli-mucadele-muzesi>

Türkiye Cumhuriyeti Çankaya Belediyesi. (t.y.). *Abidin Paşa Köşkü*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.cankaya.bel.tr/rehber/tarihi-yapilar/abidin-pasa-kosku>

Türkiye Cumhuriyeti Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2024, 7 Mart). *Başkent Millet Bahçesi Sıfır Atık ve İklim Müzesi Yapım İşi Tamamlandı*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://yapiisleri.csb.gov.tr/baskent-millet-bahcesi-sifir-atik-ve-iklim-muzesi-yapim-isi-tamamlandi-haber-286620>

Türkiye Cumhuriyeti Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (t.y.). *İl Müdürlükleri*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.csb.gov.tr/il-mudurluklerimiz>

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları. (t.y.-a). *Atatürk Vagonu*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.tcdd.gov.tr/muzeler/ataturk-vagonu>

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları. (t.y.-b). *Milli Mücadelede Atatürk Konutu ve Demiryolları Müzesi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.tcdd.gov.tr/muzeler/milli-mucadelede-ataturk-konutu-ve-demiryolları-muzesi>

Türkiye Cumhuriyeti Keçiören Belediyesi. (t.y.-a). *Atatürk Ankara Milli Mücadele Müzesi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, https://kecioren.bel.tr/ataturk_ankara_milli_mucadele_muzesi-99-sosyal-tesis.html

Türkiye Cumhuriyeti Keçiören Belediyesi. (t.y.-b). *Keçiören Belediyesi Etnografya Müzesi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, https://kecioren.bel.tr/kecioren_belediyesi_etnografya_muzesi-52-tesis.html

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (t.y.-a). *Arkeolojik Değerler*. Erişim tarihi: 30 Kasım 2024, <https://ankara.ktb.gov.tr/TR-152964/arkeolojik-degerler.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (t.y.-b). *Fotoğraf Galerisi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://ankara.ktb.gov.tr/TR-152345/fotograf-galerisi.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (t.y.-c). *Kültür ve Turizm Verileri*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://ankara.ktb.gov.tr/TR-370270/-kultur-ve-turizm-verileri.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü. (t.y.). *Taşınmaz Kültür Varlıkları ve Sit Alanları*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://korumakurullari.ktb.gov.tr/TR-88389/tasinmaz-kultur-varliklari-ve-sit-alanlari.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (t.y.-a). *Çocuk Esirgeme Kurumu Müzesi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.kulturvarliklari.gov.tr/yazdir?EFA97E650EF651C053EEAC2ED53D0A94>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (t.y.-b). *Dünya Miras Listesi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44423/dunya-miras-listesi.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (t.y.-c). *Genel Müdürlüğümüze Bağlı Müzeler, Örenyerleri ve Laboratuvarlar*. Erişim tarihi: 3 Mart 2026, <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-43253/genel-mudurlugumuze-bagli-muzeler-ve-orenyerleri.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (t.y.-d). *ICOM Türkiye Milli Komitesi Başkanlığı*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44442/icom.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (t.y.-e). *Müze İstatistikleri*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-43336/muze-istatistikleri.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (t.y.-f). *Özel Müzeler*. Erişim tarihi: 3 Mart 2026, <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-135633/ozel-muzeler.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı. (t.y.-a). *Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14267/arkeolojik-mirasin-korunmasına-iliskin-avrupa-sozlesmesi.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı. (t.y.-b). *Etnografik Nitelikteki Taşınır Kültür Varlıkları Hakkında Yönetmelik*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14429/etnografik-nitelikteki-tasinir-kultur-varliklari-hakkinda-yonetmelik.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı. (t.y.-c). *Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14917/korunmasi-gerekli-tasinir-kultur-ve-tabiat-varliklari-koleksiyonculugu-ve-denetimi-hakkinda-yonetmelik.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı. (t.y.-d). *Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14606/korunmasi-gerekli-tasinir-kultur-ve-tabiat-varliklarinin-tasnifi-tescili-ve-muzelere-alinmalari-hakkinda-yonetmelik.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı. (t.y.-e). *Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhrac ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14271/kultur-varliklarinin-kanunsuz-ithal-ihrac-ve-mulkiyet-transferinin-onlenmesi-ve-yasaklanmasi-icin-alinacak-tedbirlerle-ilgili-sozlesme.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı. (t.y.-f). *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Kurulları Yönetmeliği*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14928/kultur-ve-tabiat-varliklarini-koruma-yuksekkurulu-ile-koruma-kurullari-yonetmeliği.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı. (t.y.-g). *Müzecilik Klavuzu*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-13998/muzecilik-klavuzu.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı. (t.y.-h). *Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14442/muzeler-ic-hizmetler-yonetmeliği.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı. (t.y.-i). *Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14444/ozel-muzeler-ve-denetimleri-hakkında-yonetmelik.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı. (t.y.-j). *Taşınır Kültür Varlığı Ticareti ve Bu Ticarete Ait İşyerleri İle Depoların Denetimi Hakkında Yönetmelik*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14447/tasinir-kultur-varligi-ticareti-ve-bu-ticarete-ait-isyerleri-ile-depolarin-denetimi-hakkında-yonetmelik.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (t.y.-a). *Ankara Atatürk Kültür Merkezi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9817/ankara-ataturk-kultur-merkezi.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (t.y.-b). *Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezleri*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9669/kultur-ve-turizm-koruma-ve-gelisim-bolgeleri-ve-turizm-merkezleri.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (t.y.-c). *Turizm İstatistikleri*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html>

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). *Ankara - Atatürk Kültür Merkezi Cumhuriyet Devri Müzesi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026,

<https://www.ktb.gov.tr/TR-96353/ankara---ataturk-kultur-merkezi-cumhuriyet-devri-muzesi.html>

Türkiye Cumhuriyeti Mamak Belediyesi. (t.y.-a). *Musiki Muallim Mektebi Fotoğrafları*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://muzikmuzesi.mamak.bel.tr/Kategori/arsiv/musiki-muallim-mektebi-fotograflari>

Türkiye Cumhuriyeti Mamak Belediyesi. (t.y.-b). *Musiki Muallim Mektebi Müzik Müzesi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://muzikmuzesi.mamak.bel.tr/>

Türkiye Cumhuriyeti Mamak Belediyesi. (t.y.-c). *Musiki Muallim Mektebi Müzik Müzesi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.mamak.bel.tr/proje/musiki-muallim-mektebi-muzik-muzesi/?filter=tamamlanan-projeler%20bilim-ve-sanat-merkezleri>

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası. (t.y.). *Sanal Müze*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://sanalmuze.tcmb.gov.tr/>

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (t.y.). *Okul Müzeleri Yönergesi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/273.pdf>

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (t.y.). *Ankara Atatürk Eğitim Müzesi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, https://dhgm.meb.gov.tr/Birimler/Ataturk_Egitim_Muzesi.html

Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı, Harita Genel Müdürlüğü. (t.y.-a). *Ankara Fiziki İl Haritası*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.harita.gov.tr/uploads/files/products/ankara-fiziki-il-haritasi-1859.pdf>

Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı, Harita Genel Müdürlüğü. (t.y.-b). *Ankara Mülki İdare İl Haritası*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.harita.gov.tr/uploads/files/products/ankara-mulk-idare-il-haritasi-1943.pdf>

Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı, Harita Genel Müdürlüğü. (t.y.-c). *Geoportal*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://geoportal.harita.gov.tr/>

Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı, Harita Genel Müdürlüğü. (t.y.-d). *Haritacılık Müzesi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.harita.gov.tr/haritacilik-muzesi/sayfa/6>

Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı, Harita Genel Müdürlüğü. (t.y.-e). *Tarihi Haritalar*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.harita.gov.tr/tarihi-haritalar>

Türkiye İstatistik Kurumu. (t.y.-a). *Müze Sayıları*. Veri Portalı. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/databrowser/tuik/categories/10/10_1/10_1_1/TR,DF_MUZE_SAYISI_V3,1.0

Türkiye İstatistik Kurumu. (t.y.-b). *Müze ve Ören Yeri Ziyaretçi Sayısı*. Veri Portalı. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, https://veriportali.tuik.gov.tr/tr/databrowser/tuik/categories/10/10_1/10_1_1/TR,DF_MUZE_ORENYER_ZYARETCI,1.0

Türkiye Kültür Portalı. (2021, 18 Ağustos). *Ziraat Bankası Müzesi - Ankara*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/ankara/gezilecekyer/tc-zraat-bankasi-muzes>

Türkiye Kültür Portalı. (2022, 20 Ocak). *Toprak Mahsulleri Ofisi Müzesi - Ankara*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/ankara/gezilecekyer/toprak-mahsuller-ofs-muzes>

Türkiye Kültür Portalı. (2022, 1 Mart). *Prof. Dr. Ülker Muncuk Müzesi - Ankara*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/ankara/gezilecekyer/prof-dr-ulker-muncuk-muzes>

Türkiye Kültür Portalı. (2023, 25 Mayıs). *Hacettepe Sanat Müzesi - Ankara*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/ankara/gezilecekyer/hacettepe-sanat-muzesi>

Türkiye Kültür Portalı. (2025, 3 Şubat). *Atatürk Konutu ve Demiryolları Müzesi - Ankara*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/ankara/gezilecekyer/ml-mucadelede-ataturk-konutu-ve-demiryollar-muzes-ve-ataturk-vagonu>

Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı. (t.y.-a). *Çevresel ve Kültürel Sürdürülebilirlik Programı Hakkında*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://tga.gov.tr/guvenli-ve-surdurulebilir-turizm/surdurulebilir-turizm-programi/surdurulebilir-turizm-programi-hakkinda>

Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı. (t.y.-b). *Hakkımızda*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://tga.gov.tr/hakkinda>

United Nations World Tourism Organization. (t.y.-a). *Glossary of Tourism Terms*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, www.unwto.org/glossary-tourism-terms

United Nations World Tourism Organization. (t.y.-b). *Mission and Principles*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.untourism.int/about-us>

United Nations World Tourism Organization. (t.y.-c). *Policy and Destination Management*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.untourism.int/policy-destination-management>

United Nations World Tourism Organization. (t.y.-d). *Sustainable Development*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.untourism.int/sustainable-development>

United Nations World Tourism Organization. (t.y.-e). *UN Tourism Data Dashboard*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.untourism.int/tourism-data/un-tourism-tourism-dashboard>

Ziraat Bankası. (t.y.-a). *Ziraat Bankası Müzesi*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.ziraatbank.com.tr/tr/bankamiz/kultur-sanat/ziraat-bankasi-muzesi>

Ziraat Bankası. (t.y.-b). *Ziraat Bankası Müzesi Sanal Tur*. Erişim tarihi: 19 Mayıs 2026, <https://www.ziraatbank.com.tr/tr/Sayfalar/ziraatbankasimuzesi-sanaltur.aspx>

Kanunlar ve Yönetmelikler

Askeri Müzeler Yönetmeliği. (1984). Resmi Gazete (18531).

Avrupa Kültür Anlaşmasının tasdikine dair Kanun (Kanun No. 6998). (1957). Resmi Gazete (9635).

Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkındaki Kanun (Kanun No. 3534). (1989). Resmi Gazete (20145).

Eski Eserler Kanunu (Kanun No. 1710). (1973). Resmi Gazete (14527).

Etnografik Nitelikteki Taşınır Kültür Varlıkları Hakkında Yönetmelik. (1988). Resmi Gazete (19803).

Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik. (1984). Resmi Gazete (18342).

Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik. (2009). Resmi Gazete (27206).

Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Yurt Dışına çıkarılması ve Yurda Sokulması Hakkında Yönetmelik. (1984). Resmi Gazete (18314).

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik. (2012). Resmi Gazete (28232).

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik. (1987). Resmi Gazete (19660).

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (Kanun No. 2863). (1983). Resmi Gazete (18113).

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları alışmaları İle Koruma Yüksek Kuruluna Yapılacak İtirazlara Dair Yönetmelik. (2005). Resmi Gazete (25698).

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Kurulları Yönetmeliği. (1989). Resmi Gazete (20065).

Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları Yönetmeliği. (2012). Resmi Gazete (28269).

Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde ve Turizm Merkezlerinde Planlamaya ve Uygulamaya İlişkin Yönetmelik. (2003). Resmi Gazete (25278).

La Haye’de 14 Mayıs 1954 tarihinde imzalanan “Silahlı bir çatışma halinde kültür mallarının korunmasına dair Sözleşme” ile bu Sözleşmenin tatbikatına ait tüzük, protokol ve kararlara katılmamızın uygun bulunduğu hakkında Kanun (Kanun No. 563). (1965). Resmi Gazete (11976).

Milletlerarası Müzeler Konseyi (ICOM) Türkiye Milli Komitesi Yönetmeliği. (1970). Resmi Gazete (13691).

Milletlerarası Sözleşme (Karar No. 8/1768). (1981). Resmi Gazete (17232).

Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik. (1984). Resmi Gazete (18289).

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (Kanun No. 5448). (2006). Resmi Gazete (26056).

Turizmi Teşvik Kanunu (Kanun No. 2634). (1982). Resmi Gazete (17635).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Kanun No. 2709). (1982). Resmi Gazete (17863).

Taşınır Kültür Varlığı Ticareti ve Bu Ticarete Ait İşyerleri İle Depoların Denetimi Hakkında Yönetmelik. (1984). Resmi Gazete (18278).

Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Bulanlara, Haber Verenlere ve Yakalayan Kamu Görevlilerine Verilecek İkramiye İle İlgili Yönetmelik. (1984). Resmi Gazete (18486).

Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun (Kanun No. 5366). (2005). Resmi Gazete (25866).

Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği. (2005). Resmi Gazete (26023).

Kataloglar

Altındağ Belediyesi (2018). *Şair ve Yazarlar Evi* kataloğu.

Altındağ Belediyesi (2025a). *Abdürrahim Karakoç* kataloğu, Şair ve Yazarlar Evi.

Altındağ Belediyesi (2025b). *Ahmed Arif* kataloğu, Şair ve Yazarlar Evi.

Altındağ Belediyesi (2025c). *Ahmet Muhip Dıranas* kataloğu, Şair ve Yazarlar Evi.

Altındağ Belediyesi (2025d). *Alaeddin Özdenören* kataloğu, Şair ve Yazarlar Evi.

Altındağ Belediyesi (2025e). *Asaf Halet Çelebi* kataloğu, Şair ve Yazarlar Evi.

Altındağ Belediyesi (2025f). *Ataol Behramoğlu* kataloğu, Şair ve Yazarlar Evi.

Altındağ Belediyesi (2025g). *Attila İlhan* kataloğu, Şair ve Yazarlar Evi.

Altındağ Belediyesi (2025h). *Cahit Zarifoğlu* kataloğu, Şair ve Yazarlar Evi.

Altındağ Belediyesi (2025i). *Cemal Süreya* kataloğu, Şair ve Yazarlar Evi.

Altındağ Belediyesi (2025j). *Erdem Bayazıt* kataloğu, Şair ve Yazarlar Evi.

Altındağ Belediyesi (2025k). *Mehmet Akif İnan* kataloğu, Şair ve Yazarlar Evi.

Altındağ Belediyesi (2025l). *Necip Fazıl Kısakürek* kataloğu, Şair ve Yazarlar Evi.

Altındağ Belediyesi (2025m). *Orhan Veli Kanık* kataloğu, Şair ve Yazarlar Evi.

Altındağ Belediyesi (2025n). *Sezai Karakoç* kataloğu, Şair ve Yazarlar Evi.

Altındağ Belediyesi (2025o). *Yahya Kemal Beyatlı* kataloğu, Şair ve Yazarlar Evi.

Altındağ Belediyesi (2025p). *Yavuz Bülent Bakiler* kataloğu, Şair ve Yazarlar Evi.

Altındağ Belediyesi (2026a). *Hacı Bayram Veli Müzesi* kataloğu.

Altındağ Belediyesi (2026b). *Müzeler* kataloğu.

Altındağ Belediyesi (2026c). *Ulucanlar Cezaevi Müzesi* kataloğu.

Ankara Büyükşehir Belediyesi (2025). *Anıtkabir Rehberi* kataloğu.

Ankara Kulübü (2025). *Ankara Kulübü Derneği* kataloğu.

Ankara Üniversitesi (2020). *Oyuncak Müzesi* kataloğu.

Ankara Üniversitesi Tarihi Müzesi (2026). *Ankara Üniversitesi Tarihi Müzesi* kartı.

Çankaya Belediyesi (2024). *Abidin Paşa Köşkü Milli Mücadele Müzesi* kataloğu.

Harita Genel Komutanlığı (2024). *Haritacılık Müzesi* kataloğu.

İş Sanat (2025). *Türkiye İş Bankası: İktisadi Bağımsızlık Müzesi* kataloğu.

MEB (2025). *Ankara Olgunlaşma Enstitüsü* kataloğu.

Olgunlaşma Enstitüleri (2025). *Ankara Olgunlaşma Enstitüsü 100. Yıl Müzesi* kataloğu.

PTT (2025a). *Ptt Pul Müzesi: Geçmişten Günümüze Postacı Kıyafetleri* kataloğu.

PTT (2025b). *Ptt Pul Müzesi: Tarihe Tanıklık Eden Koleksiyonlar* kataloğu.

Radyo ve İletişim Müzesi (2025). *Radyo ve İletişim Müzesi* kataloğu.

Rahmi M. Koç Müzesi (2026). *Geçmişten Geleceğe* kataloğu.

Türk Hava Kurumu Müzesi (2025a). *THK Müzesi* kataloğu.

Türk Hava Kurumu Müzesi (2025b). *Türk Hava Kurumu Müzesi* kataloğu.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (2023). *Kurtuluş Savaşı Müzesi (I. TBMM Binası)* tanıtım kitapçığı.

Türkiye Cumhuriyeti Ankara Büyükşehir Belediyesi (2025). *Anıtkabir Rehberi* kataloğu.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları (2025). *Milli Mücadelede Atatürk Konutu ve Demiryolları Müzesi* kataloğu.

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı & Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü (2025). *Ankara Resim ve Heykel Müzesi* kataloğu.

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı & Türkiye Cumhuriyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü (2025a). *Ankara Vakıf Eserleri Müzesi* kataloğu.

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı & Türkiye Cumhuriyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü (2025b). *Mehmet Akif Ersoy Kültür Evi* kataloğu.

Türkiye Cumhuriyeti Mamak Belediyesi (2026). *Musiki Muallim Mektebi* kataloğu.

Türkiye İş Bankası (2025). *İktisadi Bağımsızlık Müzesi* kataloğu.

Yenimahalle Belediyesi (2025). *Evrensel Değerler Çocuk Müzesi* kataloğu.

Ziraat Bankası (2025a). *Ziraat Müze* bileti.

Ziraat Bankası (2025b). *Ziraat Müze* kataloğu.

Resmi Raporlar

Atina Şartı. (1931). *Tarihi Anıtların Restorasyonu İçin Atina Şartı*.

Avrupa Konseyi. (1954, 19 Aralık). *Avrupa Kültür Antlaşması*.

Avrupa Konseyi. (1985, 23 Haziran). *Avrupa Kültür Varlıklarına Yönelik Suçlar Anlaşması*.

Avrupa Konseyi. (1992, 16 Ocak). *Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (Değiştirilmiş Şekli)*.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü. (1954, 14 Mayıs). *Lahey Sözleşmesi: Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Varlığın Korunması Sözleşmesi*.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü. (2001). *Sualtı Kültür Mirasının Korunması Sözleşmesi*.

Dünya Mirası Kongresi. (1972). *Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Yönelik Kongre*.

- Global Sustainable Tourism Council. (2013). *Global Sustainable Tourism Criteria for Destinations (GSTC-D)*.
- Global Sustainable Tourism Council. (2019). *GSTC Destination Criteria*.
- International Council of Museums. (2022, 24 Ağustos). *Extraordinary General Assembly*.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1920, 23 Nisan). *1. dönem 1. yasama yılı 1. birleşim tutanağı*.
- Türkiye Cumhuriyeti Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi. (2022, 25 Şubat). *Kent Estetiği Komisyonu Raporu* (Rapor No. 127).
- Türkiye Cumhuriyeti Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi. (2022, 11 Mart). *Karar* (Karar No. 622).
- Türkiye Cumhuriyeti Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2024). *Ankara Kültür ve Turizm Verileri*.
- Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu. (2017, 3 Temmuz). *Karar* (Karar No. 2017/10537).
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022, 12 Nisan). *Çevresel ve Kültürel Sürdürülebilirlik Programı*.
- United Nations World Tourism Organization. (2024). *Statistical Framework for Measuring the Sustainability of Tourism (SF-MST): Final Draft*.
- Washington Şartı. (1987). *Tarihi Kasabaların ve Kent Alanlarının Muhafazası İçin Şart*.
- Venedik Şartı. (1964). *Anıtların ve Mahallerin Muhafazası ve Restorasyonu İçin Uluslararası Şart*.

EKLER

EK-1 Etik Kurul İzni

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu
Karar Örneği

Karar Tarihi : 31.07.2025

Toplantı Sayısı : 5

Karar Sayısı : 143

143- Üniversitemiz Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kent, Çevre ve Yerel Yönetim Politikaları Ana Bilim Dalı öğretim üyelerinden Prof. Dr. Tayfun ÇINAR'ın danışmanlığını yaptığı, yüksek lisans öğrencisi Eray DENİZ'in "Sürdürülebilir Turizm Bağlamında Ankara Ana Turizm Bölgesinin İncelenmesi" başlıklı tez projesi Ankara Üniversitesi Senatosunun 25.09.2024 tarihli toplantısında 635/5996 sayılı kararı ile kabul edilen "Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" ne göre değerlendirilmiş, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

EK-2 Araştırma Evreni

Araştırma Evreni
Eski Yapıtlar
Akköprü
Ankara Kalesi

Antik Roma Tiyatrosu
Atıfbey Konağı
Augustus Tapınağı
Aziz Klemens Kilisesi Harabeleri
Julian Sütunu
Namazgah Tepe
Roma Yolu
Müzeler
15 Temmuz Demokrasi Müzesi
75. Yıl Cumhuriyet Eğitim Müzesi
Abidin Paşa Köşkü Milli Mücadele Müzesi
Anadolu Medeniyetleri Müzesi
Anıtkabir
Ankara Çoban Mektebi Milli Mücadele Müzesi
Ankara Kulübü Derneği Ankara Kent Müzesi
Ankara Olgunlaşma Enstitüsü Müzesi
Ankara Palas Müzesi
Ankara Resim ve Heykel Müzesi
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hazine Müzesi
Ankara Üniversitesi Açık Hava Kaya Müzesi

Ankara Üniversitesi Biyoloji Bölümü Zooloji Müzesi
Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Müzesi
Ankara Üniversitesi Oyuncak Müzesi
Ankara Üniversitesi Prof. Dr. Ferruh Dinçer Veteriner Hekimliği Tarihi Müzesi
Ankara Üniversitesi Tarihi Müzesi
Ankara Üniversitesi Veteriner Anatomi Müzesi
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Müzesi
Ankara Vakıf Eserleri Müzesi
Anne Müzesi
AOÇ Müze ve Sergi Salonu
Atatürk Eğitim Müzesi
Atatürk Müze Evi
Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi
Cumhuriyet Müzesi
Devlet Mezarlığı Müzesi
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi
Gökyay Vakfı Satranç Müzesi
Hacettepe Üniversitesi Sanat Müzesi
Hacı Bayram Veli Müzesi
Haritacılık Müzesi

Kahve Müzesi
Keçiören Belediyesi Etnografya Müzesi
Kelime Müzesi
Kurtuluş Savaşı Müzesi
Mehmet Akif Ersoy Edebiyat Müze Kütüphanesi
Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi
Meteoroloji Müzesi
Milli Mücadelede Atatürk Konutu ve Demiryolları Müzesi
MKE Sanayi ve Teknoloji Müzesi
Musiki Muallim Mektebi Müzik Müzesi
PTT Pul Müzesi
Radyo ve İletişim Müzesi
Rahmi M. Koç Müzesi
Roma Hamamı Açık Hava Müzesi
Sebilürreşad Dergisi Müzesi
Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi
Şair ve Yazarlar Evi Müzesi
T.C. KTB Etnografya Müzesi
T.C. Merkez Bankası Para Müzesi
TCDD Açık Hava Müzesi

Telekomünikasyon Müzesi
Toprak Mahsulleri Ofisi Müzesi
Türk-Rus Dostluk Evi Müzesi
Türk Hava Kurumu Müzesi
Türkiye İş Bankası İktisadi Bağımsızlık Müzesi
Türkpusat Geleneksel Savaş Pusatları Müzesi
Ulucanlar Cezaevi Müzesi
Yenimahalle Belediyesi Evrensel Değerler Çocuk Müzesi
Ziraat Bankası Müzesi

EK-3 Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi Destinasyon Ölçütleri

GSTC'nin 2019 yılına ait GSTC-D'sinin Türkçeye çevrilmesiyle oluşturulmuştur.

Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi Destinasyon Ölçütleri

1. Sürdürülebilir Yönetim

1.1. Yönetim Yapısı ve Çerçevesi

1.1.1. Destinasyon Yönetimi Sorumluluğu

Ölçüt: Destinasyon, özel sektörün, kamu sektörünün ve sivil toplumun dahil edilerek eşgüdümlü bir şekilde etkin bir organizasyon, departman, grup ya da komiteye sahip olarak sürdürülebilir turizme yaklaşmaktadır. Bu grubun sosyo-ekonomik, kültürel ve çevresel sorunların yönetimi için belirlenmiş sorumlulukları, gözetimi, gerçekleştirme yetkinliğine

sahipliği vardır. Grup yeterli finansa sahiptir, destinasyon yönetimi için pek çok kişi ile çalışmaktadır, yeterli çalışana sahiptir (sürdürülebilirlik konusunda tecrübeli çalışanlar ile) ve yaptığı faaliyet ile hareketlerde şeffaftır.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Grubun sorumluluklarını gösteren belge.
- b. Şimdiki ve gelecekteki finans kaynaklarını gösteren finans planı.
- c. Diğer kişiler ile ilişki ve bağlantılarını gösteren kanıt.
- ç. İlgili tecrübeye sahip kalıcı personel ile sözleşmeli personelin kayıtları.
- d. Sürdürülebilirlik ilkelerini yaymayı hedefleyen ve işlem ile sözleşmelerde şeffaflığa sahip olduğunu gösteren yönetim kılavuzu ve süreçleri.

1.1.2. Destinasyon Yönetimi Stratejisi ve Eylem Planı

Ölçüt: Destinasyon, kurulu ve kullanılan, çok yıllık, kamusal olarak erişilebilir, boyutuna uygun, çıkar paydaşlarının etkileşimi ile sürdürülebilirlik ilkelerinin geliştirilmesiyle oluşturulmuş bir destinasyon yönetimi stratejisi ve eylem planına sahiptir. Strateji, turizm varlıklarının tanımlanması ve değerlendirmesi ile sosyo-ekonomik, kültürel ve çevresel risklerin dikkate alınmasıyla oluşturulmuştur. Strateji, destinasyonda daha geniş bir sürdürülebilir politika ve eylem nüfuzuna sahiptir.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Kullanımdaki destinasyon stratejisi ve eylem planının düzenlendiği yayınlanmış belge.
- b. Açıkça gerçekleştirilebilir ve görünürde olan strateji/plan.
- c. Planın oluşumunda çıkar paydaşları ile görüşüldüğüne, danışıldığına dair kanıt.
- ç. Sürdürülebilirlik ilkelerinin örnek alınmasının; değerlerin, sorun ve risklerin değerlendirilmesinin strateji ve eylem planında var olması.
- d. Stratejide/planda belirli şekilde daha geniş sürdürülebilir turizm politikalarına atıfta bulunmak.

1.1.3. İzleme ve Raporlama

Ölçüt: Destinasyon, turizmden kaynaklanan sosyo-ekonomik, kültürel ve çevre sorunları ile etkileri için izleme ve dönüş verme sistemine sahip. Eylem ve sonuçlar düzenli olarak izleniyor, değerlendiriliyor ve kamuya sunuluyor. İzleme sistemi düzenli zaman aralıklarıyla gözden geçiriliyor.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Belirli ve ölçülebilir sosyo-ekonomik, kültürel, çevresel göstergeler ve hedefler.
- b. Ölçütler ile bulunan göstergelerin kaydedilmiş sonuçları ile en az yıllık kamuya yayınlanması.
- c. İzleme ve geri dönüş eylemleri ile sonuçlarının yazılı kanıtı.
- ç. Önceki izleme sistemi gözden geçirmeleri ve gelecekteki gözden geçirmeler için tarih belirleme.

1.2. Çıkar Paydaşı Etkileşimi

1.2.1. İktisadi Teşebbüs ve Sürdürülebilirlik İlkeleri

Ölçüt: Destinasyon, düzenli olarak turizmle ilgili iktisadi teşebbüsleri, sürdürülebilirlik sorunlarıyla ilgili bilgilendiriyor; işlerini daha sürdürülebilir kılmaları için teşvik ediyor ve destekliyor. Destinasyon sürdürülebilirlik ilkelerini tanıtıyor ve benimsenmesine uğraşıyor. Destinasyon sürdürülebilirlik ilkelerini benimseyen iktisadi teşebbüsleri yayınlıyor.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Turizmle alakalı işletmelerle düzenli sürdürülebilirlik sorunlarının görüşüldüğüne dair kanıt. (Medya, görüşmeler, doğrudan temas vb.)
- b. Mümkün olan ve bilgilendirilmiş turizmle alakalı işletmelere sürdürülebilirlik tavsiyesi ve desteği.
- c. Sayısal ve yüzdelik olarak işletmelerin, sürdürülebilir turizm ilkeleri sertifikasına sahip olması ve daha ileri hedeflerin bulunması.
- ç. Sertifikasyon bilgilendirmesi yapıldığına dair kanıt.

d. Turizmle alakalı işletmelerin sertifikalı olanlarının güncel listesi.

1.2.2. Sakinlerle Etkileşim ve Geri Dönüş

Ölçüt: Destinasyon, sürdürülebilir destinasyon planlaması ve yönetiminde halk katılımını destekliyor ve mümkün kılıyor. Yerel toplulukların turizm sürdürülebilirliği ve destinasyon yönetimiyle ilgili arzuları, endişeleri ve memnuniyeti düzenli olarak izleniyor, kamuya bildiriliyor ve buna yönelik eylemde bulunuluyor. Destinasyonun, yerel topluluğun sürdürülebilir turizmin fırsatlarını ve zorluklarını anlamasını sağlamak için ve topluluğun geri dönüş imkanı bulunması için bir sistemi var.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Destinasyon planlaması ve/veya yönetiminde, yerel katılımın sağlanmasına yönelik uğraşıya ve gerçekleştirilmeye dair kanıt.
- b. Böyle bir katılımın türü ile seviyesine dair bilgi.
- c. Yerelin karşılaştığı turizm sorunlarını içeren gözlem, araştırma, inceleme, anket ve öbür geri dönüş sistem mekanizmaları.
- ç. Sakinlerin geri dönüşlerine karşın eylemde bulunulduğuna dair kanıt.
- d. Sakinlere sağlanan turizme dair bilgi, eğitim ve öğretim programları.

1.2.3. Ziyaretçilerle Etkileşim ve Geri Dönüş

Ölçüt: Destinasyonun ziyaretçilerin memnuniyetini, bununla birlikte destinasyonun kalitesi ile sürdürülebilirliğini dair tecrübeyi izleyen ve halka bildiren, gerektiğinde buna yönelik eylemde bulunulabilecek bir sistemi var. Ziyaretçiler, destinasyondaki sürdürülebilirlik sorunlarıyla ilgili ve bu sorunun bilinçlendirilmesinde alabilecekleri rolle ilgili bilgilendirilmekte.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Gerçekleştirilmiş ve halka bildirilmiş ziyaretçi anketi, araştırması, incelemesi ya da diğer geri dönüş mekanizmaları.

b. Sürdürülebilirlik konularına ziyaretçilerin tepkisini barındıran araştırmalar, geri dönüşler.

c. Ziyaretçilerin geri dönüşlerine karşın bulunulan eylemlere dair kanıt.

ç. Sürdürülebilirlik sorunları ve bu sorunlara verilecek cevaplara dair ziyaretçilere sunulacak bilgilendirmeye örnekler.

1.2.4. Destekleme ve Bilgilendirme

Ölçüt: Destinasyonla ilgili destekleme ve bilgilendirme malzemesi, ürünleri, hizmetleri ve sürdürülebilirlik iddialarıyla doğru. Pazarlama iletileri ve diğer iletişimler, destinasyonun değerlerini, sürdürülebilirlik konusuna yaklaşımını, yerel halka, doğal ve kültürel varlıklarına saygısını yansıtıyor.

Gösterge/ Kanıt:

a. Konuyla ilgili mevcut destekleme ve bilgilendirme malzemesi.

b. Destinasyonun destek ve bilgilendirmedeki doğruluğunun ve uygunluğunun kontrolü için bir sürecin varlığı.

c. İletişim unsurlarının içeriği ve sunuluşu ile ilgili, yerel halk, çevresel ve kültürel oluşumlarla münakaşa edilerek oluşturulduğuna dair kanıt.

1.3. Yönetim Baskısı ve Değişim

1.3.1. Ziyaretçi Sayısını ve Eylemlerini Yönetmek

Ölçüt: Destinasyon, ziyaretçi yönetimi için düzenli olarak gözden geçirilen bir sisteme sahip. Ziyaretçilerin sayılarını ve eylemlerini izlemek ve yönetmek, belirli yer ile zamanda artırmak ya da düşürmek için eylemde bulunuluyor; yerel ekonominin, halkın, kültürel mirasın ve çevrenin ihtiyaçlarını dengelemek için çalışılıyor.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Destinasyon yönetim stratejisi ile eylem planı sezonları içeriyor, ziyaretleri dağılımlıyor.
- b. Yıl boyunca ziyaretçi sayısındaki değişkenliklerin, en fazla ziyaret edilen yerler dahil, izleniyor olması.
- c. Ziyaretçi sayıları ile eylemlerinin etkisi gözlemlene ve topluluk ile çıkar paydaşlarının geri dönüşleriyle tespit ediliyor.
- ç. Ziyaretçi akımlarını ve etkilerini yönetmek için eylemde bulunuluyor.
- d. Pazarlama stratejisi ve seçili hedef pazarlar, ziyaret düzenlerini, eylemlerin etkisini ve destinasyon ihtiyaçlarını göz önüne alıyorlar.

1.3.2. Planlama Yönetmelikleri ve Gelişme Kontrolü

Ölçüt: Destinasyonun, gelişiminin yeri ve doğasını denetleyen planlama kılavuzları, yönetmelikleri ve/ veya politikaları; gereken çevresel, ekonomik, sosyo-kültürel etki değerlendirmesi ile bütünleşmiş sürdürülebilir yer kullanımı, tasarımı, inşası ve yıkımı var. Yönetmelikler faaliyetleri de kapsıyor, bunlar arasında mülk kiralama ve turizm amaçlı imtiyazlarda bulunuyor. Kılavuzlar, yönetmelikler, politikalar kamu katılımı ile oluşturulmuştur ve geniş çapta tartışılmış, uygulanmıştır.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Gelişmeyi denetleyen belirli politikalar/ yönetmelikler/ kılavuzlar belgelenmiş, başlığı ve tarihiyle tanımlanmıştır.
- b. Destinasyonun uzun vadeli sorunlarının bahsi için yeterli boyutta çevresel, ekonomik, sosyo-kültürel etkileri içeren etki değerlendirmesi gereklilikleri hazır.
- c. Turizm için faaliyet ve mülk kiralamasında belirli yönetmelikler ile birlikte bunlara başvurulduğuna ve uygulandığına dair kanıt.
- ç. Politikaların/ yönetmeliklerin/ kılavuzların gelişiminde kamu katılımının sağlandığına dair kanıt.
- d. Yerli halkın ya da azınlık etnik grupların bölgesinde turizm gelişimi teklif edildiğinde ya da olduğunda, onlara danışıldığına ve rızaları alındığına dair kanıt.

e. Planlama, gelişim ve uygulama aşamalarında müzakere edildiğinin ve politikaların/ yönetmeliklerin/ kılavuzların uygulandığına dair kanıt.

1.3.3. İklim Değişikliği Uyarlaması

Ölçüt: Destinasyon, iklim değişikliğiyle bağlantılı riskleri ve fırsatları tespit ediyor. Turizm tesislerinin yer belirlemesi, tasarlanması, gelişimi ve yönetimi için iklim değişikliği uyarlama stratejileri takip ediliyor. Sakinler, işletmeler ve ziyaretçiler için tahmin edilen iklim değişikliği, getirdiği riskleri ve gelecekte sebep olacağı koşullara dair bilgi sağlanıyor.

Gösterge/ Kanıt:

a. Destinasyon yönetim stratejisi ve eylem planı, iklim sorunlarını tespit ediyor ve atıfta bulunuyor.

b. Turizm gelişimi ve aktiviteleri için yönetmelikler, kılavuzlar ve bölgeleme, iklim değişikliği sonuçlarını uyum sağlıyor.

c. Gelecekteki ve şimdiki riskleri içeren bir iklim riski değerlendirmesi yapılmış ve herkesin erişimine açık hale getirilmiş.

ç. Yerel ekosistemlerin, iklim değişikliği uyarlamasına etkisi üzerine dikkat ve katkısına dair kanıt.

d. Herkesin erişimine açık olan iklim değişikliğine dair bilgi.

1.3.4. Risk ve Kriz Yönetimi

Ölçüt: Destinasyonun kendine uygun bir risk azaltma, kriz yönetimi ve acil durum müdahale planı var. Önemli noktaları sakirlere, işletmelere ve ziyaretçilere iletilmiştir. Planın uygulanması için usuller ve kaynaklar hazırlanmıştır ve düzenli olarak güncellenmektedir.

Gösterge/ Kanıt:

a. Destinasyonda turizm için belgelenmiş risk azaltma, kriz yönetimi ve acil durum müdahale planı.

b. Plan, doğal afetler, terörizm, sağlık, kaynak tükenişi ve diğer yere uygun olan geniş yelpazedeki riskleri tanıyor.

c. Acil durumda ve sonrasında kullanılacak tespit edilmiş iletişim usulleri.

ç. Risk ve kriz yönetimi üzerine eğitim ve bilginin yerel temini için program.

2. Sosyo-ekonomik Sürdürülebilirlik

2.1. Yerel Ekonomik Yarar Sağlamak

2.1.1. Turizmin Ekonomik Katkısını Ölçmek

Ölçüt: Turizmin destinasyona doğrudan ya da dolaylı ekonomik katkısı izlenmekte ve kamuya sunulmakta. Uygun ölçüler ziyaretçi sayısı seviyelerini, ziyaretçi harcamalarını, istihdamı, yatırımı ve de ekonomik yararın dağılımına dair kanıt içerebilir.

Gösterge/ Kanıt:

a. Ekonomik veri toplama programı.

b. Destinasyonda turizmin doğrudan ya da dolaylı ekonomik katkısına dair yıllık bildiriler.

c. Ekonomik etkinin bir yelpaze ölçülerini (örneğin sayı, harcama, istihdam, yatırım ve destinasyonda ekonomik yararın dağılımı) kapsayan veri.

2.1.2. Makul İş ve Kariyer Fırsatları

Ölçüt: Destinasyon, turizm eğitimini ve kariyer fırsatlarını teşvik ediyor ve destekliyor. Destinasyonun turizm işletmeleri, yerel istihdamda, eğitim ve ilerlemede, güvenli ve emniyetli bir çalışma ortamında ve iyi bir geçim ücretinde herkese fırsat eşitliği sağlamak için uğraşıyor.

a. Yerelde mevcut, ilgili yetenek eğitimi programları/ kursları sağlanması.

b. Turizm işletmelerinin makul iş/ kariyer fırsatları sağlayacağına dair taahhütlü açıklamalar.

c. Kadınlar, gençler, azınlıklar, engelliler dahil yerel halka sunulan ve yerel halkın sahip olduğu eğitim ve istihdam fırsatları.

ç. Çalışma koşullarını ve mağduriyetleri dinleyip ilgilenen denetim yolları (örneğin işçi birliklerinin müdahil olması).

2.1.3. Yerel Girişimcileri Desteklemek ve Adil Ticaret

Ölçüt: Destinasyon, yerel ekonomideki turizm harcamalarını yerel işletmeleri, tedarik zincirlerini ve sürdürülebilir yatırımları destekleyerek içerde tutmaya teşvik ediyor. Adil ticaret ilkelerine dayanarak yerel sürdürülebilir ürünlerin gelişimini ve satışını destekliyor, ki bu yerelin doğasını ve kültürünü yansıtıyor. Bunlar yiyecekleri, içecekleri, el işini, verim sanatlarını, tarım ürünlerini vb. kapsar.

Gösterge/ Kanıt:

a. Destinasyonda turizmle bağlantılı küçük ve orta büyüklükteki işletmelere tavsiye, finans ya da başka bir destek.

b. Turizmle bağlantılı yerel küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin pazara erişimi için yardım.

c. Yerel turizm işletmelerinin, yerelden mal ve hizmet satın alması için teşvik ve yardım.

ç. Yerel çiftçilerin, zanaatkarların ve yiyecek üreticilerinin, turizm değer zincirine girmesi için hareket.

d. Destinasyonda yerel ürünler tespit edilip, desteklenip, ziyaretçilere satışa hazır hale getirilmiştir.

2.2. Sosyal Refah ve Etkiler

2.2.1. Topluluğa Destek

Ölçüt: Destinasyonda işletmeleri, ziyaretçileri ve kamuyu topluluğa ve sürdürülebilirlik hareketlerine sorumlu tutumda katkıda bulunmaya teşvik eden ve sağlayan bir sistemi var.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Yerel turizm işletmelerinden yerel topluluğa ve sürdürülebilirlik hareketlerine destek teşvik edilmekte ve olanak tanınmakta.
- b. Ziyaretçilerin yerel topluluğu ve sürdürülebilirlik hareketlerini desteklemeleri için öne çıkarılan tasarılar var.
- c. Toplulukla görüşmek ve gönüllü olmak istismar edici değil.

2.2.2. İstismarı ve Ayrımcılığı Önlemek

Ölçüt: Destinasyon, insan haklarındaki uluslararası ilkeleri benimsiyor. Özellikle çocuklara, ergenlere, kadınlara, LGBT ve diğer azınlıklara, kime karşı olursa olsun insan kaçakçılığını, modern köleliği, ticari ya da cinsel ya da başka tür bir istismarı, ayrımcılığı ve tacizi önlemek ve bildirmek için yasaları, uygulamaları ve yerleşmiş davranış kuralları var. Yasalar ve yerleşmiş uygulamalar kamuca tartışılmış ve uygulanmakta.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Destinasyonda insan hakları, istismar, ayrımcılık ve tacizle ilgili olan başlık ve tarihiyle birlikte gönderme yapan belli yasalar.
- b. Turizm işletmelerini ve ziyaretçilerini dahil eden, yasa üstü ve bağlı iyi uygulamaların müzakeresi ve uygulamasına kanıt.
- c. İnsan kaçakçılığını, modern köleliği, çocuk işçiliğini içeren insan haklarıyla alakalı düzenli yapılan risk ve etki analizi.
- ç. Destinasyon ve önemli turizm oyuncularını, Turizm ve Seyahat'te Çocukların Cinsel İstismardan Korunması için Davranış Kuralları'nda imzacı.

2.2.3. Mülk ve Kullanıcı Hakları

Ölçüt: Mülkiyet hakları ve edinimi ile ilgili yasalar ve yönetmelikler belgeleniyor ve uygulanıyor. Toplumun ve yerli halkın haklarına dikkat ediliyor, kamu danışmanlığı sağlanıyor ve yeniden yerleşimine öncelikli ve bilgilendirilmiş özgür rıza olmadan ve adil, makul bedel ödenmeden izin verilmiyor. Yasalar ve yönetmelikler önemli kaynaklara kullanıcı ve erişim haklarını koruyor.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Destinasyonda mülkiyet ve edinme haklarıyla, önemli kaynakları kullanım ve erişim haklarıyla ilgili başlık ve tarihiyle birlikte gönderme yapan belli yasalar.
- b. Üst yasalarda toplumsal, yerli halk haklarına; kamu danışmanlığı ve yeniden yerleşime gönderme.
- c. Turizm gelişimi ve aktivitesi bağlamındaki üst yasaların uygulandığına dair kanıt.
- ç. Kamu danışmanlığına, yeniden yerleşim durumunda rıza, makul beden ödenmesine dair kanıt.

2.2.4. Güvenlik ve Emniyet

Ölçüt: Destinasyonun, suçu, güvenliği ve sağlık tehlikelerini izlemek, önlemek, kamuya bildirmek ve müdahale etmek için sakinlere ve ziyaretçilere adanmış bir sistemi var.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Emniyet ve sağlık hizmetleri iyi bir şekilde kurulmuş ve hazır.
- b. Ziyaretçilerin ihtiyaçları tespit edilerek emniyet ve sağlık hizmetlerinde sunuluyor.
- c. Turizm tesisleri güvenlik ve hijyen standartlarına uygunluğu denetleniyor.

2.2.5. Herkese Erişim

Ölçüt: Kullanışlı olduğunda doğal ve kültürel önemi olanlar dahil olmak üzere mahallerin, tesislerin ve hizmetlerin engelliler, özel erişim ihtiyacı bulunanlar ya da başka özel ihtiyacı bulunanlar dahil herkesin erişimine açık olması. Herkese erişime açık olmayan mahal ve tesislerde, erişim, mahalin bütünlüğünü ve erişim gerekliliklerini sağlayabilen kişileri oluşturan

özüm tasarđ ve uygulamalarla sağlanır. Mahallerde, tesislerde ve hizmetlerde erişime dair bilgilendirme sağlanmaktadır.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Ziyaretçi mahallerinin, tesislerinin, hizmetlerinin erişimine dair yönetmeliklerin ve standartların varlığı.
- b. Kamu tesislerinde istikrarlı erişim standartları uygulaması.
- c. Erişime sahip ziyaretçi mahallerinin ve tesislerinin kapsamına/ oranına dair veri.
- . Bir yelpaze erişim ihtiyacına sahip kişiler için erişimi geliştirme programları olduğuna dair kanıt.
- d. Destinasyondaki iletişim bilgisine, erişimin de bütünün parçası olarak dahil edilmesi.
- e. Önemli mahallerdeki ziyaretçi bilgilendirmesine, erişilebilirlik ile ilgili detayların dahil edilmesi.

3. Kültürel Sürdürülebilirlik

3.1. Kültürel Mirası Koruma

3.1.1. Kültürel Varlıkların (Kültür Varlıklarının) Korunması

Ölçüt: Destinasyonun inşa edilmiş miras ve kültürel peyzajları ile birlikte kültürel varlıkları değerlendirmek, rehabilite etmek ve muhafaza etmek için bir politikası ve sistemi var.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Hassasiyet varlığına dair değerlendirme dahil kültürel varlıkların listeleri.
- b. Varlıkların rehabilitesi ve muhafazası programı.
- c. Turizm gelirini kültürel varlıkların muhafazasına destek için kullanılmasını sağlayan mekanizmalar.

3.1.2. Kültürel Eserler

Ölçüt: Destinasyonun tarihi ve arkeolojik eserlerinin uygun olarak satışını, ticaretini, gösterimini ya da hediye edilmesini yöneten yasaları var. Turizm işletmeleri ve ziyaretçiler dahil, yasalar uygulanıyor ve kamuca iletiliyor.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Destinasyonda bulunan tarihi eserleri ilgilendiren yasalara tarihi ve başlığı ile gönderme.
- b. Turizm işletmelerine ve ziyaretçilere ilgili yasaların iletilmesine dair kanıt.
- c. İlgili yasaların uygulandığına dair kanıt.

3.1.3. Soyut Miras

Ölçüt: Destinasyon, yerel gelenekler, sanatlar, müzik, dil, gastronomi ve yerel kimlik ile farklılığın başka yönleri dahil olmak üzere, soyut mirasın kutlanmasını ve korunmasını destekliyor. Yaşayan kültürün ve geleneklerin sunumu, taklidi ve yorumlaması hassas ve saygılı, yerel toplulukların katılımını ve yararını amaçlıyor ve ziyaretçileri gerçekçi ve içten bir tecrübe sunuyor.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Somut olmayan kültürel mirasın tespiti ve listelenmesi.
- b. Somut olmayan kültürel mirasın kutlanmasına ve ziyaretçi tecrübelerine örnek (etkinlikler, ayırt edici ürünler vb.).
- c. Yerel ve yerli toplulukların, ziyaretçilerin tecrübe edindiği somut olmayan kültürel mirasın geliştirilmesinde ve sunumunda katılımda bulunduklarına dair kanıt.
- ç. Ziyaretçilerden ve yerel topluluklardan somut olmayan kültürel mirasın sunuluşuna dair geri dönüş.

3.1.4. Geleneksel Erişim

Ölçüt: Destinasyon, yerel topluluğun doğal ve kültürel mahallere erişimini izliyor, koruyor ve gerektiğinde rehabilite ediyor ya da iyileştiriyor.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Yerel topluluğun doğal ve kültürel mahallere erişilebilirliğinin izlenmesi.
- b. Geleneksel erişimle ilgili yerel toplulukla etkileşime geçildiğine dair kanıt.
- c. Yerel topluluk erişiminin sağlanması için belirli koruma ve/ veya rehabilite eylemi.

3.1.5. Entelektüel (Fikinsel) Mülkiyet

Ölçüt: Destinasyonun, toplulukların ve bireylerin entelektüel mülkiyet haklarının korunmasına ve saklanmasına katkıda bulunan bir sistemi var.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Destinasyonda bulunan entelektüel mülkiyet üzerine yasalara, başlık ve tarihi ile gönderme.
- b. Turizm çıkar paydaşlarına entelektüel mülkiyetin anlatımı.
- c. Ziyaretçiler için kültürel tecrübelerin geliştirilmesinde entelektüel mülkiyet haklarının korunduğuna dair kanıt.

3.2. Kültürel Mahallerin Ziyareti

3.2.1. Kültürel Mahallerde Ziyaretçi Yönetimi

Ölçüt: Destinasyonun kültürel mahallerin içinde ve çevresinde, bu mahallerin niteliklerini, kapasitesini, hassaslığını ve ziyaretçi akımı ayarlamasını ve olumsuz etkiyi asgariye indirmeyi hesaplayan ziyaretçiler yönetimi için bir sistemi var. Hassas mahallerde ve kültürel etkinliklerde, ziyaretçiler için ziyaret öncesinde ve sırasında ziyaretçi davranışı kılavuzları, rehberler ve tur operatörleri sağlanmakta.

Gösterge/ Kanıt:

a. Kültürel mahallerde ziyaretçi akımının ve etkilerinin izlenmesi ve sonuçlarının destinasyonda paylaşıması.

b. Kültürel mahallerde ya da etrafında turizmle bağlantılı etkilerin yönetildiğine dair kanıt.

c. Hassas mahallerde ve kültürel etkinliklerde yayınlanmış ziyaretçi davranışı kılavuzlarının varlığı ve dağıtılması, bunlara uyulduğunun dönemlik takibi.

. Kültürel mahallerde, tur operatörleri, tur rehberleri ve/ veya başka etkileşimlerde ziyaretçi yönetimi için uygulama kuralları.

d. Rehberlere sağlanan eğitim.

3.2.2. Mahal Yorumlama

Ölçüt: Ziyaretçileri ziyaret ettikleri mahalin doğal ve kültürel yönlerinin önemi konusunda bilgilendiren doğru yorumlama malzemesi sağlanmışır. Bilgilendirme kültürel olarak uygundur, ev sahibi toplulukla hazırlanmışır, ziyaretçilerin ve sakinlerin açıkça anlayacağı münasip bir dilde sunulmuştur.

Gösterge/ Kanıt:

a. Bilgilendirici yorumlayıcı malzemenin mahalde ve geliş öncesi erişilebilir biçimde sağlanması.

b. Yorumlayıcı malzemenin iyi araştırıldığına ve doğruluğuna dair kanıt.

c. Mahallerin önemini ve hassaslığını/ kırılganlığını açıklayan yorumlayıcı malzeme.

. İlgili yorumlayıcı malzemenin hazırlanmasında ev sahibi topluluk ile işbirliği yapıldığına dair kanıt.

d. Gerekli dillerde yorumlayıcı malzemenin sağlanması.

4. Çevresel Sürdürülebilirlik

4.1. Doğal Mirasın Muhafazası

4.1.1. Hassas Çevrelerin Korunması

Ölçüt: Destinasyonun, turizmin doğal çevreye, korunan ekosisteme, yaşam alanına ve türlere etkisini izlemek, ölçmek ve müdahale etmek; istilacı türlerin tanıtımını ve dağılımını önlemek için bir sistemi var.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Doğal miras mahalleri ve varlıklarının türüyle, muhafaza durumuyla, hassaslığıyla birlikte gösteren listesi.
- b. Biyoçeşitliliği ve doğal mirası koruyan programlar.
- c. İstilacı türleri yok eden ve denetleyen programlar.
- ç. Biyoçeşitliliğe ve doğal mirasa turizmin etkisini tespit eden, izleyen ve azaltan eylem.
- d. Turizm gelirini, doğal varlıkların muhafazasını desteklemek için kullanılmasını sağlayan mekanizmalar.
- e. Yabancı türlerin dağılımını azaltmak için ziyaretçiler ve işletmecilerle iletişim.

4.1.2. Doğal Mahallerde Ziyaretçi Yönetimi

Ölçüt: Destinasyonun doğal mahallerin içinde ve çevresinde, bu mahallerin niteliklerini, kapasitesini, hassaslığını ve ziyaretçi akımı ayarlamasını ve olumsuz etkiyi asgariye indirmeyi hesaplayan ziyaretçiler yönetimi için bir sistemi var. Hassas mahallerde ziyaretçiler için ziyaret öncesinde ve sırasında ziyaretçi davranışı kılavuzları, rehberler ve tur operatörleri sağlanmakta.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Doğal mahallerde ziyaretçi akımının ve etkilerinin izlenmesi ve sonuçlarının destinasyonda paylaşılması.
- b. Doğal mahallerde ya da etrafında turizmle bağlantılı etkilerin yönetildiğine ve azaltıldığına dair kanıt.
- c. Hassas mahallerde yayınlanmış ziyaretçi davranışı kılavuzlarının varlığı ve dağıtılması, bunlara uyulduğunun dönemlik takibi.

ç. Doğal mahallerde, tur operatörleri, tur rehberleri ve/ veya başka etkileşimlerde ziyaretçi yönetimi için uygulama kuralları.

d. Turizmle bağlantılı çevresel riskleri tespit etmek için yerel muhafaza taraflarıyla iş birliği ve azaltmak için ölçüler.

e. Rehberlere sağlanan eğitim.

4.1.3. Yaban Hayatı Etkileşimi

Ölçüt: Destinasyonun, yaban hayatıyla etkileşim için yerel, ulusal, uluslararası yasalar ve standartlara uyumunun sağlanması için bir sistemi var. Serbest dolaşan yaban hayatı ile etkileşim birikerek artan etkiler göz önüne alınarak, istilacı olmadan ve sorumluca yönetilerek hayvanlar, canlılıkları ve yabandaki nüfusun davranışları üzerinde olumsuz etkilerden kaçınılmaktadır.

Gösterge/ Kanıt:

a. Destinasyonda geçerli, yaban hayatı ile etkileşimi içeren yerel, ulusal, uluslararası yasalara başlık ve tarih ile birlikte gönderme.

b. Deniz ve kara yaban hayatı seyri için uluslararası standartların uygulanması.

c. Yaban hayatı seyri dahil, yaban hayatı etkileşimi için uluslararası standartları yansıtan uygulama kurallarının dağıtımı.

ç. Yönetmeliklerin ve turizm operatörlerinin uygulama kurallarının uygulandığını kontrol etmek için bir sistem.

d. Etkileşimin yaşandığı konumlarda yaban hayatının refahını gözlemek ve verilen rahatsızlığı asgariye indirmek için eylem.

e. Ziyaretçilere, yaban hayatıyla dokunmak ve beslemek gibi zararlı etkileşimlerin bilgilendirmesini sağlamak.

4.1.4. Türlerin İstismarı ve Hayvan Refahı

Ölçüt: Destinasyonun, hayvan refahı ve türlerin (bitkiler, hayvanlar ve tüm yaşayan organizmalar) muhafazasını sağlayan yerel, ulusal, uluslararası yasalar ve standartlara uyumunun sağlanması için bir sistemi var. Bu yaban hayatı türlerinin ve ürünlerinin toplanması, ele

geçirilmesi, ticareti, gösterimi ve satışını kapsamaktadır. Hiçbir yaban hayvanı türü, yetkili ve uygun ekipmana sahip kişiler ve uygunca düzenlenen eylemler olmadan sahiplenilemez, çiftleştirilemez, tutsak bırakılamaz. Yaban ve evcil tüm hayvanların barındırma, bakım ve bakıcılığı en üst hayvan refahı standartlarındadır.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Destinasyonda geçerli, hayvanların refahını ve muhafazasını içeren yerel, ulusal, uluslararası yasalara, standartlara ve kılavuzlara başlık ve tarih ile birlikte gönderme.
- b. Turizm işletmeleri ve rehberlerine yasaların, standartların ve kılavuzların bilgilendirmesi.
- c. Barındırılması ve bakımı dahil olmak üzere tutsak yaban hayatının ve evcil hayvanların koşullarını teftiş eden bir sistem.
- ç. Tutsak yaban hayatından sorumlu personelin yeterliliğini kontrol etmek ve izin belgesi vermek.
- d. Turizm sektöründe, Nesli Tehlike Altındaki Türlerin Ticaretine İlişkin Sözleşme'yi (CITES) desteklemek ve uyulmasını sağlamak.
- e. CITES ve IUCN tarafından bildirilmiş nesli tehlike altında olan türlerin ticaretinden, ya da hatıralık gibi bundan gelen ticari faaliyetlerden kaçınılması için ziyaretçilerin bilgilendirilmesini sağlamak.
- f. Avcılık faaliyetinin bilimsel tabanlı, düzenli yönetilmiş ve katıca uygulanan bir yaklaşımın parçası olmasını sağlamak için mevzuatın uygulanmasını sağlamak.

4.2. Kaynak Yönetimi

4.2.1. Enerji Tasarrufu

Ölçüt: Destinasyon enerji kullanımını düşürmek, kullanımında verimliliği arttırmak ve yenilenebilir enerji kullanımını arttırmak için hedeflere sahip. Destinasyon, turizm işletmelerini teşvik etmek için ölçüm, izleme, azaltma hedeflerine katkılarını kamuya bildiren bir sisteme sahip.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Enerji tüketimi hedefleri yayınlanıyor ve destekleniyor.
- b. Enerji verimliliğini arttıran, yalıtımı destekleyen program.
- c. Yenilenebilir enerjiye ve toplam yüzdelik kullanımına/ tüketimine yatırım.
- ç. İşletmeler tarafından enerji izlenimi ve azaltılmasına teşvik ve destek.

4.2.2. Su İdaresi

Ölçüt: Destinasyon, işletmelerin su kullanımlarını ölçmesini, izlemesini, kamuya bildirmesini ve yönetmesini teşvik ediyor. Destinasyondaki su riski değerlendirilmiştir ve belgelendirilmiştir. Yüksek su riskine karşı su idaresi amaçları, işletmeler tarafından, turizmin kullanımı yerel toplulukların ve ekosistemlerin ihtiyaçlarıyla çatışmamasını kesinleştirmek için tespit ediliyor ve takip ediliyor.

Gösterge/ Kanıt:

- a. İşletmeler tarafından su kullanımının izlenmesi ve azaltılması için rehberlik ve desteğin sağlanması.
- b. Düzenli olarak su riskini değerlendiren program.
- c. Su riskinin yüksek olduğu yerlerde su idaresi amaçlarını belirlemek, yayınlamak ve uygulamak.
- ç. Turizm amacıyla kullanılan kaynakları ve su hacmini, yerel topluluklarda ve ekosistemlerdeki etkilerini izlemek ve denetlemek. Turizm işletmelerinin amaçlara bağlılığını kontrol etmek ve desteklemek.
- d. Su riski ve asgari su kullanımı konusunda ziyaretçinin bilgilendirilmesi.

4.2.3. Su Kalitesi

Ölçüt: Destinasyon içmede, rekreasyonda ve ekolojik amaçlarda kullanılan su kalitesini, kalite standartlarını kullanarak izliyor. İzleme sonuçları kamuya açık ve destinasyon su kalitesi sorunlarına zamanlı cevap veren bir sisteme sahip.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Su kalitesi izleme programı.
- b. Su kalitesi veri ve bildirisi varlığı.
- c. Konulmuş standartlara ulaşan mahallerin sertifikasyon ve tespiti ile yıkanma suyunun izlenmesi.
- ç. Su kalitesinin iyileştirilmesine dair yapılanlara kanıt.
- d. Ziyaretçilere, yerel içme suyunun kalitesiyle ilgili bilgilendirme, alternatif olarak şişelenmiş su kullanımına teşvik.

4.3. Atık ve Emisyonların Yönetimi

4.3.1. Atık Su

Ölçüt: Destinasyon, foseptik ve atık su arıtma sistemlerinin boşaltımı için görülme, bakım ve testi konusunda açık ve uygulanan kılavuzlara sahip. Destinasyon, atıkların düzgün ilgilenildiğine ve yeniden kullanıldığına ya da yerel nüfusa ve çevreye olumsuz etkiye sebep olmadan güvenlice bırakıldığına emin oluyor.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Atık su arıtımına dair yazılı yönetmelikler ve kılavuzlar.
- b. İşletmeler arasında kılavuzları uygulayacak sistem.
- c. Bırakılan atık suyun izlenmesi/ testi.
- ç. Turizm sektörü tarafından elverişli ve münasip kullanılan, sürdürülebilir beledi su arıtma sistemlerinin sağlanması.

4.3.2. Katı Atık

Ölçüt: Destinasyon ürettiği atığı ölçüyor, bildiriyor ve azaltmak için hedefler koyuyor. Çöpü türüne göre etkili bir şekilde ayıran çoklu akış toplamalı ve geri dönüşüm sisteminin desteklenmesi ile birlikte katı atıkla düzgünce ilgilenildiğinden ve çöplükten gönderildiğinden emin olunuyor. Destinasyon, işletmeleri yemek atıkları dahil olmak üzere katı atıklardan

kaçınmaları, azaltmaları; katı atıkları yeniden kullanmaları, geri dönüştürmeleri konusunda destekliyor.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Sonuçları ve hedefleri yayınlanan atık izleme programı.
- b. Turizm işletmelerinden yemek atıkları dahil olmak üzere atık yönetimine dair koordinasyonlu kampanya/ tavsiye/ destek.
- c. Özellikle plastikler olmak üzere tek kullanımlık eşyaların kullanımını bitirmek/ azaltmak için kampanya.
- ç. Kamu daireleri ve tesisleri için atık yönetim programları.
- d. En az dört akış (örneğin organik, kağıt, metal, cam, plastik) toplamalı geri dönüşüm sistemi sağlanması.
- e. Artan atığın atılması için sürdürülebilir sistem sağlanması.
- f. Ziyaretçiler dahil, yere çöp atımını bitirmek ve kamu mekanlarını temiz tutmak için kampanya.
- g. Ayrılmış atık atımı için yeterli çöp kutusu.

4.3.3. Sera Gazı Emisyonları ve İklim Değişikliği Yavaşlatması

Ölçüt: Destinasyon, sera gazı emisyonlarını azaltma, yavaşlatma politikaları ve eylemlerinde gerçekleştirme ve bildiri hedefleri var. İşletmeler faaliyetlerinin her yönünde (tedarik ve hizmet sağlayanlar dahil) sera gazı emisyonlarını ölçmeye, izlemeye, azaltmaya ve asgariye indirmeye, açıkça bildirmeye ve yavaşlatmaya teşvik edilmektedir. Kalan her emisyonun bitirilmesi teşvik edilmektedir.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Belirlenen tarihte yüzdelik olarak düşürülecek emisyonun yayınlanmış hedefi.
- b. İzleme ve yavaşlatma eylemleri ile birlikte yıllık iklim bildirisi.
- c. Turizm işletmeleriyle emisyonun yavaşlatılması ve azaltılmasıyla ilgili desteklenen kampanya ya da başka bir etkileşim.
- ç. Kamu sektörü faaliyetlerinden emisyonun azaltılması için eylem.

d. İşletmelere ve ziyaretçilere, tanınmış standartlarda bitirme tasarıyla ilgili bilgilendirme.

4.3.4. Düşük Etkili Ulaşım

Ölçüt: Destinasyonun, destinasyondan ve destinasyona olan ulaşım emisyonlarını düşürmek için hedefleri var. Turizmin hava kirliliğine, sıkışıklığına ve iklim değişikliğine katkısını azaltmak için sürdürülebilir, düşük emisyonlu araçlar, toplu taşıma ve aktif seyahat (örneğin yürümek, bisiklet kullanımı) kullanımında artış aranmakta.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Toplu taşıma ve düşük emisyonlu araçlar ile birlikte daha sürdürülebilir ulaşım altyapısına yatırım.
- b. Ziyaretçilere, destinasyondan ve destinasyona olan alternatif ulaşım seçenekleriyle ilgili bilginin sağlanması.
- c. Ziyaretçilerin kullandığı alternatif ulaşım yollarının verisi.
- ç. Yürüme ve bisiklet kullanımı fırsatlarının iyileştirilmesi ve sağlanması.
- d. Ziyaretçi pazarlarının kısa ve daha sürdürülebilir ulaşım seçeneklerine erişiminin önceliklendirilmesi.
- e. Kamu sektörü ve turizm işletmelerinin kendi faaliyetlerinde düşük etkili ulaşımı önceliklendirmesi.

4.3.5. Işık ve Ses Kirliliği

Ölçüt: Destinasyonun ışık ve ses kirliliğini asgariye indirmek için kılavuzları ve yönetmelikleri var. Destinasyon, işletmeleri bu kılavuzları ve yönetmelikleri takip etmeleri için teşvik ediyor.

Gösterge/ Kanıt:

- a. Işık ve ses kirliliği kılavuzları, turizm işletmelerine üretiliyor ve sağlanıyor.
- b. Turizmle bağlantılı potansiyel ışık ve ses kirliliğinin tespit edilmesi ve izlenmesi.

c. Sakinlerin ışık ve ses kirliliğini bildirmesini ve bu duruma müdahale sağlayacak mekanizma.

EK-4 Araştırmaya Katılanlara Yöneltilen Sürdürülebilir Turizm Soruları

Lütfen soruları temsil ettiğiniz destinasyona (eski yapıya ya da müzeye) göre; soruların yanına cevabınız olumlu ise "evet", "var" ya da "+" olarak, cevabınız olumsuz ise "hayır", "yok" ya da "-" olarak cevaplandırınız. Soru hakkında bir fikriniz yok ise boş bırakınız ya da sorunun sakıncalı olduğunu düşünüyorsanız "!" işaretiyle belirtiniz.

01. Çalışanların sorumluluklarını gösteren belge var mı?
02. Şimdiki ve gelecekteki finans kaynaklarını gösteren finans planı var mı?
03. İşlem ile sözleşmelerde şeffaflığı gösteren yönetim kılavuzu var mı?
04. Strateji ve eylem planını gösteren belge var mı?
05. Plan için bakanlık ya da bağlı müdürlüklerle iş birliği yapılıyor mu?
06. Plan için belediye/belediyelerle işbirliği yapılıyor mu?
07. Plan için özel sektörle işbirliği yapılıyor mu?
08. Sorun ve risklere eylem planında yer veriliyor mu?
09. Planlamada sürdürülebilir politikalara atıf var mı?
10. Uygulamalarınızın sonuçlarını sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel açıdan takip ediyor musunuz?
11. Eylemlerinizi kayıt altına alıyor musunuz?
12. Destinasyonla ilgili kamu ya da özel sektörden geri dönüşler (feedback), alıyor musunuz?
13. Aldığınız geri dönüşe göre uygulamalarınızı değiştiriyor musunuz?
14. Turizmle alakalı yerlerle (diğer müzeler, kültür merkezleri, ilgili kamu birimleri vb.) görüşüp, alanınızla ilgili istişare ediyor musunuz?
15. Sürdürülebilir olmak için turizmle alakalı yerlerle görüşüyor musunuz?
16. Destinasyonunuz, bulunduğunuz yerin sakinlerinden geri dönüş alıyor mu?
17. Yereldeki sakinlerin destinasyonunuzdan dolayı karşılaştığı sorunlar için bir geri dönüş sistemi var mı?

18. Kamuoyunu bilgilendiren araştırmalar (röportaj, istatistik, geri dönüş vb.) yayımlanıyor mu?

19. Ziyaretçilerin geri dönüşünü, düşüncelerini bildiren bir sistem var mı?

20. Ziyaretçilerin geri dönüşüne göre uygulamalar değişiyor mu?

21. Destinasyon hakkında bilgilendirme sağlayan materyal (broşür, katalog vb.) var mı?

22. Destinasyonun tanıtımı amacıyla (reklam, internet sayfası vb.) uygulamalar var mı?

23. Destinasyonun, ziyaretçilerin ne zaman, ne çoğunlukta geleceğine dair görüşü var mı?

24. Yıl boyunca ziyaretçi sayısındaki değişiklikler izleniyor mu?

25. Ziyaretçi akımlarını yönetmek için bir uygulama (randevu gibi) var mı?

26. Belirli bir ziyaretçi kitlesi için ziyaret zamanı düzenlemesi yapılıyor mu?

27. Destinasyonun işleyişine dair yönetmelik var mı?

28. Oluşabilecek sorunlar ve bunların çözümü için bir planlama var mı?

29. Planlama yapılırken destinasyonun bulunduğu yerin sosyal şartları dikkate alınıyor mu?

30. Planlama yapılırken destinasyonun bulunduğu yerin ekonomik şartları dikkate alınıyor mu?

31. Planlama yapılırken destinasyonun bulunduğu yerin kültürel şartları dikkate alınıyor mu?

32. Planlama yapılırken destinasyonun bulunduğu yerin çevresel şartları dikkate alınıyor mu?

33. Planlamalar bilimsel araştırmalar ve ölçütler temelinde yapılıyor mu?

34. Kriz yönetim planı var mı?

35. Acil durumlara müdahale planı var mı?

36. Destinasyon, yerel ekonomiye katkı sağlıyor mu?

37. Destinasyon, bünyesinde kariyer imkanı sunuyor mu?

38. İşe alımdaki ölçütleri gösteren bir belge var mı?

39. Kimin işe neden alındığını gösteren bir belge var mı?

40. Kimin işe neden alındığını gösteren bir belge varsa kamuoyuna sunuluyor mu?

41. Çalışma koşulları gösteren bir belge var mı?

42. Çalışanların haklarını gösteren bir belge var mı?

43. Destinasyonun kar amacı güden ticari faaliyeti (giriş ücreti hariç, hediyeelik eşya satışı gibi) var mı?
44. Destinasyon, idari harcamalarını yerel ekonomiyi destekleme amacı güderek gerçekleştiriyor mu?
45. Destinasyon, kendisine ve yerel ekonomiye gelir ve gider katkısını ölçüyor mu?
46. Destinasyonun yönelik yasalar üstü bir uygulaması (sosyal sorumluluk projesi gibi) var mı?
47. Destinasyonun varlık alanı olarak büyüme ya da küçülme planı ya da uygulaması var mı?
48. Destinasyonun yakınında güvenlik hizmeti (polis) var mı?
49. Destinasyonun yakınında sağlık hizmeti (hastane) var mı?
50. Destinasyonun temizlik denetimi var mı?
51. Destinasyona toplu taşıma ulaşımı yeterli mi?
52. Ziyaretçide aranan bir şart var mı (yaş aralığı gibi)?
53. Destinasyon, engelli bireylerin ihtiyaçları gözetilerek tasarlandı mı?
54. Sahip olunan kültür varlıklarının bir listesi var mı?
55. Kültür varlıkları yasalarla korunuyor mu?
56. Kültür varlıkları uygulamalarla korunuyor mu?
57. Ankara tanıtılıyor mu?
58. Ankara'daki diğer eski yapıt ile müzelerin tanıtımı yapılıyor mu?
59. Ankara'daki diğer destinasyonlarla iş birliği var mı?
60. İş birliği yaptığı kamu ya da özel sektörle sürdürülebilirlik konusunu tartışıyor mu?
61. Diğer destinasyonlarla işbirliği bakanlık ya da bağlı müdürlükler ile mi düzenleniyor?
62. Diğer destinasyonlarla işbirliği belediye aracılığıyla mı düzenleniyor?
63. Diğer destinasyonlarla işbirliği özel sektör aracılığıyla mı düzenleniyor?
64. Yabancı dilde bilgilendirme yapılıyor mu?
65. Yabancı dilde tanıtım (reklam gibi) yapılıyor mu?
66. Dahil olunan turistik tur ya da rehberlik sistemi var mı?
67. Ziyaretçi akımı, yerelde bir soruna sebebiyet verdiği oluyor mu (trafik gibi)?
68. Çevresel sorunlara sebebiyet veriliyor mu?
69. Çevreyi korumaya yönelik planlama var mı?

70. Çevreyi korumaya yönelik uygulama var mı?
71. Enerji tüketimine (su, elektrik) dikkat ediliyor mu?
72. Enerji verimliliğini arttıran (yalıtım, teknolojik ürün gibi) uygulamalar var mı?
73. Yenilenebilir enerji kaynağı kullanılıyor mu?
74. Atıkların geri dönüşümü için bir uygulama var mı?

EK-5 Mülakat Soruları

Katılanın adı-soyadı:

Temsil ettiği destinasyon:

Temsil ettiği yerdeki görevi:

İletişim bilgisi:

Lütfen temsil ettiğiniz destinasyon (eski yapıt ya da müze) ile ilgili aşağıdaki soruları boş bir sayfaya, cevaplandıracağınız sorunun numarasını başına yazarak bir-iki cümleyle; fikrinizin bulunmadığı soruyu boş bırakarak, sakıncalı bulduğunuz soruyu ise "!" ya da "-" şekliyle belirterek cevaplandırınız.

1. Destinasyon ne zaman kuruldu?
2. Destinasyonun adresi nedir?
3. Destinasyonun türü nedir? Hangi konuda kurulmuştur?
4. Destinasyon tescilli midir?
5. Destinasyonun özel bir kanunla bağı var mıdır?
6. Destinasyondaki eserlerin niteliği nedir? Orjinal midir, replika mıdır? Sergilenenler neye göre seçilir?
7. Destinasyonun amacı nedir?
8. Destinasyonun ziyaret zamanları nelerdir?
9. Destinasyonda belli bir zaman diliminde ne kadar ziyaretçi sayısı bulunmaktadır (ortalama bir ayda ya da bir yılda gelen ziyaretçi sayısı gibi)?
10. Destinasyonun ziyaretçi profili ağırlıklı olarak nedir? (Yaş, cinsiyet, meslek, ziyaret sebebi gibi)

11. Destinasyonda bir ziyaretçi birden fazla kez ziyarette bulunuyor mu?
12. Ziyaretçiler destinasyona geri dönüşte bulunuyor mu ya da düşüncelerini belirtiyorlar mı?
13. Destinasyonun ziyaretçi sayısı hedefi var mı? Sizce şu an ziyaretçi sayısı yeterli mi?
14. Destinasyonun yoğun ya da seyrek ziyaret zamanları var mı? Varsa nedir?
15. Destinasyonla ilgili hangi istatistiklere sahipsiniz? Paylaşabilir misiniz?
16. Destinasyonunuz hangi kişi ya da kuruma bağlı?
17. Denetlenme sürecinde sorunla karşılaşıyor musunuz? Karşılaşıyorsanız bu sorunlar nedir?
18. Yeterli finanse ediliyor musunuz?
19. Yeterli çalışanınız var mı? Varsa kaç kişi? Hangi görevde?
20. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü ile ilgili misiniz? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?
21. Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi ile ilgili misiniz? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?
22. Sürdürülebilir turizmle ilgili misiniz? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?
23. Ankara tarihi ile ilgili misiniz? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?
24. Kent nedir?
25. Kent merkezi nedir?
26. Ankara'nın kent merkezi neresidir? Tarihi kent merkezi neresidir?
27. Turizm nedir?
28. Destinasyon nedir?
29. Ankara'da ne tür destinasyonlar aklınıza geliyor (eski yapıt, müze gibi)?
30. Kent mirası nedir?
31. Eski yapıt ile müze nedir?
32. Ankara'nın ana kültür turizmi bölgesi neresidir?
33. Kültür turizmi hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce alanınızda ne eksik (tanıtım, finansman, bürokratik sürecin hantallığı vb.)?
34. Temsil ettiğiniz destinasyona ait daha önce böyle bir araştırma yapıldı mı? Bilgi verir misiniz?

35. Araştırma için temsil ettiğiniz destinasyonun uygun bulunan fotoğrafları kullanılabilir mi?

36. Okul müzelerini biliyor musunuz?

37. Ankara Kalkınma Ajansı'nın ilan ettiği 18 yeni müzeyi duydunuz mu?

38. Bilgilendirme ve tanıtım amacıyla broşür ya da katalog gibi materyaliniz var mı? Varsa paylaşır mısınız?

EK-6 Araştırmaya Katılanların Araştırma Evrenindeki Destinasyonlara Dair Bilgisi

Lütfen yalnızca bildiğiniz ya da duydunuz destinasyonun (eski yapıt/müze) yanına "+", ziyarette bulunduğunuz destinasyonun yanına ise "x" şeklinde işaretleme yapınız. İlk defa karşılaştığınız destinasyonların yanlarını ise boş bırakınız.

Araştırma Evreni
Eski Yapıtlar
Akköprü
Ankara Kalesi
Antik Roma Tiyatrosu
Atıfbey Konağı
Augustus Tapınağı
Aziz Klemens Kilisesi Harabeleri
Julian Sütunu
Namazgah Tepe
Roma Yolu

Müzeler
15 Temmuz Demokrasi Müzesi
75. Yıl Cumhuriyet Eğitim Müzesi
Abidin Paşa Köşkü Milli Mücadele Müzesi
Anadolu Medeniyetleri Müzesi
Anıtkabir
Ankara Çoban Mektebi Milli Mücadele Müzesi
Ankara Kulübü Derneği Ankara Kent Müzesi
Ankara Olgunlaşma Enstitüsü Müzesi
Ankara Palas Müzesi
Ankara Resim ve Heykel Müzesi
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hazine Müzesi
Ankara Üniversitesi Açık Hava Kaya Müzesi
Ankara Üniversitesi Biyoloji Bölümü Zooloji Müzesi
Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Müzesi
Ankara Üniversitesi Oyuncak Müzesi
Ankara Üniversitesi Prof. Dr. Ferruh Dinçer Veteriner Hekimliği Tarihi Müzesi
Ankara Üniversitesi Tarihi Müzesi
Ankara Üniversitesi Veteriner Anatomi Müzesi
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Müzesi

Ankara Vakıf Eserleri Müzesi
Anne Müzesi
AOÇ Müze ve Sergi Salonu
Atatürk Eğitim Müzesi
Atatürk Müze Evi
Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi
Cumhuriyet Müzesi
Devlet Mezarlığı Müzesi
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi
Gökyay Vakfı Satranç Müzesi
Hacettepe Üniversitesi Sanat Müzesi
Hacı Bayram Veli Müzesi
Haritacılık Müzesi
Kahve Müzesi
Keçiören Belediyesi Etnografya Müzesi
Kelime Müzesi
Kurtuluş Savaşı Müzesi
Mehmet Akif Ersoy Edebiyat Müze Kütüphanesi
Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi
Meteoroloji Müzesi

Milli Mücadelede Atatürk Konutu ve Demiryolları Müzesi
MKE Sanayi ve Teknoloji Müzesi
Musiki Muallim Mektebi Müzik Müzesi
PTT Pul Müzesi
Radyo ve İletişim Müzesi
Rahmi M. Koç Müzesi
Roma Hamamı Açık Hava Müzesi
Sebilürreşad Dergisi Müzesi
Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi
Şair ve Yazarlar Evi Müzesi
T.C. KTB Etnografya Müzesi
T.C. Merkez Bankası Para Müzesi
TCDD Açık Hava Müzesi
Telekomünikasyon Müzesi
Toprak Mahsulleri Ofisi Müzesi
Türk-Rus Dostluk Evi Müzesi
Türk Hava Kurumu Müzesi
Türkiye İş Bankası İktisadi Bağımsızlık Müzesi
Türkpusat Geleneksel Savaş Pusatları Müzesi
Ulucanlar Cezaevi Müzesi

Yenimahalle Belediyesi Evrensel Değerler Çocuk Müzesi
Ziraat Bankası Müzesi

EK-7 Araştırmayı Destekleyici Nitelikteki Verilerin Oluşturduğu Tablolar

Tablo 11: Araştırmaya Katılanların Araştırma Evreni Hakkındaki Ziyaret ile Bilgi İstatistiği

Araştırmaya Katılanların Araştırma Evreni Hakkındaki Ziyaret ile Bilgi İstatistiği		
Eski Yapıtlar	Ziyarete Bulunan Katılanlar	Hakkında Bilgiye Sahip Katılanlar
Akköprü	13	2
Ankara Kalesi	21	0
Antik Roma Tiyatrosu	16	2
Atıfbey Konağı	4	5
Augustus Tapınağı	12	4
Aziz Klemens Kilisesi Harabeleri	5	3
Julian Sütunu	11	2
Namazgah Tepe	10	1
Roma Yolu	6	3
Müzeler	-	-
15 Temmuz Demokrasi Müzesi	7	7

75. Yıl Cumhuriyet Eğitim Müzesi	2	7
Abidin Paşa Köşkü Milli Mücadele Müzesi	8	1
Anadolu Medeniyetleri Müzesi	19	1
Anıtkabir	21	0
Ankara Çoban Mektebi Milli Mücadele Müzesi	5	5
Ankara Kulübü Derneği Ankara Kent Müzesi	7	3
Ankara Olgunlaşma Enstitüsü Müzesi	7	6
Ankara Palas Müzesi	14	2
Ankara Resim ve Heykel Müzesi	17	1
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hazine Müzesi	5	3
Ankara Üniversitesi Açık Hava Kaya Müzesi	6	3
Ankara Üniversitesi Biyoloji Bölümü Zooloji Müzesi	7	3
Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Müzesi	7	3

Ankara Üniversitesi Oyuncak Müzesi	12	5
Ankara Üniversitesi Prof. Dr. Ferruh Dinçer Veteriner Hekimliği Tarihi Müzesi	7	2
Ankara Üniversitesi Tarihi Müzesi	3	5
Ankara Üniversitesi Veteriner Anatomi Müzesi	8	2
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Müzesi	5	4
Ankara Vakıf Eserleri Müzesi	10	1
Anne Müzesi	5	5
AOÇ Müze ve Sergi Salonu	10	4
Atatürk Eğitim Müzesi	1	4
Atatürk Müze Evi	8	5
Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi	16	0
Cumhuriyet Müzesi	16	1
Devlet Mezarlığı Müzesi	5	6
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi	11	3
Gökyay Vakfı Satranç Müzesi	8	4

Hacettepe Üniversitesi Sanat Müzesi	5	5
Hacı Bayram Veli Müzesi	6	7
Haritacılık Müzesi	4	4
Kahve Müzesi	4	6
Keçiören Belediyesi Etnografya Müzesi	9	2
Kelime Müzesi	12	4
Kurtuluş Savaşı Müzesi	16	2
Mehmet Akif Ersoy Edebiyat Müze Kütüphanesi	5	7
Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi	8	6
Meteoroloji Müzesi	11	6
Milli Mücadelede Atatürk Konutu ve Demiryolları Müzesi	8	4
MKE Sanayi ve Teknoloji Müzesi	8	3
Musiki Muallim Mektebi Müzik Müzesi	5	4
Pul Müzesi	14	3
Radio ve İletişim Müzesi	8	3
Rahmi M. Koç Müzesi	15	4

Roma Hamamı Açık Hava Müzesi	12	2
Sebilürreşad Dergisi Müzesi	2	3
Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi	10	2
Şair ve Yazarlar Evi Müzesi	3	6
T.C. KTB Etnografya Müzesi	17	1
T.C. Merkez Bankası Para Müzesi	3	6
TCDD Açık Hava Müzesi	10	4
Telekomünikasyon Müzesi	5	4
Toprak Mahsulleri Ofisi Müzesi	1	5
Türk-Rus Dostluk Evi Müzesi	7	3
Türk Hava Kurumu Müzesi	9	3
Türkiye İş Bankası İktisadi Bağımsızlık Müzesi	11	6
Türkpusat Geleneksel Savaş Pusatları Müzesi	4	3
Ulucanlar Cezaevi Müzesi	18	0
Yenimahalle Belediyesi Evrensel Değerler Çocuk Müzesi	3	2
Ziraat Bankası Müzesi	8	6

Tablo 12: Araştırma Evrenindeki Destinasyonların Adresi, Ziyaret Zamanı, Giriş Ücreti Durumu ve Açılış Yılı

Bu tablonun oluşturulmasında alan araştırmasından, müzelere dair katalog gibi materyallerden, Askeri Müzeler Yönetmeliği'nden (1984) ve T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün Ankara Müzeleri (2025) eserinden yararlanılmıştır. Bu eserde sunulan ya da müzelere dair katalog gibi materyallerden elde edilen bilgiler ile alan araştırmasında elde edilen bilgiler arasında zaman zaman çelişki olduğu görülmüştür. Çelişkinin bulunduğu kısımlarda, örneğin müzelerin ziyaret zamanlarında ya da açılış yıllarında, alan araştırması sonucu elde edilen veriler kullanılmıştır. Bununla amaçlanan ortaya farklı bir veri konularak verilerin çeşitlendirilmesidir.

Destinasyonlar	Adres	Ziyaret Zamanı	Giriş Ücreti Durumu	Açılış Yılı
Eski Yapıtlar	AAKTB içinde	sürekli	yok	yok
Müzeler				
15 Temmuz Demokrasi Müzesi		Pazartesi hariç 09.00-17.00	yok	2021
75. Yıl Cumhuriyet Eğitim Müzesi		hafta içi 09.00-17.00	yok	1998
Abidin Paşa Köşkü Milli Mücadele Müzesi	Ertuğrulgazi Mahallesi Münzeviler Caddesi No: 6/A Çankaya/ANKARA	Pazartesi hariç 10.00-16.00	var	2024

Anadolu Medeniyetleri Müzesi	Kale, Gözcü Sok. No:2 Altındağ/ANKARA	her gün iş saatlerinde	var	1921
Anıtkabir		yaz 09.00-17.00 kış 09.00-16.30	yok	1960
Ankara Çoban Mektebi Milli Mücadele Müzesi		yaz 08.30-19.00 kış 09.00-18.00	yok	2024
Ankara Kulübü Derneği Ankara Kent Müzesi	Bağdat Cad. Çamlıca Mah. 170. Sok. No: 2 Yenimahalle/ANKARA		yok	2021
Ankara Olgunlaşma Enstitüsü Müzesi	Atatürk Bulvarı No: 41 Sıhhiye/Ankara	randevulu	yok	1981
Ankara Palas Müzesi		Pazartesi hariç yaz 09.00-17.30 kış 09.00-17.00	var	2024
Ankara Resim ve Heykel Müzesi	Türk Ocağı Cad. No: 2 Altındağ/ANKARA	Pazartesi günü hariç 09.00- 18.00	var	1980
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hazine Müzesi		Pazartesi ve hafta sonu hariç 10.00-16.00	yok	2020
Ankara Üniversitesi Açık Hava Kaya Müzesi	Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Beşevler Yerleşkesi Güneş Meydanı karşısı Yenimahalle/ANKARA	üniversite kampüsüne girilebildiği sürece	yok	2019

Ankara Üniversitesi Biyoloji Bölümü Zooloji Müzesi	Emniyet Mah. Döğol Cad. Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi -1. Kat Yenimahalle/ANKARA	randevulu	yok	
Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Müzesi		09.00-17.00	yok	2013
Ankara Üniversitesi Oyuncak Müzesi	Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Beşevler 10. Yıl Yerleşkesi Emniyet Mah. İncitaşı Sok. Yenimahalle/ANKARA	hafta sonu ile Pazartesi günleri hariç 09.00-12.00 ile 13.30-17.00 saatleri arası	var	1990
Ankara Üniversitesi Prof. Dr. Ferruh Dinçer Veteriner Hekimliği Tarihi Müzesi	Ziraat Mah. Şehit Ömer Halisdemir Bulv. Altındağ/ANKARA	Pazartesi ile Cuma günleri hariç her gün 10.00-16.00 saatlerinde randevulu	yok	2016
Ankara Üniversitesi Tarihi Müzesi	Emniyet Mah. Döğol Cad. Ankara Üniversitesi Rektörlük Binası -1. Kat Yenimahalle/ANKARA	Pazartesi, Çarşamba, Cuma günleri 10.00-12.00 ile 14.00-16.00 saatleri arasında randevu olarak	yok	2018
Ankara Üniversitesi Veteriner Anatomi Müzesi			yok	

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Müzesi	Müzenin adresi: Gümüşdere Mah. Meteoroloji Kavşağı Fatih Köprüsü altı Keçiören/ANKARA	hafta içi 09.00-17.00	yok	2007
Ankara Vakıf Eserleri Müzesi	Atatürk Bulv. No: 23 Altındağ/ANKARA	Pazartesi hariç 09.00-17.00	yok	2007
Anne Müzesi	Hacettepe Mah. Salaş Sok. No: 12 Altındağ/ANKARA	Pazar hariç 10.00-19.00	var	2024
AOÇ Müze ve Sergi Salonu	Gazi Mah. Ankara Bulv. No: 10/B Yenimahalle/ANKARA	Cumartesi ile Pazar hariç 09.00-17.00	yok	2011
Atatürk Eğitim Müzesi		tadilatta	yok	
Atatürk Müze Evi	Beştepe Mah. Söğütözü Cad. 3/23 Yenimahalle/ANKARA	Pazartesi hariç 09.00-17.00	yok	1981
Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi		yaz 09.00-17.00 kış 09.00-16.30	yok	1960
Cumhuriyet Müzesi	Hacıbayram Mah. Cumhuriyet Cad. 2. TBMM Binası 10/2 Altındağ/ANKARA	yaz mesaisi 09:00-19:00 kış mesaisi 09:00-17:00	var	1981
Devlet Mezarlığı Müzesi		hafta içi 09.00-17.00 hafta sonu	yok	1988

		09.00-16.30		
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi		Pazartesi hariç yaz 10.00-18.00 kış 10.00-17.00	var	2015
Gökyay Vakfı Satranç Müzesi		Pazartesi hariç 10.00-18.00	var	2015
Hacettepe Üniversitesi Sanat Müzesi	Hacettepe Üniversitesi Sıhhiye Kampüsü Altındağ/ANKARA	10.00-16.00	yok	2005
Hacı Bayram Veli Müzesi	Hacettepe Mah. Koyungözü Sok. No: 2 Altındağ/ANKARA	Pazartesi hariç 10.00-17.00	var	2022
Haritacılık Müzesi	Tıp Fakültesi Caddesi Dikimevi(Cebeci)/ANKARA	randevulu	yok	1971
Kahve Müzesi				
Keçiören Belediyesi Etnografya Müzesi		Pazar hariç 09.00-18.00	yok	2005
Kelime Müzesi		Pazartesi hariç yaz 10.00-19.00 kış 10.00-17.00	var	2022
Kurtuluş Savaşı Müzesi	Hacıbayram Mah. Cumhuriyet Cad. No:2/1 Altındağ/ANKARA	Yaz Dönemi (Nisan-Ekim) 09.00-18.00 ile Kış	var	1961

		Dönemi (Kasım-Mart) 09.00-17.00		
Mehmet Akif Ersoy Edebiyat Müze Kütüphanesi		hafta içi yaz 10.00-19.00 kış 10.00-18.00	yok	2011
Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi	Hacettepe Mahallesi Mehmet Akif Ersoy Sokağı 9/C 06230 Altındağ/ANKARA	Pazartesi hariç 10.00-17.00	yok	2024
Meteoroloji Müzesi		hafta içi 09.00-18.00	yok	1984
Milli Mücadelede Atatürk Konutu ve Demiryolları Müzesi	Sıhhiye/ANKARA	Cumartesi, Pazar ile Dini Bayram günleri hariç 09.00-12.00 ile 13.00-17.00	yok	1964
MKE Sanayi ve Teknoloji Müzesi		hafta içi 09.00-17.00	yok	2013
Musiki Muallim Mektebi Müzik Müzesi	Demirlibahçe Mah. Talatpaşa Bul. No:167/1 Mamak/ANKARA	hafta içi 08.00-12.00 ile 13.00-17.00	yok	2023
PTT Pul Müzesi	Hacı Bayram Mahallesi Atatürk Bulvarı No: 13 Altındağ/ANKARA	dini ve milli bayram ile resmi tatil günleri hariç 09.00-17.00	yok	2013
Radyo ve İletişim Müzesi	Hacettepe Mh. İnci Sk. No: 3 Altındağ/ANKARA	Pazartesi hariç 09.00-17.00	var	2025

Rahmi M. Koç Müzesi	Kale Mah. Depo Sok. No: 1 Altındağ/ANKARA	Pazartesi hariç yaz hafta içi 10.00-17.00 yaz hafta sonu 10.00-19.00 kış hafta içi 10.00-17.00 kış hafta sonu 10.00-18.00	var	2005
Roma Hamamı Açık Hava Müzesi		yaz 08.30-19.00 kış 08.30-17.00	var	1963
Sebilürreşad Dergisi Müzesi		Pazartesi hariç 08.30-18.00	yok	2024
Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi		Pazartesi hariç yaz 12.00-20.00 kış 10.00-17.00	yok	2013
Şair ve Yazarlar Evi Müzesi	Sakarya Mahallesi Hacı Ayvaz Sokak No: 6 Hamamarkası Altındağ/ANKARA	Pazartesi hariç 10.00-17.00	yok	2018
T.C. KTB Etnografya Müzesi		yaz 09.00-19.00 kış 09.00-17.00	yok	1927
T.C. Merkez Bankası Para Müzesi		kapalı	yok	
TCDD Açık Hava Müzesi			yok	

Telekomünikasyon Müzesi		randevulu	yok	2002
Toprak Mahsulleri Ofisi Müzesi		randevulu	yok	2009
Türk-Rus Dostluk Evi Müzesi		Pazartesi hariç her gün iş saatlerinde	var	
Türk Hava Kurumu Müzesi	Hacıbayram Mah. Talatpaşa Bulv. Hipodrom Cad. No: 2 Altındağ/ANKARA	Pazartesi hariç kış 09.00-18.00 yaz 10.00-19.00	yok	2002
Türkiye İş Bankası İktisadi Bağımsızlık Müzesi		Pazartesi, 1 Ocak, Ramazan ile Kurban Bayramı günleri hariç 10.00-18.00	yok	2019
Türkpusat Geleneksel Savaş Pusatları Müzesi		Pazartesi hariç 09.00-18.00	var	2019
Ulucanlar Cezaevi Müzesi	Hacettepe Mah. Ulucanlar Cad. No: 63 Altındağ/ANKARA	Pazartesi hariç 10.00-17.00	var	2011
Yenimahalle Belediyesi Evrensel Değerler Çocuk Müzesi	Bağdat Caddesi No: 50 Nazım Hikmet Kongre ve Sanat Merkezi -1. Kat			
Ziraat Bankası Müzesi	Doğan Bey Mah. Atatürk Bulv. No: 8 Altındağ/ANKARA	Pazartesi hariç 09.30-17.30	yok	1981

Tablo 13: Araştırma Evrenindeki Müzelerin 2024 Yılında Ziyaretçi Sayılarına Göre Sıralaması ve Bağlı Bulundukları Yer

Araştırma Evrenindeki Müzelerin 2024 Yılındaki Ziyaretçi Sayıları ve Bağlı Bulundukları Yer			
Sıra	Müze Adı	Ziyaretçi Sayısı	Bağlı Bulunduğu
1	Anıtkabir ile Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi	6.550.480	Anıtkabir Komutanlığı
2	Cumhuriyet Müzesi	668.189	KTB
3	Kurtuluş Savaşı Müzesi	581.697	TBMM
4	Anadolu Medeniyetleri Müzesi	445.091	KTB
5	Ulucanlar Cezaevi Müzesi	426.241	Etnografya Müzesi
6	Rahmi M. Koç Müzesi	191.317	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
7	Ankara Palas Müzesi	189.213	Milli Saraylar Başkanlığı
8	T.C. KTB Etnografya Müzesi	144.678	KTB
9	Kelime Müzesi	138.470	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
10	Türkiye İş Bankası İktisadi Bağımsızlık Müzesi	137.417	Cumhuriyet Müzesi
11	Ankara Resim ve Heykel Müzesi	113.217	KTB
12	PTT Pul Müzesi	110.366	Cumhuriyet Müzesi
13	15 Temmuz Demokrasi Müzesi	102.746	KTB
14	Keçiören Belediyesi Etnografya Müzesi	53.939	Etnografya Müzesi
15	Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi	45.327	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
16	Anne Müzesi	39.821	Anadolu Medeniyetleri Müzesi

17	Gökyay Vakfı Satranç Müzesi	30.633	Etnografya Müzesi
18	Ziraat Bankası Müzesi	22.557	Cumhuriyet Müzesi
19	Hacı Bayram Veli Müzesi	22.539	Etnografya Müzesi
20	Türk Hava Kurumu Müzesi	21.589	Cumhuriyet Müzesi
21	MKE Sanayi ve Teknoloji Müzesi	20.770	Etnografya Müzesi
22	Vakıf Eserleri Müzesi	17.845	Etnografya Müzesi
23	Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi	16.623	Etnografya Müzesi
24	Atatürk Konutu ve Demiryolları Müzesi	13.375	Cumhuriyet Müzesi
25	Roma Hamamı Açık Hava Müzesi	12.834	KTB
26	Ankara Çoban Mektebi Milli Mücadele Müzesi	10.169	Etnografya Müzesi
27	Ankara Üniversitesi Oyuncak Müzesi	9.660	Etnografya Müzesi
28	Abidin Paşa Köşkü Milli Mücadele Müzesi	9.614	Etnografya Müzesi
29	Ankara Kulübü Derneği Ankara Kent Müzesi	8.526	Etnografya Müzesi
30	Telekomünikasyon Müzesi	7.429	Cumhuriyet Müzesi
31	Meteoroloji Müzesi	6.999	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
32	75. Yıl Cumhuriyet Eğitim Müzesi	4.956	Cumhuriyet Müzesi
33	Türkpusat Geleneksel Savaş Pusatları Müzesi	4.561	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
34	AOÇ Müze ve Sergi Salonu	4.099	Etnografya Müzesi
35	Musiki Muallim Mektebi Müzik Müzesi	3.645	Etnografya Müzesi
36	Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Müzesi	3.539	Cumhuriyet Müzesi

37	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hazine Müzesi	3.478	Cumhuriyet Müzesi
38	Hacettepe Sanat Müzesi	3.160	Cumhuriyet Müzesi
39	Ankara Olgunlaşma Enstitüsü Müzesi	1.275	Etnografya Müzesi
40	Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Müzesi	761	Etnografya Müzesi
41	Ankara Üniversitesi Tarihi Müzesi	183	Etnografya Müzesi
42	Toprak Mahsulleri Ofisi Müzesi	0	Etnografya Müzesi

Kaynak: (T.C. Ankara Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024: 84-89)

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM BAĞLAMINDA ANKARA ANA KÜLTÜR TURİZMİ BÖLGESİNİN İNCELEMESİ

ÖZET

Müzelerin temel amaçları arasında kültür varlıklarının korunması bulunduğu gibi kültür varlıklarının sergilenmesi de bulunmaktadır. Dolayısıyla kültürel mirasın bir unsuru olan müzeler, kültür varlıklarını sergileyerek kültür turizminin de önemli bir aracı olmaktadır.

Kültür turizmi, dünyadaki en yaygın turizm türüdür. Turizm ise dünyadaki en önemli endüstrilerden biridir. Turizmin bir topluma yararı bulunabileceği gibi zararı da bulunabilmektedir. Turizm faaliyeti sebebiyle bir bölgede kalkınmanın sağlanması, turizmin o bölgedeki topluma yararları arasındadır. Ancak turizm faaliyeti sebebiyle bir bölgede kaynakların zarara uğratılması, turizmin o bölgedeki topluma zararları arasındadır. Turizmin yararlarından azami seviyede, zararlarından ise asgari seviyede etkilenmek ve turizmin sebep olduğu sorunları önlemek ve gidermek için sürdürülebilir turizm amaçlanmaktadır.

Bu bağlamda araştırmanın amacı, Ankara'nın tarihi kent özeğinde yoğunlaşmış müzelerin sürdürülebilir turizm bağlamında değerlendirilmesidir. Ankara'nın tarihi kent özeğinde yoğunlaşmış müzeler, araştırma evrenini oluşturmaktadır. Araştırma evreninde bulunan 61 müzeden 21'i araştırmaya katılım sağlamıştır. Katılanlara, müzelerde kullanılabilmesi için sürdürülebilir turizm üzerine bir anket hazırlanmıştır. Bunun yanı sıra müzeler hakkında bilgi edinmek ve bu bilgilerle sürdürülebilirlik konusunda değerlendirmede bulunmak için mülakat soruları ve bir anket hazırlanmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler ile araştırmaya katılanlar çerçevesinde müzelerin sürdürülebilirliğinin boyutları değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeye göre katılanlar, sürdürülebilirliğin ekonomik boyutunu arka plana ve bağlı bulundukları kuruma bırakmaktadır. Yerel ekonominin kültür turizmi aracılığıyla kazanç sağlaması desteklenmektedir. Ancak bunun sağlanması üzerinde durulmamaktadır.

Katılanlar, ziyaretçilere kültür varlıklarının sergilenmesi, tanıtılması ve kültür üzerine eğitimde bulunulması amaçlarına odaklanmaktadır. Bu amaçlarına ulaşabilmeleri için ise ziyaretçilere ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu ortak ihtiyaçtan ve amaçlardan dolayı müzelerin birbirleriyle işbirliği içerisinde olmaları ve tanıtımları konusunda faaliyette bulunmaları gerekmektedir. Sürdürülebilirlik ölçütlerini genel olarak daha çok yerine getiren müzeler, daha çok ziyaretçiye sahip olmaktadır. Bununla birlikte sürdürülebilirliğin sağlanması için taşıma kapasitesine de dikkat edilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ankara, kent özeği, kültürel miras, müze, kültür turizmi, sürdürülebilir turizm, kültür varlıklarına dair düzenlemeler, destinasyon.

ANALYSIS OF THE ANKARA MAIN CULTURAL TOURISM REGION IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE TOURISM

ABSTRACT

The main purposes of museums include the protection of cultural assets as well as the exhibition of cultural assets. Therefore, museums, which are an element of cultural heritage, also become an important tool of cultural tourism by exhibiting cultural assets.

Cultural tourism is the most widespread type of tourism in the world. Tourism itself is one of the most important industries in the world. Tourism can both benefit and harm a society. Development in a region due to tourism activities is among the benefits of tourism for that society. However, damage to resources in a region due to tourism activities is among the harms of tourism for that society. Sustainable tourism aims to maximize the benefits of tourism, minimize its harms, and prevent and address the problems it causes.

In this context, the aim of the research is to evaluate the museums concentrated in Ankara's historical city center within the framework of sustainable tourism. The museums concentrated in Ankara's historical city center constitute the research universe. Of the 61 museums in the research universe, 21 participated in the study. A survey on sustainable tourism was prepared for participants to use in museums. In addition, interview questions and a survey were prepared to gather information about museums and to evaluate sustainability based on this information.

The research data and the participants evaluated the dimensions of museum sustainability. According to the evaluation, participants relegate the economic aspect of sustainability to the background and to their respective institutions. While the idea of generating income for the local economy through cultural tourism is supported, the focus is not on achieving this goal.

The participants focus on exhibiting and promoting cultural heritage to visitors, and providing education on culture. To achieve these goals, they need visitors. Because of this shared

need and purpose, museums should cooperate and work together on promotions. Museums that generally meet sustainability criteria better tend to attract more visitors. However, attention should also be paid to carrying capacity to ensure sustainability.

Keywords: Ankara, city centre, cultural heritage, museum, cultural tourism, sustainable tourism, regulations regarding cultural assets, destination.